

SAN MATEO

Mateoa Jesucristoen huadak hua'a o'manigmadoya'uyate.

Jesucristoen adhuea'pane'.

(Lc. 3.23-38)

¹ Jesucristo Davidkudaken adhuea'si'po kenpa'ti Abrahamkudaken adhuea'si'po o'uyate. In beroba'te do Mateoa on'nigmadoya'ne. Jesucristoen adhuea'pane'dik on'nigmadoya'dene.

² A'nennanada Abraham Isaacen huaoj o'uyate. Isaac Jacoben huaoj o'uyate. Jacob Judáen huama'buyereen huaoj o'uyate.

³ Judá Faresen Zaraereen huaoj o'uyate. Tamar kenomeyen huaoj o'uyate. Fares Esromen huaoj o'uyate. Esrom Aramen huaoj o'uyate.

⁴ Aram Aminadaben huaoj o'uyate. Aminadab Naasónen huaoj o'uyate. Naasón Salmónen huaoj o'uyate.

⁵ Salmón Boozen huaoj o'uyate. Rahab Boozen huaye o'uyate. Booz Obeden huaoj o'uyate. Rut Obeden huaye o'uyate. Obed Isaíen huaoj o'uyate.

⁶ Isaí Huairi Daviden huaoj o'uyate. David Salomónen huaoj o'uyate. Uríasen ayhua Salomónen inag o'uyate.

⁷ Salomón Roboamen huaoj o'uyate. Roboam Abíasen huaoj o'uyate. Abías Asaen huaoj o'uyate.

⁸ Asa Josafaten huaoj o'uyate. Josafat Joramen huaoj o'uyate. Joram Uzíasen huaoj o'uyate.

⁹ Uzías Jotamen huaoj o'uyate. Jotam Acazen huaoj o'uyate. Acaz Ezequíasen huaoj o'uyate.

¹⁰ Ezequías Manasésen huaoj o'uyate. Manasés Amónen huaoj o'uyate. Amón Josíasen huaoj o'uyate.

¹¹ Josías Jeconíasen huama'buyereen huaoj o'epo kenoka' Israel aratbuttaj Babilonia huadaribayo on'batohua'de'uyate.

¹² Nogok Jeconías Salatielen huaoj o'uyate. Salatiel Zorobabelen huaoj o'uyate.

¹³ Zorobabel Abiuden huaoj o'uyate. Abiud Eliaquimen huaoj o'uyate. Eliaquim Azoren huaoj o'uyate.

¹⁴ Azor Sadocen huaoj o'uyate. Sadoc Aquimen huaoj o'uyate. Aquim Eliuden huaoj o'uyate.

¹⁵ Eliud Eleazaren huaoj o'uyate. Eleazar Matánen huaoj o'uyate. Matán Jacoben huaoj o'uyate.

¹⁶ Jacob Joséen huaoj o'uyate. José Maríaen huatoe o'uyate. María Jesús en huaye o'uyate. Jesústaj konogdikda o'dikka'uy Cristo, Diosa o'ta'mona'uyate.

¹⁷ Ken Abraham Davidte catorce Daviden adhuesa'pane' o'nuyate. Kenpa'ti David Babilonia huadariyo en'batohuade'te Jeconíaste catorce adhuesa'pane' o'nuyate. Kenpa'ti Jesús e'si'poede'te nog catorce adhuesa'pane' o'nuyate.

Jesucristo o'si'poe'uyate.

(Lc. 2.1-7)

¹⁸ In konig Jesucristo o'si'poe'uyate. María Jesús en huaye Joséere o'toepakapo.

To̅epakhueda da huaboa'da bogdakhue'da o'e on'tinopoe'uy. Diosen Nokirega o'dapoka'uy.

¹⁹ José Maríaen huatoe huadak huaka'eri e'eada María bogdakhue' o'enok e'huaa'ta' pakhue'ada soatayo' huatoe e'enta' o'pakuynig'a.

²⁰ Kenpa' José e'nopode'te o'yorokpo Dios Huairien huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—On José i'e. Daviden adhuea'si'po i'e. María e'toepaktaj me'pukehue' yae'. Huasi'po o'toepaonig Dios Nokiregen o'eapo.

²¹ Bokereksi'poa' o'si'popakapo. Kentaj i'dikka'apo Jesús. (Jesúsdik Judíoen hua'ate dakhuea' e'ka' huamanopo'yarea'eri o'eapo) konigepo ke'nen aratbut Israel aratbuttaj dakhuea' e'kika' o'manopo'yarea'apo. — Diosen huata'moneria kenda ona'uyate. Josétaj ona'uyate.

²² Dios Huairien huamanbatia'pakeria o'manbatia'pakuynig in aya'da o'uy.

²³ Mune'yo katenohued e'eada bogdakhue' o'epo. Huabokereksi'po o'si'popakapo. Kentaj on'dikka'apo Emanuel. Dios Huairia o'mana'uyate.

Emanuel huadik konig Dios oro'ere o'ika'.

²⁴ José o'mabodepo Dios Huairien huata'moneritaj o'nigpeepo huatoe e'toeda

²⁵ e'si'popakde'te batohuedhue' o'uyate. E'si'popakde'te Jesús o'dikka'uyate.

2

Digada huanopoe'eria Jesús yobedtaj on'ta'huade'uyate.

¹ Belén huakka' jakyo Judea huadaribayo Jesús o'si'poē'uyate. Kenoka' Herodes Roma huāe'eri Judea gobierno huairi o'uy. Kenoka' Jerusalén huakka' jakyo sue'da huabokerek on'tiakdepo, kenomey diga'da huanopoe'eria nogbaya' niokpo e'behuikyon on'tiakdepo,

² —Judío aratbuten huairi o'si'popakdeme'. ¿Meyon ya'e? Keyon niokpo ome' judío Huairi e'si'popakde' huanopoe' siokpo o'tiahuayme'po, judío Huairitaj dakiti Dios aa'ya'po o'tiakdey. —On'mana'uyate.

³ Kenoka' Herodes Huairi kenda o'matipeedepo o'me'puke'uyate.

⁴ Aya' sacerdote huairitaj kenpa'ti aya'da Apagba' huamanmadika'eritaj o'makupopaka'uyate Herodesa. Ogkupopakdepo, “¿Cristo Diosya' o'tiakdepo meya' ya'si'poēapo?” o'mana'uyate.

⁵ —Judeabayo Belén huakka' jakyo o'si'poēapo. Diosen huamanbatia'pakeria kenpa' o'nigmadoya'uyate:

⁶ Judea huadaribayoda Belén huakka' jak suhuigda ee'pi' huakhuairi Cristo o'si'poē'apo. Belén jakya' huamata'monanhua' Huairi Cristo o'orokapo. Ke'na Israel aratbuttaj o'batiokika'apo. —Judío huairia o'nona'uyate.

⁷ Kenoka' diga'da huanopoe'erite o'mata'mona' Herodesa. “İregireg yan'batotiak.” Herodesa o'mana'uyate. “¿Judío huairien siokpo menok huaboa'da ya'orokuy bo'tiahuayne?” Herodesa diga'da huanopoe'eritaj o'mana'uyate.

8 O'nopoedepo diga'da huanopoe'erite Beléno o'mata'mona'po,

—Ayon yan'huati'. Huasi'potaj daka' yaduk. Kenoka' yan'huahuaydepo do'taj yan'tiakti'. Enade'te do kenpa'ti huahua'dik ijjepepo kentaj huikudate ijtihuadpo, “Urua'da huairi i'ene.” Yona'apoy. —Herodesa nama'da o'mana'uyate.

9 Ken Herodestaj on'peedepo diga'da huanopoe'eria o'nokhua'uyate. Ken siokpo niokpo ya'behuikyon on'tiahuayde ken siokpo huakkuruyon o'hua'uy. O'hua'po kutaya' kente huasi'po e'huae'te o'batik.

10 Diga'da huanopoe'eria siokpo on'tiahuaypo huakka'da on'durugpakuy. Judío aratbuten huairisi'po kente o'e on'nopoepo.

11 Jakyo on'kuddepo huasi'potaj on'tiahuay'uy. Huasi'po huaye Maríaere on'tiahuay'uyate. Konig gobierno huairitaj huikudate on'huadikuy huasi'po Jesústaj huikudate on'tihuadpo 'uruada judío aratbuten gobierno huairi o'e on'batia'pakpo. Kenoka' caja' o'nokhuikedepo katetehue' huasi'potaj oro on'yokuyate. 'Urua'da ohuey huasihuaj daka'da e'bakpakte 'uru'huieada o'huirikika'. Huakka'teda ee'tada Jesústaj on'yokuyate. Nogda konig 'uru'huieada e'huirikika' kenpa'ti huakka'teda ee'tada on'yokuyate. Katetehue' huasi'po huairitaj on'yokuyate.

12 Nogok on'yorokdepo “Herodeste onte'ti huahue' yane',” kenda on'peedepo kenomeyenbayo nog dagtekon on'hua'uyate.

Nog aratbutenbayo Egiptobayo on'mon'uyate.

13 Diga'da huanopoe'eri en'huade'te José o'taypo o'yorokpo Diosen huata'moneritaj o'tiahuay'uy.

—Herodes Jesússi'potaj a'arakya'po o'ukaponok, yamabo', huasi'po huayeere yabatohua'po Egipto aratbutenbayo yamatomon'. Keyo yanikati'. Kenok yakumejti' ona'apone. —José e'yorokya' Diosen huata'moneria ona'uyate.

14 Ken José o'peede'po o'maboduyate. Sikyo huasi'po huayeerea o'tohua'bedpo Egiptobayo o'tohua'uyate.

15 Egiptooyo o'ika'uyate. Herodes Huairi e'bueyde'te o'ika'uyate. Konig Oseas Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uy konigti ogka'uyate. “Egiptobaya' yaorok. Do'hued Huasi'potaj yona'apoy.” Dios Huairia oa'uy.

“Huasi'potaj yan'batiaraka'.” Herodesa o'mana'uyate.

16 Diga'da huanopoe'eria judío huairisi'potaj a'batia'pakya'po tiakhue' ya'neapet. Nama'da me'nona'uyne. Herodes kenda o'nokotdepo diga'da o'diaypo, “Aya'da huabokereksi'po yobed nogbayoktidaere botta' huabayokere en'taetada yan'batiaraka'. Belén huakka' jakyo kenpa'ti Belén meyhue'da huasi'potaj yan'batiaraka'.” O'mana'uyate. Diga'da huanopoe'eria a'nenda botta' huabayok Jesús en siokpo huaboa'da on'tiahuay'uyate. Kenoka' Herodestaj on'batia'pakuy.

17 Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Kenda Herodesa o'ka'uy.

18 Ramá huakka' jak huae'eria diga'da
 on'bahuikonhuahua'. Bidteda
 on'mapeeonhuahua'. Huasi'po
 on'mabueynok Raquel huasi'potaj
 on'bahuikonhuahua'apo. Jeremíasa kenda
 oa'uyate.

19 Herodes e'buEyde'te José e'yorokya' Diosen
 huata'moneritaj o'tiahuay'uy. Egiptobayo o'epo
 o'tiahuay'uy.

20 —Ke'na huasi'potaj e'arakta' o'pakuy
 o'buEyde, yabo', Israel aratbutenbayo yakumejti'.
 Huasi'po huayeeretaj yabatohua'. —Diosen
 huata'moneria Josétaj ona'uyate.

21 José o'peedepo o'bodpo huasi'po huayeeere
 Israel aratbutenbayo o'batohua'uyate.

22 Herodesensi'po Arquelao Judeabayo gobi-
 ierno huairi o'e. José o'peedepo Judeayo e'hua'ta'
 o'me'pukpo o'bayorokpo, "Judeayo huahue' yae',"
 o'peedepo Galileabayo o'hua'uyate.

23 Nazaret huakka' jakyo o'hua'uyate.
 O'ika'uyate. Jesús Nazaret huae'eri o'e
 on'dikka'apo Apagba' huamanbatia'pakeria
 oa'uyate. Konig Apagba' oa'uyate aratbut Jesústaj
 on'dikka'uyate.

3

*Sue'da aratbut e'nahue'yo Juan bautiza
 huaka'eria Diosba' o'mana'onhuahua'uyate.*

(Mr. 1.1-8; Lc. 3.1-9, 15-17; Jn. 1.19-28)

1 Nogok Jesús Nazaretyo o'kerekepo
 Juan bautiza huaka'eria huaboá'da
 o'mana'onhuahua'uyate. Sue'da

aratbut e'nahue'yo Jordánhueyon
o'mana'onhuahua'uyate.

² —Dakhuea' e'kika' yan'batikpo onte'ti Diostaj
yan'nigpeika'. Diosen Huairi o'tiakdeapo
Diosensi'po mo'eapone. —Juana aratbut
egkupopakya' o'mana'uyate.

³ Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda
Juantaj o'timadoya'uyate,
Sue'da aratbut e'nahue'yo kentaj mo'peeapo.
'Utta' ena'pakte mo'peeapo. “Huairi
e'tiakde'te daka'da ae'ya'po 'urunopo'da
yag'kika'. Dakhuea' e'kika' yan'batikpo
onte'ti Diostaj yan'nigpee'. Huairitaj
yade'.” 'Utta'da o'mana'apo. Kenda Isaías
o'timadoya'uyate.

⁴ Yudtaj camello huahuijtaj e'ka' Juan Bautista
o'otika'po kenpa'ti huasi'dak maka'bij o'tae'uyate.
Tiktik o'bapika'uyate. Asigku o'minika'uyate.

⁵ Juantaj e'peeta' on'pakpo huakka'da aratbut
Juantaj on'huatiakuyate. Huakka' Jerusalén
huakka' jakyo huae'eri kenpa'ti huakka' Judea
huadari huae'eri kenpa'ti Jordánhue idbodte
huae'eria Juantaj on'huatiakuyate.

⁶ “Dakhuea'da ijkika'mey, bekkahuea'
Dios.” Enade'te Juana bautiza o'magka'uyate.
Jordánhueya' bautiza o'magka'uyate.

⁷ Huakka'ada huamanmadika'eri huairi
on'bahua'po fariseo huairi saduceo huairiere
on'bahua'uyate. Juantaj bautiza megke'po
on'huahua'uyate. Juana o'batiahuaydepo:

—Konig dakhue'da bihui o'magkika'.
Konigti opudomey dakhuea'da bo'kika'po
kenpa'ti opudomey nama'da mo'nopoika'po.

Nopo'koreahue'tada bautiza egkade'te Diosa dakhuea'da castiga egka'te yoktitikonapoy. Kenda nama'da mo'nopoene.

⁸ 'Urua'da yag'kikati'. Daknopo'da yag'kika'po Diostaj mo'nopo'korea'uynok aya'ada tiahuydik mo'eapone.

⁹ "Abraham oro'omeyen adhuea'pane' o'enok Diostaj me'pukhue'dik o'ey." Nopoehue' yanika'. Diosa e'paknayo in huid o'bahuednigtaj Abrahamen huayayoa' magka'dik o'e.

¹⁰ Nopo'koreahue' ee'nayo ida Diosa castiga mogka'apone. In konig o'e. Konig ta'bayo huada huatoe'eri o'epo. Huada 'uruada onhuadhue' o'eonhuahuika'nok daka'da o'tiahuyonhuahua'depo yami'a o'tategpo ta'akyo o'mahuigika'.

¹¹ Dakhuea' e'kika' mo'nopo'korea'de huamanopoēa' hue'eya do'hua bautiza egka'tada noganayo Cristoanayo o'tiakdepo Diosen Nokirega ta'akerea bautiza o'magka'apo. Kennayo huakhuairinanada teynanada e'ēada do'huataj ehue'nanada ijjej.

¹² Cristo o'tiakdepo konig aroz huatuga'eri o'epo aroz o'tugdepo oktipoa'. Ken oktipoa'depo jakyo o'kudapo. O'kuda'depo huakusi'hue ta'akyo o'huijonhuahuika'po okbithue' o'eapo. Ken huadak huakid konig Cristotaj huaknopoe'eri o'ne. On'nigpeika'. Huaknopoe'eritaj o'bakuda'apo, Diosen jakyo o'bakuda'apo. Huakusi'hue konig aratbut Diostaj nigpeehue' o'nika'. Konig castiga e'magka' ta'akyo o'majenapo. —Juana aya'tada o'mana'uyate.

Juana Jesústaj bautiza ogka'uyate.

(Mr. 1.9-11; Lc. 3.21-22)

¹³ Kenoka' Galilea huadaribaya' Jordánhueyo Juante o'huahua'uyate Jesúsa. Bautiza megke'po o'huahua'po.

¹⁴ Juan Jesústaj bautiza egka'ta' pakhue' o'epo,
—Do'taj bautiza ogka'dik o'ene o'na. ¿Mena'po bautiza megke'po do'taj i'tiak? —Juana Jesústaj ona'uyate.

¹⁵ —Aya'da Diosa o'paknig e'ka'ta' ijpaknok bautiza megka'. —Jesúsa ona'uyate.

—Huadak bautiza ogkai'. —Juana ona'uyate.

¹⁶ Juan bautiza ogka'denok Jesús huahueya' e'behuikde'te ida kurud konig akbogpe okhuikepo Diosen Nokirega daka'damon konig tukku' o'huahuarakpo Jesústaj o'tikot. Jesúsa e'tiahuayte o'tikotpo.

¹⁷ —On do'hued Huasi'po o'taene. Huadi'da o'taene. Ontaj durugda o'toene. —Kurudya' Diosa ona'uyate.

4

Jesústaj nama'da kake'po toto' huairia Jesústaj ona'uyate.

(Mr. 1.12-13; Lc. 4.1-13)

¹ Nogok sue'da aratbut e'nahue'yo Diosen Nokirega Jesústaj o'tohua'uyate. Toto'a Jesústaj a'dikdikya'po keyo Jesústaj o'tohua'uyate.

² Jesús cuarenta huame'noe cuarenta sikyo bapehue' o'unhuahuika'depo aypota' o'uyate.

³ Jesús nama'da kake'po toto'a Jesústaj o'huahua'depo,

—On buttida Diosensi'po ee'nayo in huidtaj aypo yae' yana'. —Toto'a Jesústaj ona'uyate.

⁴ —Aypoayo'da noikahue'dik o'ne aratbut. Aypo on'bapepo aya'da Apagba' huadikkon nigpeika'dik o'ne. Apagba' kenpa' oa'. —Jesúsa ona'uyate.

⁵ Kenoka' toto' Jesústaj o'tohua'po Jerusalényo Diosen huakka' jakyo o'tohua'po Diosen huaboro' jak kutayoda jakkutagpiyo o'tobehuikuyate.

⁶ —On buttida Diosen Huasi'po ee'nayo barakte yakudaj Apagba' oa'po:

Kanokba'huade'po e'kotte Diosa ke'nen huata'moneritaj o'mata'mona'aponok huidbate kothue'dik i'ea'pone. Huaba'a kutate monokba'huada'pone. Apagba' kenpa' o'madoya'uyate.

—Toto'a ona'uyate.

⁷ —Kenpa'ti “Dios Huairitaj nama'da kake'po dikdikhue' yae'.” Apagba'te kenpa' o'madoya'uyate. —Jesúsa toto'taj ona'uyate.

⁸ Onte'ti toto'a Jesústaj o'tohua'. Kutayoda ote'yo o'tobehuikuyate. Nogyo nogyoda aya' 'urua'da huadaribayo kenpa'ti aya'da huadaribayo gobierno huairi Jesústaj o'tiahuay'ea'uyate.

⁹ —Do'taj huikudate be'tihuadpo “Urua'da huairi me'taene,” do'taj ea'nayo aya'da i'tiahuaynig aya'da 'urua'da huadaribayo kenpa'ti huadaribayo huairi huaunhua' o'bayokapone. —Toto'a nama'da Jesústaj ona'uyate.

¹⁰ —Keje', yahuati', toto'. “Dios Huairitayo'da huikudate yan'tihuadpo kentayo'da yan'nigpeika'.” Apagba'a oa'. —Jesúsa ona'uyate.

11 Ken toto'a okhua'depo Diosen huata'moneria Jesústaj on'huatiakdepo aypo on'yokuyate.

Galilea judíoen huadaribayo Jesúsa huaboa'da o'manmadika'uyate.

(Mr. 1.14-15; Lc. 4.14-15)

12 Juan Bautista huabakuda' jakyo o'e, Jesúsa o'tipeedepo Galilea huadaribayo o'hua'uyate.

13 Nazaret huakka' jakyo e'hua'ada ijhuiti ehue' Capernaum huakka' jakyo o'hua'po Capernaumyo o'ika'uyate. Capernaum huaboro' e'pogte o'e. Zabulón huadaribayo kenpa'ti Neftalí huadaribayo huakka' jak Capernaum kenteda o'e.

14 Capernaumyo o'ika'po konig Isaías kudaka a'nenda o'timadoya'uyatenig, Jesúsa o'ka'uy.

15 Zabulón huadarieri kenpa'ti Neftalí huadari on-teteyo' e'pogtone' huæ'eri Jordán hue akod-peneri Galilea huæ'eri Galilea kenteda nog aratbutda judío huæ'eri ehue' o'nika.

16 Inomey aratbut Diostaj oknopohue' o'nepo konig sikkiregyo o'nika'po huaboa'nayo Diostaj o'noknopodedepo konig huaboro'da huakjey huaboa'da on'tiahuayde. Kenomeya dakhuea'da ogkika'po kenpa'da bueydik ya'neapetnig'a huaboa'nayo huakjeytaj on'tiahuayde. Isaías kudaka o'madoya'uyate.

17 Kenoka' Jesúsa huaboa'da o'mana'po:

—Diosen Huairi o'tiakdenok dakhuea' bokika'nig yan'nopo'korea' Diostaj yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopoe'.

—Jesúsa huakka' aratbuttaj o'mana'ika'uyate.

Botta' botta' huakjene'eritaj: "Doere monhua'."
Jesúsa o'mana'uyate.

(Mr. 1.16-20; Lc. 5.1-11)

18 Nogok Galilea e'pog akta'bogpete Jesúsa o'hua'epo botta' huama'buy o'tiahuay'uy. Simóntaj o'tiahuay. Simón nogdikda o'dikka' Pedro. Andréstakon o'tiahuay'uy. Huakjene'eri o'ne'uy. E'pogyo o'nokjen'epo:

19 —Doere monhua'. Aratbut Diosensi'po ka'nike'po kan'manopo'kore'po mo'manmadikika'apone. —Jesúsa o'mana'uyate.

20 On'peedepo huakjene' kenpa'da on'maenonpo Jesúsere on'hua'uyate.

21 Adyonda nog botta' huama'buytaj Jesúsa o'tiahuay'uy. Jacobo Juanere o'tiahuay'uy. Zebedoen huasi'po o'nuy. Kusi'petone'yo o'nepo huaojere huakjene'taj on'to'ka'po, "Doere monhua'po do'taj me'nigpeika'." Jesúsa o'mana'uy.

22 On'peedepo kusi'pe huaojtere kenpa'da o'nenonpo Jesústaj a'nigpeikaya'po on'tahua'uyate.

Huakka'tada o'manmadika'uyate Jesúsa.

(Lc. 6.17-19)

23 Ken Galilea huadaribayo nog huakka' jakyo nog huakka' jakyo Jesúsa o'hua'epo judío aratbuten huaitake' jakyo nogya' nogya' o'manmadika'onhuahua'po Diosen Huairi o'tiakdepo yan'nopo'korea'po yan'nigpeika' Diosensi'po mo'eapone. O'manmadika'onhuahua'po kenpa'ti aratbut nogpa' nogpa' dakhue'da en'toete o'bayareadhua'uyate.

24 Jesúsa aratbuttaj o'bayarea' bidteda Siria huadaribayo on'tipeedepo aya'da dakhue'da aratbut Jesúste on'batohua'po nogda nogda dakhue' en'toete on'batohua'uyate. Nog e'are', nog e'so'teyye', nog ayhue', nog toto' e'nopo'toe'taj on'batohua'uy. Jesúsa o'bayareadhua'uyate.

25 Galilea huadaribaya' aratbut, Decápolis huakka' jakya' aratbut, Jerusalén huakka' jakya' aratbut, Judea huadaribaya' aratbut, kenpa'ti Jordánhue akodpen huae'eri huakka'ada Jesúsere on'huahuudhuahuika'uyate.

5

Ote'ta' Jesúsa o'manmadikanhua'uy.

1 Huakka' aratbut egkupopakte Jesús o'batiahuaypo ote'yo o'behuikpo o'huaduy. Ke'nen huamanigpeika'eri kentaj meyohue'da ogkupopakuy.

2 Huaboa'da o'manmadika'apo:

Durugda huae'eri konig o'ne. Jesúsa o'manmadika'uyate.

(Lc. 6.20-23)

3 —Opudomey huata'da Diosen kikahue'dik ihuey, mo'nopoepo, “Be'tihuapok Dios,” bo'tiona'pakika'po, durugda mo'e. Dios opuden Huairi o'e. Diosensi'po mo'ene.

4 Opudomey dakhuea' e'ka'de' nama'da ijkamey mo'nopoika'denok pai'da mo'enok, Dios opudtaj mo'manoeynoeya'apone. Durugdakon mo'ika'apone.

5 Opudomey daknopo'da huata'yo'da pakhue' yanika'po Diosen aratbut mo'eapo kenpa'ti

Diosere Diosenbayo huaē'eri mo'eapo. Durugda mo'ika'apone.

⁶ Opudomey Diosen e'mana' 'urunanada e'kika'ta' bo'eretpakika'nok. Diosa bo'tihuapokaponok daknopo'da mo'taeapone. Durugnada mo'ika'apone.

⁷ Nogomeytaj mo'matinepahui'nok Diosa opud-taj mo'matinepahui'po. Durugda mo'ika'apone.

⁸ Diosenyo'da huapakeri 'urunanada huanopoē'eriomey Diosere mo'eapone. Durugda mo'ika'apone.

⁹ Opudomey huamanoeynoeyeri do'huedsi'po mo'ene. Diosa mona'apone. Durugda mo'ika'apone.

¹⁰ Diosen e'mana' bo'kika'nok nogomeya bo'huadiaypo bo'tierikpo mogka'ne. Opud Diosen bo'kika'po Diosensi'po mo'ika'apone. Durugda mo'ika'apone.

¹¹ Opud do'hued hua'a e'kika'ta' bo'paknok nama'da bo'tidi'kene kenpa'ti nama'da mogka'ne kenpa'ti dakhuea'da bo'huaa'ne. Durugda mo'ika'apone.

¹² A'nenda opud si'popakhued Diosen huaman-batia'pakeritaj kenpa'ti on'magkuyate. Konig premio Diosa 'urua'da mo'toēa'apone. Durugda mo'ika'apone.

Cristoen huanigpeika'eri konigti sal huadak on'manigkika'po konig huakjey Diosen egkika'te aya'ada on'batiahuaypo oknopoē'dik o'neapo.

(Mr. 9.50; Lc. 14.34-35)

¹³ Sal huadakda o'epo aratbuttehuapa'. Konigti do'hued huanigpeika'eri konig salonig huadakda

o'nepo aratbuttehuapa' huadakda o'ne. Sal pai' e'titiknayo onte'ti huadakda kahue'dik o'eapo. Sal pai' e'titiknayo huadaritehuapa' huadak ehue'dik o'eapo. Paichi kahue'dik o'eapo. Kenpa'da en'dik o'e. Batikhue'ada daka' men'pee'. Batikhue'ada daka' me'noknopenka'.

14 Opu domey konig huakjey mo'ene. Diostaj mo'nigpeepo huadak bo'kika'nok aratbuta tiahuydik mo'ene. Konigti be'edpi' huakka' jak ote'yo ee'nayo aya'ada jaktaj tiahuydik o'ne. Konigti Diosen bo'kika'nok aya' aratbutada tiahuydik mo'eapone.

15 Huakjey e'bakpakde'te ektioke'yo jonhuadahue' o'nika'. Aya' on'kudpo tiahuydik ka'ne'po kutopa kutapen huakjey o'nonhuadika'. Aya' jakyoda jeyda o'e.

16 Konigti opud huadak yag'kika'po konig huakjey ya'nepo aya'ada opudtaj tiahuydik ka'ne'po kenpa'ti huadakda Dios o'ea' batia'pakdik ka'ne'.

Moisés e'mana'taj Jesúsa o'tia'pakuy.

17 “Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'.” Ea'ta' o'pakpo o'tiakuy. Kenda nama'da nopoehue' yane'. “Moisésen e'mana' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeritaj peehue'dik yane'.” Ahue' a'eya'po aya'tada daka'da e'manopo'ea'taj ijpakpo ijtiakuy.

18 Kurud huadari ee'te batikhued kenpa'da Moisésen e'mana' dikenhue' o'eapo. Suigpi' dikenhue'dik o'eapo. Kene'huaya' huame'noe e'ede'te aya'da Moisés e'mana' kuhuitdik o'eapet. Buttida ijjay.

19 Be'api' Diosen e'mana'taj kahue' ee'nayo kenpa'ti Diosen e'mana' kahue'dik yane' e'manmadika'nayo Dios Huairiensi'po ehue'da o'neapo. Kenpa' Moisésa o'mana'uyate opud bo'ka'po kenpa'ti yag'kika' e'manmadika'nayo Dios Huairiensi'po mo'eapone.

20 Moisésba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo aratbut eretpakhue' e'eada Moisésba'taj nama'da on'nigpeika'nig'a. Opudomeynayo huadakada yan'nopoepo Diostaj daka' yag'kika'. Huadaknopo' ehue' ee'nayo Diosen aratbut ehue' mo'eapone.

*Madiyhue' yanika' Jesúsa o'manmadika'uy.
(Lc. 12.57-59)*

21 "Aratbuttaj arakhue' yae'. I'huadiaypo e'araknayo o'nakon bueydik i'ene." Opuden adhuea'pane' mona'uyate. Kenda opud mo'pee'uy.

22 Kenda huadak ee'pi' nogda iija'apoy. Be'api' nog aratbuttaj e'huadiaynayo dakhue'da o'ka'nok gobierno huairite castiga kagke'po tohua'dik mo'ene. Nog aratbuttaj o'bahuadiaypo e'batidi'ke'nayo dakhuea'da oa'nok mabitbitdik mo'ene. Castiga kagke'po gobierno huairi egkupopakyo tohua'dik mo'ene. "Huasegda i'epo dakhuea' i'kika'ne." Nog aratbuttaj ena'nayo dakhuea'da ia'nok ta'akyo huigdik mo'ika'apone. Do'a ijjay.

23-24 Diostaj a'tiona'pakya'po i'hua'po nog aratbuttaj dakhue'ada ijkamey huaboada i'nopoede. Tiona'pakhuedada yahuati'.

Kentaj yamanoeynoey. Yamanoeynoeydepo a'tiona'pakya'po yahuati'.

²⁵ “Q'na dakhuea' megka'ne,” noga ena'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'depo e'tohua'te kentaj yanoeya'. E'ma'dehue'nayo huakupepi' yayokti'. Noeyahue'pi' yokhue'pi' ee'nayo gobierno huairitaj bo'tohua'apone. Ken gobierno huairi sorotataj bo'yokapone. Sorotataa huabakuda' jakyo bo'kuda'apone.

²⁶ Keyoda ijhue'da orokhue'dik i'eapone. Aya'da dehue'te i'yokde'po orokdik i'eapone.

E'bokerekbo'nayo konig huatoe toehue' o'epo e'bakdej o'e. Kenda Jesúsa o'manmadika'uy.

²⁷ Nogen bakdejhue' yane'. Kenda mo'pee'uyate.

²⁸ Kenda buttida ea'pi' be'api' e'bokerekbo'nayo konig huanopoya' o'eretpakpo konigti o'bakdej. Dakhuea'da o'ka'. Donayo ijjay.

²⁹ E'bokerekbo'nayo dakhuea'da ijkay yan'nopoepo kenpa'da yan'batikti'. Batikhue'da dakhuea'da e'kika'nayo Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone.

³⁰ Dakhuea'da huaba'a eka'nayo kenpa'da yan'batikti', dakhue'da e'kika'nayo. Batikhue'da Diosa castiga mogka'po ta'akyo huigdik mo'ika'apone.

Huatoe konig e'entaj Jesúsa o'manmadika'.
(Mt. 19.9; Mr. 10.11-12; Lc. 16.18)

³¹ Be'api' huabokerek huatoe e'ennayo ettone'taj e'ende' huanopo'e' beroba' yokdik o'e. Opuden adhuea'pane' kenda mona'ika'uyne.

32 Donayo nogda ijJay. Huabokereken huatoe bakdejhued ee'tada e'ennayo ettone'taj dakhue'da ogka'. Ken ettone' e'ende'taj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Kenpa'ti huabokereka nogen huatoe e'entaj e'toe'nayo konig e'bakdejonhuahuika' o'e. Diostehuapa' dakhuea'da o'e, ijJay.

“Ijka'apoy. Buttida ijJay. Diosa meknopoene.” Ken konig aratbut o'dika'nig Jesúsa o'manmadika'uy.

33 “Ijka'apoy. Buttida ijJay. Diosa meknopoene.” Diostaj e'huaa'nayo da ahue' yae', kenda yakati'. Kenda opuden adhuea'pane'a on'mana'uyate mo'peede'uy.

34 Donayo nogda ijJay. “Ijka'apoy. Buttida ijJay.” Ahue' yanika'. “Ijka'apoy,” kenyo'da yaa'. Kurud Diosenbayo o'e. Keya' o'mata'mona'ika'. “Ijka'apoy. Buttida ijJay. Kuruda meknopoene da ahue' ijJay.” Ken konig ahue' yanika'.

35 Dios huadarite o'ibonok, “Ijka'apoy, buttida ijJay. Huadaria meknopoene. Da ahue' ijJay.” Ken konig ahue' yanika'. Jerusalén Dios Huairien huakka' jak o'enok, “Ijka'apoy, buttida ijJay. Jerusaléna meknopoene. Da ahue' ijJay.” Ken konigtion ahue' yanika'.

36 Opudada kuhuirihueahue'dik mo'ene. Diosayo'da kuhuirihuea'dik o'e. “Ijka'apoy, buttida ijJay. Do'hued huaku o'nope. Da ahue' ijJay.” Kention ahue' yanika'.

37 Kenpa'da buttida yada'. Menokpi' da ahue' yane'. Nogiti nogitinada ea'nayo toto'a mena'nok ia'ne.

Noga ontaj dakhuea' egka'nayo konigti kahue' yae'. Jesúsa o'manmadika'uy.

(Lc. 6.29-30)

³⁸ Huabokerekapi' nogtaj dakhuea' egka'nayo kenpa'ti huairiakon konigti kentaj ogka'dik o'e. Kenda opud mo'pee'uyate.

³⁹ Noga' da donayo ijjay. Noga ontaj dakhuea' egka'nayo diayhue' yaepo kentaj ogkahue' yaeti'. Noga ontaj nogatida egka'nayo diayhue' yaepo ogkahue' yaeti'. Onte'ti egka'nayo onte'ti diayhue' yaepo ogkahue' yae'.

⁴⁰ Noga gobierno huairipi' "Opiot beyok," ena'nayo daka' da yayokti'. Kenpa'ti diayhue' ada chompakon yayokti'.

⁴¹ "Do'hued yudtaj adtemon betatohua'." Sorotataapi' ena'nayo diayhue' ada adyoda yatatohuati'.

⁴² "Aypo beyok." Noga ena'nayo sue'nopo ehue' ada yabayokti'. Yudtaj bektoyok ena'nayo daknopoda yaepo yaktoyokti', ijjay.

Dig huadiayeritaj konig taka'taj onte'ti diayhue' ada di' yan'maika'.

(Lc. 6.27-28, 32-36)

⁴³ "Huadi'taj di' yamaika'. Ontaj huatinosikeritaj konigti yan'huadiayikati'." Kenda opuden adhuea' pane' on'mana'uyatenig mo'peede'uyne.

⁴⁴ Donayo nogpa' da ijjay. Matinosikeritaj di' yan'maika'. Dakhuea' da huaa'eritaj Diosa "Kanopo'kore'," yan'tiona'pakikati'. Huadiayeritaj huadakda yakikati'. Huabatidi'keritaj yan'tiona'pakikati'. Huamagkeritaj kenpa'ti yan'tiona'pakikati'.

45 Kenda bo'kika'po konig Apag Dios Kuruderiensi'po mo'ika'apet. Huadak huaka'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere aypo kan'toike'po Diosa niokpoa kata'teike'po o'kuyate kenpa'ti ehui' mo'nigta'mona'ika'ne.

46 Di' aratbuttayo'da di' e'maika'nayo gana e'ka'huayak baehue'dik mo'eapone. Kenda dakhuea' huaka'eria ogkika'. Di' aratbuttaj di' on'maika'. Dakhuea' huakeritaj kenpa'ti di' maika'dik mo'ika'apone.

47 Q'nen huabettayo'da 'urua'da e'huai'ka'nayo "Huadakda ij kay," nopoehue' yanika'. Dakhuea' huaka'eria kenda ogkika'. Dakhuea' huakeritaj kenpa'ti di'da huaa'dik mo'ika'ne.

48 Opuden Apag Dios kurudyo aya'tada di' o'maika' kenpa'ti aya'tada huadaka'da o'magkika'. Konigti opuden Apag Dios aya'tada di' yan'maika' kenpa'ti aya'da huadaknopo'da yag'kikati'.

6

*Huadaknopo'ada huadakyo'da yag'kikati'.
Jesúsa o'manmadika'uyate.*

1 Aratbuta men'tiahuaye'poyo'da pai'da aratbuttaj e'bayoknayo nama'da boka'ne. Ken konig kahue' yanika'. Kenda e'kika'nayo Apag Dios kurudyo huae'eria kenpa' e'ka'huayak bayokhue'dik mo'eapone.

2-3 Nama'da huanopoe'eria huakka' aratbut men'tiahuaye'po pai'da aratbuttaj on'bayokika'. Kenpa'ti huaitake' jakya' huakka' aratbut men'tiahuaye'po pai'da aratbuttaj on'bayokika'.

Konigepo huadakda ogka' batia'pakika'dik me'nepo. Kenpayo'da on'peika'po. "Huadak ogka'." Diosa ahue' mo'eapone. Kenomey nama'da huanopoe'eria diga'da aratbuttayo'da on'pakika'. Diostanayo pakhue' o'ne. Konig kenomey ogkika' kikhue' yane'. Iregireg yan'bayokikati'. O'nen huadi'a tiahuayhue'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'.

⁴ Iregireg aratbuta tiahuayhue' ene'te pai'da aratbuttaj yan'bayokikati'. Kenda e'kika'nayo Dios iregireg e'bayokika'nayo o'tiahuaypo Diosa nogitida 'uruda bo'yokapone.

Diostaj konig tiona'pakika'dik Jesúsa o'manmadika'uy.

(Lc. 11.2-4)

⁵ Do huadakda ijje'y nama'da huamanopoe'a'eri huaitake' jakyo kenpa'ti jak kurute aratbut egkupopakikaya' on'tiona'pakika'. "Huadakda o'ne." Aratbuta menhuaike'po on'tiona'pakika'. Kenda dakhuapa e'eada on'tiona'pakika'nig'a Diosanayo sigpi' peehue'dik mo'eapone.

⁶ Opudomeynayo menokapi' e'tiona'pakta' bo'pakpo o'nenbayo dubayapi' nogtia'da Apag Diostaj yan'tiona'pakikati'. Iregireg e'tiona'pakika'te Apag Diosa tiahuaydik mo'ene. Mo'peeika'apone. Montihuapokika'apone.

⁷⁻⁸ Diostaj oknopoe'hue' huae'eria konigdikti onte'ti onte'ti ijhue'da on'tiona'pakonhua'nig'a Diosa mo'peeapone nama'da on'nopo'enig'a. Kenomeytaj Diosa nigpeehue'dik o'maika'apo. Konigti kikhue' yane'. Tiona'pakhued ee'ted kenda i'paknig Apag Diosa o'nopo'e.

9 In konig yan'tiona'pakikati':
 Oro'en Apag i'ene, Apag Dios. Kurudyo i'ika'ne.
 Kenpa'da 'urunanada i'ika'ne. O'nen
 huadik kenpa'da huadakda o'ika'. Aya'ada
 ka'dike'.

10 Huakhuairi i'enok ida aya'ada ontaj
 mo'nigpeike'. Dios Huairi i'epo aya'da i'pakpo
 i'manika'. Kurudyo huæ'eria mo'nigpeika'po
 ogkika' konigti iyo huadariyo aya'ada huaka'.

11 Inme'noete aypo oro'taj a'nigyaya'po
 bo'tihuapok.

12 Oro'taj dakhuea' mogkame'nigtaj oroa
 o'bakkahueay konigti oro'en dakhuea' e'kika'taj
 bokkahuea'.

13 Dakhuea' e'ka' nopoehue' kaike'po
 montihuapok. Nama'da e'ka'ta' e'paknayo
 kikhue' ka'e'po bo'tihuapok, Apag Dios. Dios
 Huairinayo aya'enda Huakhuairinanada i'epo
 teynananada i'epo kenpa'da huadaknananada
 i'enok kenda aya'ada kan'manbatia'pakike', ken.
 Ken konig yan'tiona'pakikati'.

14 Opudtaj dakhuea' mogkame'nigtaj
 ekkahuea'nayo o'nen Apaga kurudya' o'nen
 dakhuea' e'ka' bokkahuea'apone.

15 Opudomey nogomeytaj okkahueahue'
 ee'nayo Diosa opudtaj okkahueahue'dik
 mo'eapone.

*Diosa kapeunhue'po in konig bapehue'
 mo'unhua'nig'a Jesusa o'manmadika'uy.*

16 Oro' huadakda o'e nama'da hua-
 manopoea'eri, pai'da o'e, nama'da e'manopoea'ta'
 on'pakpo huakok koyoahue'da ogkokparoka'po
 "Huadakda o'ne." Aratbuta kan'batia'pake'po

aypo bapehue' o'neonhua'nig'a, "Huadakda o'ne." Diosanayo huaahue'dik mo'eapone. Opudomeynayo Diostaj aypo bapehue' mo'unhua'po ken konig kikhue' yane'.

¹⁷⁻¹⁸ Opudnayo e'tiona'pakte aypo bapehue' e'unhua'nayo yag'kokkoyoika' kenpa'ti daka' yag'kuirida'ika'. Kenda eka'nayo aratbut bo'tiahuaypo aypo bapehue' o'nunhua'nigtaj nokothue'dik o'neapo. Opuden Apag Diosayo'da soatayo' bo'tiahuayapone. Bo'tiahuaypo mo'peepo huanoeonhuahuika' mo'bayokapone.

Diostaj bo'eretpakpo yan'nigpeika'po kenda Diosa okkahuehue' mo'eapone.

(Lc. 12.33-34)

¹⁹ Katepi' 'uru yudtapi' huakka'nada e'tamaeta' eretpakhue' yanikati'. Huakka'da matoehue' yanikati'. Huakka'da e'matoe'nayo indariyo huithuita ya'bapeapetpi', huakka'da ya'para'apetpi', yan'bereapetpi',

²⁰ Dios kuruderienyo'da yaderetpakpo yan'nigpeika'. Diosa okkahuehue'dik o'eapo. Kenpa'ti Diosen o'tae kateapi' bapehue'dik parahue'dik okberehue'dikpi' o'unhuahuika'apo.

²¹ Diosen e'kika'nayo Diostaj di'nanada mo'epo Diostaj bo'eretpakika'apone.

Opudomeyen huakpo huaso'en huakjey o'e.

(Lc. 11.34-36)

²²⁻²³ Opudomeyen huakpo huaso'en huakjey e'dik o'e. Huakpoa katepi' bo'tiahuaypopi' ontehuapayo'da eretpakdik mo'enepi', huadaknopo'da mo'epo nogomey pai'da huae'eritapi' e'bayokta' bo'eretpakpopi'.

Katetapi' 'uruda e'tiahuayada nogomey kan'tamae'po e'paknayo huadaknopo'da mo'epo durugda mo'epo huadakda bo'kika'ne. Konig huakjeyyonig mo'ika'. Katetapi' bo'tiahuaypo ontehuapayo'da bo'eretpakpo dakhue'nopo'da mo'epo durugnopo' ehue' dakhue' bo'kika'. Konig sikkiregyonig mo'ika'ne.

*Dios huairi o'e. Huakka' e'tamaeta' e'eretpaknayo ken konig nogda huairionig mo'tae.
(Lc. 16.13)*

²⁴ Diosyo'da konig huairi o'e. Kentayo'da nigpeika'dik mo'ene. Kentayo'da di'nanada ika'dik mo'ene. Huakka'da katepi' e'eretpakika'nayo nogda huairi mo'tae. Konigepo huakka'da katepi' eretpakhue' yanikati'. Diostaj e'nigpeika'nayo huakka'da katetapi' eretpakhue'dik mo'ene.

*Dios ke'nsi'potaj o'batihuapokika'.
(Lc. 12.22-31)*

²⁵ Aypota' e'mai'ta'pi' yudtata' mepu'kudhuahuahue' yanikati'. Diosa oro'taj mo'noea'ika'ne kenpa'ti oro'en aypo oro'en yudtaj bo'yokika'ne. Konigepo Diostaj yanoknopounhuahuika'.

²⁶ Bakoy baahue'tada o'nen Apag Diosa aypo o'bayokika'. Bakoyta' suigda o'pak. Opu'dtanayo Apag Diosa huakka'da o'pak. Konigepo bo'tihuapokika'apone. Aypota' mepu'kikahue' yanika'.

²⁷ Huabokerek e'kereкта' e'pakada huakka' e'mepu'kudhuahuada nogiti kerekhue'dik o'eapo.

28 ¿Mena'po yudtata' mo'mepu'kika'? Mepu'kehue' yanika'. Mirebayo huakhuen yan'tiahuayika'. Mire huakhuen baahue'ada o'e. Joda o'kerek.

29 Salomónkudak huairitone' o'uyate. Huakka'da o'to'e'uyate. 'Uruda yudtaj o'mato'e'ika'uyate. 'Uruda o'otika'. Huakhuennayo nogitinada 'urunanada Salomónkudak sue'da 'uruda o'otika'uyate.

30 Diosa huakunopia okhuenpaka'. 'Urua'nada e'ka'tada idada okhuenkot. Diosa huakunopiada okhuenpaka'ika' kenpa'ti opudtaj huakka'da o'pakpo o'tihuapokapone yudtaj yokika'dik mo'ika'apone.

31 Konigepo katetapi' mepu'kehue' yanikati'. "¿Kate o'bapeapo?" Nopoehue' yanikati'. "¿Kate o'mayapo?" Nopoehue' yanikati'. "¿Kate ijotapo?" Nopoehue' yanikati'.

32 Oknopoe'eri huæ'eri huakka'da yudtaj kenpa'ti huakka'da aypo diga'da on'pakika'. Kenoka' opud toehue'da mo'enok Apag Diosa o'nopoepo bo'tihuapokika'apone.

33 Nogiti nogiti Dios Huairitaj yan'pakika'. Nogiti nogiti Dios Huairitaj e'nigpeeta' yan'pakika'. Ken konig Diostaj e'pakika'nayo Diosa bo'yokika'apone. Yudtaj aypo huamai' katepi' bo'yokika'apone.

34 Eme'te katepi' ijotapo, katepi' ijbapeapo katepi' yamayapo kenpa' nopoehue' yanika'. Konig oy Diosa bo'tihuapokpo eme'tepi' nogok nogok Diosa daka' bo'tihuapokika'apone.

7

Nogomeytaj “Dakhuea’ o’ka’,” bahuaahue’ yanika’.

(Lc. 6.37-38, 41-42)

¹ “Dakhuea’ o’ka’,” Diosa huaahue’ mo’e’po nogomeytaj “Dakhuea’ o’ka’,” bahuaahue’ yanika’.

² Konig nogomeytaj bo’huaa’ika’nig konigti Diosa opudtaj bo’huaa’apone. Konig nogomeytaj bo’kika’nig konigti Diosa mogkika’apone.

³⁻⁵ Noga sue’pi’ dakhuea’ e’ka’tada “dakhuea’ ika’,” ida onahue’ yanika’. Ona’taj dakhuea’nanada i’kuy’etpi’. Kenda nopoehue’ mo’ene. In konig o’e ijbata’pakapoy. Nogen huakpoyo huata’sujsi’po ekpohuedte o’na i’tiahuaynig’a. Q’nen huakpoyoa’taj huaboro’ta’suada bekpohuedne. “Huata’suj huakpoyo oktoki’, eg’.” Menpa’ ina’. Nama’da i’nopoepo ia’. Ken o’nen huakpoyoa’taj huaboro’ta’suada ekpohuedtada tiahuayhue’ i’ene. Nama’da huanopo’e’eri i’ene. Huakkuruda o’nen huakpoyo huaboro’ta’sutaj on huata’ yakokpotoken. Ken konig dakhuea’ i’ka’uynig yanopo’korea’po yabatik. Kenoka’ i’nopo’korea’depo daka’ i’tiahuaydepo nogen huata’sujsi’pokon okpotokdik i’eapone. Noga nama’da eka’nayo dakhuea’ e’ka’ kabatike’po batihuapokdik i’eapone.

⁶ Huatidi’keritaj Diosen huadak hua’a manmadikahue’ yanika’. Kentaj e’manmadika’nayo dakhuea’ magka’dik ya’neapetpi’. Konigti Diostaj pakhue’ hua’e’eritaj Diosen huadak hua’a manmadikahue’ yanika’. ‘Urunanada

e'manmadika'nayo opudomeytaj bo'huadiaypo dakhuea'da mogka'apetpi'.

In konig Diostaj yan'tiona'pakika'.

(Lc. 11.9-13; 6.31)

7 Katepi' bo'pakpo “Beyok” Diostaj yan'tiona'pakikati'. Diosa bo'yokikapone. Diostaj bo'ukpo bo'huahuayapone. Menigokhuike' Diosyo ijkudapoy. Yan'tiona'pak. Mo'tiona'pakdepo kuddik mo'eapone.

8 Konigepo beyok o'na ea'nayo Diosa bo'yokapone. Kenpa'ti e'uknayo bo'huahuayapone. Ijkudapoy menigokhuike' ena'nayo kuddik mo'eapone.

9 “Aypo beyok.” O'nensi'poa ena'nayo huid yokhueada aypoda yokdik mo'ene.

10 “Biig beyok.” Ena'nayo bihui yokhueada, biigda yokdik mo'ene. Kenda huasi'po o'paknig kenda bo'yokne.

11 Opuḍ dakhue'da ee'pi' katepi' huadakda mo'bayokika'ne huasi'potaj. Kenpa'da Diosnayo huadakda o'kika'. Opuḍ Diostaj e'tiona'pakika'nayo Diosa huadakda mogkika'apone kenpa'ti huadakda huakika' bo'tihuapokika'apone.

12 Konig nogomeya opudtaj huadakda egkika'ta' e'paknayo huadakda ogkikahue' ee'pi' kenomeytaj huadakda yag'kikati'. Konig nogomey opudtaj di'da ee'ta' e'batipaknayo kenomeytakon di'nanada yan'maikati'. Ken konig Moisésa o'manbatia'pakonhuahua'uyate. Kenpa'ti huamanbatia'pakeria ken konigti on'manbatia'pakonhuahua'uyate.

*Diosyo huahua' suigda akbogpe huakud o'e.
(Lc. 13.24)*

¹³ Diosyo huahua' suig akbogpe huakud o'e. Diosyo huahua' suigdagda o'e. Diosyo bo'hua'po suigdag huakka' bo'pakpo hua'dik mo'ika'pone. Suigdagte huahua' Diostaj mo'nigpeika'po Diosere onte'ti mo'noeonhuahuika'apo. Boro'dagte ta'akyo on'hua'ika'. Ta'akyo huahua' dag huaboro'dag o'ika'. Boro'dagtaj huakka'da eretpakdik o'nika'. Katepi' huakka'da e'tamaeta' on'pakika'. Dakhuea'da kika'dik o'nika'. Boro'dagte huakka'nada on'bahua'ika'. Ta'akyo on'bahua'ika'. Ta'akyo mahuigdik o'ika'apo.

¹⁴ Diosyo huahua' suigdagda o'e. Dagsi'poda o'e. Suigdagteda huakka'da katepi' toehue'dik mo'ika'apone. Diosenyo'da kika'dik mo'ika'pone. Suigdagte bo'hua'po onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone. Suigdagtaj sue'ada on'huahuaypo on'hua'ika'.

*Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne.
Huadak hueymey ee'nayo huadak huada o'toe.
(Lc. 6.43-44)*

¹⁵ Nama'da huamanmadika'eria opudtaj e'manmadika'ta' on'pakpo yan'tiakapet. Keyoj nama'da monmadikapet. Nama'da e'manopoëa'ta' on'pak. Konig oveja ijjej. Huadakda ijikikay. Buttida ijjay. Nama'da opudtaj mona'ika'apet. Konig apetpet o'ne. Huiyokda o'ne. Dakhuea'da ogka'dik mo'eapone.

¹⁶ Huamanmadika'eria dakhuea'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ene. Konig okposidsi' 'uruda huada

dapakhue'dik o'e. Konigti nama'da huamanmadika'eri huadak kikhue'dik o'ne.

¹⁷ Huamanmadika'eri konig hueymey o'ne. Huadak hueymeya kenpa'ti huadak huada o'toika'. Hueymey e'aya huada kenpa'ti o'ay. Dakhue'da o'e.

¹⁸ Hueymey huadakda ee'nayo dakhue' huada toehue'dik o'e. Hueymey e'aya huadak huada toehue'dik o'e.

¹⁹ Aya'da hueymey e'madaayika'nayo ta'tegdik o'eapo. O'ta'tegpo huigdik o'eapo ta'akyo.

²⁰ Nama'da huamanmadika'eria dakhue'da ogkika'. Huamanmadika'eria dakhue'da e'kika'nayo nama'da huamanmadika'eri o'ne. Maknokotdik mo'ene. Kenomeytaj manigpeehue' yaneti'.

Diosensi'po aya'da ehue'dik o'neapo.

(Lc. 13.25-27)

²¹ “Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpeikay, Huairi.” Do'taj huakka'ada o'nona'apet. Sue'da huakka'amon aratbuta huadaknopo'da kenda o'nona'po Apag Diostaj mo'nigpeika'nok kenomeynayo Diosensi'po o'ne. “Do'hued huairi ontaj huakka'da ijnigpeikay, Huairi.” Huakka'ada do'taj nama'da o'nona'apet. Apag Diostaj nigpeehue' o'nepo dapita' Diosensi'po ehue'da o'ne.

²² Kene'huaya' huame'noete aya'ada Diostaj on'toboapo. “Diosa mona'nok Diosba' oro'a o'manbatia'pakika'uy. Diosa mona'nok aratbuttaj o'bayarea'po toto' nokireg o'maoroka'uy. Diosa mona'nok konig Diosyo'da teyda ka'dik o'e

konigti oro' 'urua'da o'kika'uy." Diostaj on'tobopo huakka'ada ya'nona'apet.

²³ "Opudtaj okiehue' ijjeahuadikamey. Dakhuea'da huaka'eri mo'ene. Kenpa'da yanhuati.'" Ijmana'apoy.

Konig jak ogka' Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.

(Lc. 6.47-49; Mr. 1.22)

²⁴⁻²⁵ Aya'ada do'hued hua'ataj mo'nigpeika'po bo'kika' kenpa'da bueyhue'dik mo'ika'apone. Onte'ti doere mo'noeonhuahuika'apone. Konig huadak huanopo'e'eri jak huaka'eri o'nepo jak ogka'. Ote'ya' dariteyta' jak ogka'. Adteda 'iddu ogkudea'. Diga'da o'hui', diga'da kenpa'ti o'bapok. Huekurukon o'tiak. Ote'yo o'enok huekurua jak tohuahue'dik o'e. Bapoka onhuekehue'dik o'e.

²⁶ Aya'ada do'hued hua'ataj nigpeehue' o'nepo konig nama'da huaka'eri o'ne. Nama'da huaka'eri konig kuhuadta' jak huaka'eri o'ne. Adteda 'iddu kudeahue' o'ne.

²⁷ Huakka' o'hui' kenpa'ti diga'da o'bapok kenpa'ti huekuru o'huepokpo jak o'tohua'. Ke'poda o'ka'. Nama'da huaka'eri ken konig ogkika' kenpa'ti do'ed e'manmadika'te nigpeehue' o'nika'. —Kenda Jesúsa o'manmadika'ahuaduy.

²⁸ Jesúsa kenda e'manmadikade'te "Kenpihuay 'urua'da o'manmadika'." Aratbuta on'batia'pakuy.

²⁹ "Urua'da o'manmadika'nok nigpeika'dik o'ika'apoy. Moisésenba' huamanmadika'eria konig huairi manmadikahue' o'nika'." Aratbuta on'batia'pakuy.

8

Huabokerek ke'poda e'so'settaj Jesúsa o'yarea'uyate.

(Mr. 1.40-45; Lc. 5.12-16)

¹ Jesús ote'ya' o'huarakpo huakka'ada on'ta'bahua'uy.

² Jesústaj huabokereka o'huatiakuy, kena ke'poda e'so'set. Konig a'nenda aratbut gobierno huairitaj ogkika'uynig ke'na Jesústaj huikudate o'tihuadpo:

—O'na e'paknayo beyarea', Huairi. —Ona'uy.

³ Jesúsa o'tibata'tepo ona'po:

—E'yarea'ta' ijpaki. Ijyareapoy. —Jesúsa ona'uy. Ena'te idada o'yarud'uy.

⁴ —Jesúsa be'yarea'ne mantia'pakhue' yae'. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakerite yahuati'. A'yareya'po konig Moisésa o'mana'uyate ken konig yayokti'. Sacerdotea 'uhua Diostaj kanigarake'po 'uhuapi' yayokti'. Ken konig i'ka'po o'yaredepo aratbuta mo'tinopoeapone. —Jesúsa ona'uy.

Roma gobierno capitánen huanaba'taj Jesúsa o'yarea'uyate.

(Lc. 7.1-10)

⁵ Huakka' jak Capernaumyo Jesús e'kudonde'te Roma sorotataj Capitána Jesústaj o'huahua'uy. Cien sorotataj o'mata'mona'ika'.

⁶ Jesústaj

—Do'hued huanaba' jakyo onpahued. Huaso' dakhue'da o'epo konig ayhue'da o'e. Pai'nada o'nopo'e, Huairi. —Capitána diga' o'pakpo ona'uy.

⁷ —A'yareaya'po ijhua'apoy. —Jesúsa ona'uy.

⁸ —O'na 'urua'da Huairi i'e. Donayo nog aratbutda ijje_y. Ehue'da ijje_y. Do'hued jakyo kudhue'dik i'ene, Huairi. Kayare' yaa'. Eade'te o'yarudapo.

⁹ Do'hued sorotataj huairia menika'ne kenda ijnigpeikay. Kenpa'ti do'hued sorotataj ijmanikay do'taj men'nigpeika'ne. "Yahuati'." Do'hued sorotataj enade'te on'hua'ika'. Nogtaj "Yatiak," ena'te on'tiakika'. Do'hued huanaba'taj katepi' "Yaka'," ena'nayo o'kika'. —Capitána Jesústaj ona'uyate.

¹⁰ Kenda Jesúsa o'peedepo,

—Kenpihuay, huakka'da meknopoene. Israel aratbut Diosen aratbut e'eada sue'da Diostaj o'noknopoē.

¹¹ Huakka'da nog aratbutda judío ehue' o'noknopoēapo. Bidta'da on'tiakapo nogya' nogya'. Abrahamere Isaacere Jacobere on'bape'po on'noeonhuahuika'apo. Diosensi'po o'neapo.

¹² Huakka'ada judío aratbuta Diosensi'po o'ey nama'da on'nopoēpo Diostaj oknopoēhue'ada on'nopoēnok Diosa o'maenapo. Sikkiregyoda on'bahua'apo. Pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Kenpa'da on'huikonhuahuika'apo. —Jesúsa huanigpeika'eritaj o'mana'uy.

¹³ Ona'ti capitántaj ona'po:

—O'nen jakyo yahuati'. Konig do'taj iknopoēnig o'nen huanaba' o'yarudde. —Jesúsa ona'uy. Kenda ea'te huanaba' o'yarud.

*Pedroen huasu'taj o'yaread'uy Jesúsa.
(Mr. 1.29-31; Lc. 4.38-39)*

14 Pedroen jakyo Jesús o'hua'uy. Pedroen huasu' o'digpakpo onpahued. Jesús e'kudde'te o'tiahuay'uy.

15 Huaba'ta' o'nejpo o'yaread'uy. Ken Pedroen huasu' o'yaruddepo o'bodpo o'manigmanhuada'uy.

Jesúsa huakka'tada o'bayarea'uy.

(Mr. 1.32-34; Lc. 4.40-41)

16 Nogya' nogya' huakka' aratbut o'nepo, dakhue'da o'nepo, noga noga nogda nogda dakhue' on'toepo on'digpakpi', ekpobigpi', nogda nogda dakhue'da o'ne'uyate. Ken e'sikde'te kenomeyen huabeta Jesússte on'batotiakuyate. Jesús nogtati nogtati o'batibata'te'epo o'bayarea'uyate. Nogomey kenpa'ti dakhue'da e'ne'te Jesúsá toto'taj o'makena'uyate. Aya' dakhue' huae'eritaj o'bayarea'uy.

17 "Oro'taj mo'tinepahui'po bo'yarea'apone." Isaíasá a'nennada oa'uyate. Kenpa' Isaíasá Jesússtaj o'tia'pakpo oa'uyate. Kenda Jesúsá o'ka'po o'bayarea'uy. Jesúsá huakka'tada o'bayarea'uy.

Nogomeya Jesússtaj e'tahuata' on'pakuy.

(Lc. 9.57-62)

18 Nogok Jesússtaj huakka'ada en'tikupopakte Jesúsá o'batiahuaypo, "E'pogtone' mo'dayhua," o'mana'uy.

19 E'pog ayhuahued Moisésenba' huamanmadika'eria Jesússtaj o'huatiakuy. Ona'po:

—Meyopi' i'huika'apo o'nen huanigpeika'eri ee'ta' ijpaki. Ontaj e'tahuika'ta' ijpaki, Huamanmadika'eri. —Jesússtaj ona'uy.

20 —Nubakuhued huakog o'taika'. Bakoyen kenpa'ti huapak o'taika'. Do huabokerek ijje_{po} Diosya' ijtia_{kuy}. Donayo nog jakyo nog jakyo ijtay'ikay. Doere e'hua'nayo meyokon yatayapet nopo_{ehue}' yae'. —Huamanmadika'eritaj Jesúsa ona'uy.

21 —Ontaj etahuata' ijpaknig'a huakkuru buey-hued ee'ted huaojtone'taj daka' toedik ijje_y. —Noga huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

22 —Huabo oknopo_{ehue}' huae'eria nog oknopo_{ehue}' huae'eritone'taj daka' kan'toike' kenpa'ti kan'kubarakke'. Onnayo diga'da yaeretpakpo beta'hua'. —Jesúsa ona'uy.

*Jesúsa e'hueniri'tone'taj bapoka'tere o'batika'uy.
(Mr. 4.35-41; Lc. 8.22-25)*

23 Jesús huanigpeika'eri_{ere} e'pog aktegya'po kusi'petone'yo on'bahuadpo on'hua'uy.

24 E'pognopoyo ee'te huaboro'bapokada o'bahuatiakuy. Teya'da o'bapoknok huaboro'da o'hueniri'tone'po diga'da o'huekudpo huata'kotdikte o'uy. Jesúsnayo o'tay'uy.

25 A'maboaya'po Jesústaj on'huahua' huanigpeika'eria:

—Bo'tihuapok, Huairi. Montakotnede. —Jesústaj o'nona'uy.

26 —Me'pukhue' yane'. Diosa bo'tihuapokapone. Diosa bo'tiokkika'apo daka' yanoknopoika'. —Jesúsa o'mana'uy.

O'mabodpo, “Yabatik, bapokhue' yae', huenirihue' yae',” ona'nok o'batikanpo, bapokhue' o'epo kenpa'ti huenirihue' o'uy.

27 “Kenpihuay. I’na huabokerek ’urua’da o’ka’. Kentaj bapoka o’nigpee kenpa’ti e’poga o’nigpee.” Huanigpeika’eria on’batia’pakuy.

Botta’ huabokerektaj toto’ huakka’ada o’manopo’toe’ika’uyate.

(Mr. 5.1-20; Lc. 8.26-39)

28 Jesús e’pog akodpen o’be’tuy. Ken huadari Gadarabayo o’e. Jesústaj botta’ huabokerek on’huatiakuy. Huakka’ada toto’a o’manopo’tounhuahua’nok kubarakbayo o’nika’uyate. Sorokeyo o’nika’uyate. Huiyokda o’nika’uyate. Huiyokda o’nenok ke’nenbayo aratbut huahue’dik o’nika’uyate.

29 —¿Mena’po oro’taj o’huatiak, Jesús? Diosen Huasi’po i’ene. Kene’huaya’ castiga huame’noe ehued oro’taj castiga magkahue’ moe’. —’Utta’da Jesústaj o’nona’uy toto’a.

30 Kenta’da meyo’hue’da huakka’da huakyari’ on’bape’uy.

31 —Oro’taj e’maoro’ka’nayo huakyarien huanopo’yo mota’mona’. —Jesústaj diga’da o’nona’uy.

32 —Yanhuati’, huakyarien huanopo’yo yan’bakud. —Jesúsa o’mana’nok, toto’ botbokerektaj on’maenonpo huakyarien huanopo’yo on’hua’po on’bakud’uy. Ken, aya’da huakyari’ huaduk on’bahuarakpo kubogyo on’baajpo e’pogyo on’bata’ko’tuyate. Toto’ere on’bata’ko’tuy.

33 Ken huakyari’ huamatoe’eri kenda on’tiahuaydepo diga’da on’mame’pukonpo kenomeyen huakka’ jakyo on’baket’uyate.

On'tiakdepo kenda huaboa'da on'tiahuaynig on'batia'pakato'uyate.

³⁴ Aya'ada huakka' jak huae'eria on'peedepo Jesúste on'huahua'uy. Jesústaj on'huahuaydepo, "Oro'enbaya' yahuade'." Jesústaj diga'da o'nona'uyate.

9

Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa o'yarea'uyate.

(Mr. 2.1-12; Lc. 5.17-26)

¹ Ken, Jesús kusi'peyo o'huadpo akodpen oktegedepo huaen jakyokon o'tiakuy.

² Jesúste aratbuta asukte huabokerektaaj o'nonpahueda'po on'nigtotiakuyate. Ke'na e'ketpak o'ika'uy. Jesúsanayo o'yareapo o'noknopoepo on'nigtotiakuy. Kenda Jesúsa o'nopoepo.

—Durugda ya'e'. Aya'da Diostaj dakhuea' i'ka'uyatenig'a doa yokkahueay. —Jesúsa e'ketpaktaj ona'uy.

³ "Inbokerek nama'da o'nopoepo Diostaj dakhuea'da o'huaa'." Sue'da Moisésenba' huananmadika'eria huanopoya'da on'nopoepo.

⁴ Kenda huanopoya'da on'nopoenig Jesúsa o'nopoepo o'mana'po:

—Menpa' dakhuea'da on'tinopo'e.

⁵ Diostaj dakhuea' e'ka' huabokerekada okkahueahue'dik o'ne. Diosayo'da dakhuea' e'ka' okkahuea'dik o'e. Huabokerekanyo sigpi'yareahue'dik o'ne. Diosayo'da yarea'dik o'e.

⁶ Do huabokerek ijjeipo Diosya' ijtiakuy. Diostaj dakhuea' e'ka' bakkahuea'dik ijjej opudtaj kenda a'manopoeyaya'po,

—Yabo', asuk yatoepo, o'nen jakyo yahuati'. —
Huabokerek e'ketpaktaj Jesúsa ona'uy.

⁷ Ke'na o'boddepo jakyo o'hua'uyate.

⁸ Huakka'da aratbut ogkupopakpo kenda on'tiahuaypo on'mame'pukpo Diosa o'tihuapoknok Jesús teyda o'epo konig Diosonigti okkahuea'dik o'e. Yarea'dik o'e. 'Urua'nanada Dios o'e. On'huaa'uy.

Jesúsa Mateotaj “menigpeunhuahuika'po beta'huika',” ona'uyate.

(Mr. 2.13-17; Lc. 5.27-32)

⁹ Ken keya' Jesús o'tiakuy. Do Mateotaj Jesúsa be'huahuay'uyne. Jaksi'poya' gobiernoen huakupe ijtabae'ika'uy.

—Do'taj a'nigpeunhuahuikaya'po beta'huika'. —
Mena'uynok ijbodpo kenere ijhua'uy.

¹⁰ Ken jakyo Jesúsere Jesús en huanigpeika'eri ere ijbape'po huakka'ada gobiernoen huakupe huatabae'eri on'bakudpo oro'ere on'bapepo kenpa'ti nogomey Moisésenba' daka' pehue' huae'eri on'bape'uy.

¹¹ Kenda fariseo huamanmadika'eria on'tiahuaypo:

—¿Mena'po Jesúsa gobiernoen huakupe huatabae'eri ere kenpa'ti dakhuea' huaka'eri ere ya'bape'? Dakhuea' huakika'eri ere bapehue'dik o'ika'ne. —Fariseoa Jesús en huanigpeika'eritaj on'huaa'uy.

¹² Jesúsa kenda o'mapeedepo,

—Aratbut dakda ee'nayo huamadakka'eritaj pakhue' o'nika'. Dakhue'da ee'nayo huamadakka'erita' on'pakika'. Opud

fariseo huamanmadika'eri huadakda o'ey mo'nopoepo do'taj pakhue' mo'ene. Gobiernoen huakupe huatabae'eri kenpa'ti dakhuea' huaka'eriere dakhue'da o'ne on'nopoepo do'te huamanopo'yarea'eri ijjenok on'pakpo on'batiakika'.

¹³ “Nog aratbuttaj di' yan'maepo yan'matinepahuika'. Kenda huakka'da ijpaki. Do'taj 'uhua e'nigarakika' kennayo sue'da ijpaki.” Apagba'a oa'. Kenda daka' yan'nopoika'. Konigepo “Yan'nopo'korea', onte'ti Diostaj yan'nigpeika'.” Dakhuea' huaka'eritaj e'mana'taj ijpakpo ijtiakuy. Huadak huaka'eritaj “Yan'nopo'korea',” a'manaya'po Diosya' tiakhue' ijjuy. —Jesúsa o'mana'uy.

Mena'po o'nen huanigpeika'eria Dios kamapee'po aypo bapehue' ehue' yanika'. Jesústaj o'nona'uyate.

(Mr. 2.18-22; Lc. 5.33-39)

¹⁴ Juan Bautistaen huanigpeika'eria Jesústaj on'huatiakpo:

—Diosa me'pee'po bapehue' o'ikay oro'. Fariseo huamanmadika'eriakon Diosa me'pee'po bapehue' o'nika'. O'nen huanigpeika'erinayo kenpa'da on'bapika'. ¿Mena'po yan'bapika'? —Jesústaj o'nona'uy.

¹⁵ —Huabokerek o'toepakpo ke'nen huadi'a fiestate on'tiakdepo on'bapika'. Ken huabokerekere o'nepo pai'da ehue'dik o'ne. Do kenpa'ti do'hued huanigpeika'eriere ijika'nok durugda o'nika'. Pai'da ehue' o'nepo on'bapika'. Nogok do'taj mo'baktohua'apone. Kenoka' pai'da

o'neapo. Nogok nogok Dios kamapee'po bapehue' o'nika'apo.

¹⁶ Huatone'ok ke'poda e'para'te akbetya'po huabo huaoktaj okteghue' o'ikay oro'omey judío aratbut. Huaboenpa huatone'oktaj ekbetnayo onte'ti ke'poda o'para'apo kenpa'ti huabo huaok dakhue'da o'eapo. Konigti adhuea'pane'a e'manmadika' huatone'dik onte'ti nigpeehue'dik yane'. Do'hued huabodikyo'da e'manmadika' nigpeedik yanika'.

¹⁷ Huatone'si'dak vino huatoe' ayda kenpa'ti kurugada o'epo konigepo huabo vino sine' huebiahued onjoyhue'dik o'ene. Huatone'si'dakyo huabo vino onjoyhue'dik o'ika'ne. Huatone'si'dakyo huabo vino enjoynayo o'huapoagpo huasi'dak on'titagonapo. Vino o'surukapo kenpa'ti huasi'dak ke'poda o'su'huitonapo, dakhue'da o'eapo. Huabo vino huabosi'dakyo onjoydik o'ene. Huasi'dak vinoere huadak o'neapo. —Jesúsa o'mana'uy.

Jairoen huayobutaj o'noyhuada'uyate. Kenpa'ti ettone' Jesúsen yudtaj o'nejdepo o'yarud'uyate.

(Mr. 5.21-43; Lc. 8.40-56)

¹⁸ Juan Bautistaen huanigpeika'eritaj Jesúsa e'mana'te judío huairia o'huatiakpo Jesúsen hua'ite huikudate o'tisakotpo:

—Do'hued huayobu huaboa'da e'bueytada on ehua'nayo tanoyhuada'dik i'ene. Bohua'. Yakutibata'te', e'kutibata'te'te o'noyhuadapo. — Jesústaj ona'uy.

19 Kenda Jesúsá o'peonpo o'bodpo kenere o'hua'uy. Oro' Jesúsén huanigpeika'erie re Jesúsere o'hua'uy.

20-21 Jesús dagte e'hua'te ettone' huata'piyen o'tatiakpo. Mimi batikhue' o'unhuahuika'po doce huabayok o'unhuahuika'po, "Jesúsén huaok huakubogpita' e'nejnayo ijyareapoy." Huanopoa o'nopoepo huaok huakubogpita' o'ne'uy.

22 E'nejde'te Jesúsá o'tikorudpo o'tiahuayo:

—Yadurugpak. Do'taj oknopoenok o'yareaddene, sion. —Jesúsá ona'uy. Kenda eade'te o'yareadpo huadakda o'unhuahuika'uyate.

23 A'kubarakka'deya'po música huaka'eri on'tiakdepo huairien jakyo o'nedepo kenpa'ti huakka'ada aratbut on'bahuik. Jesús o'tiakdepo o'batiahuaydepo:

24 —Yan'maorok. Ettone'si'po bueyhue'ada o'e. O'taypo o'e. —Jesúsá o'mana'uy. Aratbuta kenda on'peepo Jesúsáj on'tierikuy.

25 Jesúsá o'maoroka'depo o'kudpo ettone'si'pobuey e'huedyo o'huahua'po huaba'taj o'toęato'nok o'noyhuadonpo o'body.

26 Jesúsá judío huairien huayobusi'potaj o'noyhuada' aratbuta Capernaum aya'bayoda on'batia'pakuyate.

Botta' ekpobigtaj Jesúsá o'bakpoyarea'uyate.

27 Jesús huairien jakya' o'bakhua'depo e'pokte botta' ekpobigā on'tatiakpo:

—Mo'tinepahui', Davidkudaken adhuea' huayayo. —Jesúsáj 'utta'da o'nona'uy.

28 Jakyo e'kudonde'te ekpobigā on'huahua'nok

—¿Do'a okpoyarea'dik me'ene menpa' mo'nopoē? —Jesúsa o'mana'uy.

—Eē', oknopoene, huairi. —O'nona'uy.

²⁹ Ekponejde'te:

—Bo'tiahuayapone moknopoēnok, yan'tiahuay'. —O'mana'uy.

³⁰ O'nokpoyarudpo on'tiahuayon'uy.

—Bokpoyarea'ne, be'tapi' batia'pakhue' yaneti'. —Huiyoka'da o'mana'uy'nig'a.

³¹ O'norokondepo, Jesúsa bokpoyarea'ne huabada on'batia'pakuyate.

A'pakhue'da e'ika'tada Jesúsa o'yarea'uy.

³² Jesúsomēy e'norokonde'te sue'da nogomeya huabokerektaj on'totiakuy. Ken huabokerek a'pakhue'da o'ika'uy, toto'a o'no'toika'nok. Jesúste on'totiakuy.

³³ Jesúsa toto'taj okenonnok a'pakhue'da huaē'eria idada oa'pakon'uy.

—Kenpihuay, Israel aratbut ken konig tiahuayhued o'neahuadikame'te. —Huakka' aratbut egkupopakte on'batia'pakuy.

³⁴ —Toto' huairia o'teypaka'nok toto'taj o'maen Jesúsa. —Fariseo huamanmadika'erianayo nama'da on'huaa'uy.

Jesús aratbuttaj o'matinepahui'uy.

³⁵ Kendariyo aya'da huakka' jakyo Jesús o'huae'uy. Nogyo nogyo o'huae'uy. Judíoen huaítake' jakyo o'manmadikika'uy. Dios Huairia me'nopo'toike'po yan'nopo'korea'. Dios Huairitaj yanoknopoē' yan'nigpeika'. Diosensi'po mo'eapone. O'manmadika'uy. E'digpaktaj

kenpa'ti nogpa' nogpa' dakhue' ee' en'to'e'tada o'bayarea'uyate.

³⁶ Huakka' aratbut egkupopakte o'batiahuaypo o'matinepahui'uy. Kenomey konig oveja 'uhua o'nepo konig huamatoe'eri toehue' o'nika'uy. Pai'da o'neonhuahuika'po kate ka'dik nopoehue' o'nepo, kenpa'ti Diostaj buttida manmadikahue' o'nenok kenomeytaj Jesúsa o'matinepahui'uy.

³⁷ —Huakka'ada Diosensi'po ee'ta' e'pakada Dios Huairitaj eknopo'e'ta' e'pakada sue'ada huadak hua'a huamanmadika'eri o'ne.

³⁸ Konigepo Diosa huadak hua'a huamanmadika'eritaj yamata'mona', Diosa aratbuttaj kamanopo'yare'po yamata'mona', Diostaj yan'tiona'pakika'. —Jesúsa oro' huanigpeika'eriomeytaj mona'uyne.

10

*Docetaj huamata'mona' Jesúsa o'baktie'ea'uy.
(Mr. 3.13-19; Lc. 6.12-16)*

¹ Oro'taj doce huanigpeika'eritaj, “Menhua-tiak.” Jesúsa mona'uyne. E'tiakde'te, “Dakhue' toto'a huamanopo'toe'eritaj kan'maoroke'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Aya'da dakhue' ee' kan'bayarike'po on'teypakapone on'tihuapokapone. Bayarea'dik mo'eapone.” Jesúsa mona'uyne.

² Jesús en doce huamata'mona'eri o'nepo: Simón nogdikda Pedro, Pedroen huama'buy Andrés, nog Jacobo huama'buy Juanere Zebedeoensi'po,

³ nog Felipe, Bartoloméere, kenpa'ti Tomás do Mateoere huakupe huabae'eri ijikamey,

kenpa'ti Jacobo Alfeoensi'po, Lebeo konogdikda o'dikka'uy Tadeo,

⁴ Simón cananista jonyo huapakeri, kenpa'ti Judas Iscariote. Judas Iscariote Jesústaj kan'arake'po judío huairitaj bayokdik o'eapo.

Doce huanigpeika'eritaj kan'manmadike'po o'mata'mona'uy.

(Mr. 6.7-13; Lc. 9.1-6)

⁵ Jesúsá oro' doce huanigpeika'eritaj mo'ta'mona'uyne.

—Judíoenbayoyo'da yanhuati'. Nog aratbuten-bayo huahue' yane'. Samaria aratbuten huakka' jakyo kudhue' yaneti'.

⁶ Israel aratbut konig oveja Diostaj e'tiyoyahue'taj yanhuati'.

⁷ Dios Huairi o'ede. Yanoknopopo yan'nigpeika'. Nogyo nogyo yanhua'epo yan'manati'.

⁸ Ke'poda e'si'dakpara'tada yan'bayareati'. Dakhue'da ee'tada yan'bayarea'. E'bueytada yan'manoyhuada'. Toto'a e'manopo'toetada yan'maenti'. Katetehue' Diosa bo'tihuapokaponok katetehue' yan'batihuapokika'. "Huakupe beyok," manahue' yanika'.

⁹ Yan'hua'po oro tohuahue' yane'. Huakupe tohuahue' yane'.

¹⁰ Kutama batohuahue' yane'. Nogtida huaok yan'tohuati'. Huabo zapatos tohuahue' yane'. Oteypapi' tohuahue' yane'. Huakka'da mo'manmadika'aponok kenpa'ti mo'batihuapokapone tobape'dik mo'eapone.

11 Huakka' jakyo bo'kudondepo, "¿Be'a Diostaj bo'pak? ¿Be'a Diostaj e'nigpeeta' bo'pak?" Yan'manati'. Be'a Diostaj ya'pakapet ke'nen jakyo yanikati'. Yanhua'apo keyoda yan'tayikati'.

12 Jakyo yan'kudondepo, "Opudtaj Diosa mo'manopo'noeye'." Yan'mana'.

13 Jak huatae'eria opudtaj e'paknayo kenpa'ti e'peenayo Diosa kenomeytaj kamanoeye'. Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo yanokhuati'. Diosa jak huatae'eritaj manoyahue' kamae'.

14 Jak huatae'eria opudtaj pakhue' ee'nayo kenpa'ti e'peeta' pakhue' ee'nayo ken jakya' huakka' jakya'pi' yan'bakhuati'. Yan'orokdepo Diostaj dakhuea'da o'ka'dey aya'ada kan'nopo'e'po soroka e'itimabette yan'itihuekeati'.

15 Ken jaktaj Diosa diga'nanada castiga o'magka'apo. Sodoma huakka' jak huae'eritaj kenpa'ti Gomorra huakka' jak huae'eritaj sue'da huakka' castiga o'magka'uy. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

"Opudtaj dakhuea'da mogka'apone." Jesúsa mona'uyne.

16 —Opudomeytaj on'ta'mona'ne. Aratbut opudtaj dakhuea'da e'magka'ta' on'pakapo. Konig ovejasi'ponig dubakuhuaenbanopoyonig mo'eapo. Huadaka'da yan'nopo'e'po yag'kikati'. 'Urunopo'da yanika'.

17 Opudomey do'hued huanigpeika'eritaj huabokereka dakhuea' mogka'aponok "keyoj" iijay. Castiga kan'magke'po judío huairite

bo'tohua'apone. Judíoen huaitake' jakyo mo'batibitbitapone.

18 Do'taj moknopoenok nog aratbuten gobierno huairite bo'tohua'apone. Diostaj kenpa'ti do'taj kan'manbatia'pake'po huairite bo'tohua'apone.

19 Gobierno huairitaj e'yokde'te "Katia'pi' huairitaj yan'batia'pakapo." Me'pukehue' yane'. Kenoka' a'dik ka'ne'po Diosa mo'nopoea'apone.

20 Huairitaj mo'batia'pakpo Apag Diosen Nokirega mo'nopoea'aponok mo'batia'pakapone.

21 Nogok oknopoehue' huae'eria huaknopoe'eri huama'buytaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huaoa huasi'potaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo. Kenpa'ti huasi'poa ke'nen huaoj huaknopoe'eritaj kan'batiarake'po gobierno huairitaj on'bayokapo.

22 Do'taj moknopoenok aya'ada bo'huadiayapone. Dakhue'da mogkad-huahuika'apone. Opuđ batikhue'da eknopounhuahuika'nayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

23 Huakka' jakya' opudtaj e'huadiaynayo e'batiarakata' e'tipakte idada yan'makmamonti'. Nog huakka' jakyo yan'bakhuati'. Keya' kenpa'ti e'huadiaynayo onte'ti ida yan'bakhuati'. Nog judíoen huakka' jakyo nog judíoen huakka' jakyo e'hua'te konigti dakhue'da mogka'apet. Aya'da judíoen huakka' jakyo huaehued ene'ted do Diosen Huairi ijjepo onte'ti ijtiakapoy.

24 Opuđ do'hued huanigpeika'eri mo'ene. Do'taj dakhuea'da egka'nayo opudtakon dakhuea'da mogka'apone.

25 Do'taj toto' huairia e'tidike'nayo opud do'hued huanigpeika'eritakon diga'da dakhuea'da bo'huaa'apone.

¿Be'taj okme'pukdik ya'e?

(Lc. 12.2-9)

26 Aratbuttaj me'pukhue' yanika'. Opud-tahuanig Diosen huadak hua'a o'nonmadika'ne. Nogok aya'ada on'nokotapo.

27 Kenda soatayo' o'nonmadika'nig nogok aya'tada yan'manikati'.

28 Huabokereka huaso'tayo'da barakdik o'ne. Huabokereka nokiregtaj arakhue'dik o'ne. Huabokerektaj mididhue' yanika'. Diosanayo huaso'taj nokiregeretaj ta'akyo en'dik o'e. Onte'ti noyhuadhue'dikda o'ne. Konigepo Diostayo'da yanokme'pukikati'.

29 Bakoysi'potaj aratbuta suhuigda on'pak. Botta' bakoysi'pote huasigkupesi'po bayokdik o'e. Opuden Apag Diosa e'paknayo bakoysi'po bueydik o'e. E'paknayo bueyhue'dik o'e. Opuden Apag Diosa bakoysi'potaj daka' o'matojika'.

30 Opudtaj kenpa'ti daka' mo'matojika'ne. Opuden huakuhijtaj mo'dikika'ne.

31 Diosa bakoytaj sue'da o'pakpo opudtanayo huakka'da bo'pakne. Daka' mo'matojika'ne. Konigepo aratbuttanayo mididhue' yanikati'.

“Jesucristotaj huaknopoe'eri ijjej” huaa'eritaj Apag Diostaj Jesús a huadakda o'bahuaa'apo.

(Lc. 12.8-9)

32 “Do Jesucristotaj huaknopoe'eri ijjej.” Aya'ada aratbuttaj e'manika'nayo Dioste kurudyo

en'tiakte, "Do'hued huaknop_oe'eri o'ne." Do'hued Apagtaj yona'apoy.

³³ "Do Jesucristotaj oknop_oehue' hua_e'eri ij_jey." Aya'ada be'api' aratbuttaj e'ika'nayo, "Kenomey do'hued huaknop_oe'eri ehue' o'ne." Do'hued Apag Diostaj kurudya' yona'apoy.

Jesucristotaj oknop_oehue' hua_e'eria huabeta huaknop_oe'eritaj on'huadiayapo.

(Lc. 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Do'a aya'da aratbuttaj a'manoeyaya'po Diosya' o'tiakuy nop_oehue' yane'. Aratbut nog aratbuttaj a'poespakanhuaya'po Diosya' ijtiakuy. Nogtaj nogtaj on'bahuadiayika'apo.

³⁵⁻³⁶ Diosya' ijtiakuynok huabet nog onaratbuttaj huabettaj yan'mahuadiayika'apet. Oknop_oehue' hua_e'eria huaknop_oe'eritaj yan'mahuadiayika'apet. Huasi'po hua_ojtaj yan'mahuadiayikapet. Kenpa'ti huay_obu_a huay_etaj yan'mahuadiayika'apet. Kenpa'ti huakabu huasu'taj yan'mahuadiayika'apet.

³⁷ Be'api' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo do'taj huakka'da di'nanada me'nikati'. Apagtapi', huay_etapi' huasi'potapi' huama'buytapi' huakka'da di' ee'nayo do'taj sue'da di' ee'nayo, do'hued huaknop_oe'eri ehue'dik o'ne.

³⁸ "Jesucristoen huaknop_oe'eri ij_jey." Nog aratbuttaj e'mana'nayo opudtaj diga' on'huadiaypo mogka'apet. "Jesúsen huaknop_oe'eri ij_jey." Aratbuttaj manahue' ee'nayo do'taj huaknop_oe'eri ehue'dik mo'ene.

³⁹ Do'hued huaknop_oe'eri mo'enok diga'da mogkadhuahuika'apone. "Jesúsen huaknop_oe'eri

ehue' ijje_y.” Ena'nayo ontaj arakhue'dik mo'eapone. Onte'ti Diosere noeonhuahuikahue' mo'eapone. Do'hued huaknopoe'eri i'enok aratbut diga'da mogkapone. Batikhue'da “Jesúsen huaknopoe'eri ijje_y.” I'mana'ika'nok e'araknayo onte'ti Diosere mo'noeonhuahuika'apone.

Diosen huadak e'kika'nayo Diosa 'urua'da mogkika'apone.

(Mr. 9.41)

⁴⁰ Aya'ada opudomeytaj on'nigpeepo bo'ika'ne, do'takon me'depo on'nigpeika'. Kenpa'ti aya'ada do'takon on'nigpeika'po Apag Diostakon on'pakpo on'nigpeika'apo. Ke'na do'taj be'ta'mona'uyne.

⁴¹ Diosen huamanbatia'pakeritaj Diosa o'mata'mona'ika'. Diosen huamanbatia'pakeri o'enok kentaj e'nigpee'nayo konig huamanbatia'pakeritaj huadakuapa Diosa o'bayokapo, ontaj konigti huadakuapa Diosa mo'bayokapone. Diosenba' 'uruda huanigpeika'eritaj e'de'nayo konig kentaj huadakuapa Diosa o'yokapo konigti ontaj huadakuapa Diosa bo'yokapone.

⁴² Huakka' huaknopoe'eri o'ne. Diostaj sue'damon huaknopoe'eritaj hue'eypi' e'yoknayo huadakda bo'ka'nig Diosa okkahuehue'dik o'unhuahuika'apo. Nogok kurudya' huadakuapa mo'bae'apo. —Kenda oro'omey huanigpeika'eritaj monmadikahuaduy Jesúsa.

11

Juan Bautistaa botta'taj Jesúste

o'mata'mona'uyate.

(Lc. 7.18-35)

¹ Jesúsa oro'taj ke'nen doce hua-mata'mona'eritaj monmadika'depo oro'taj bokhua'uy. Meyohue'da huakka' jakyo Jesús o'hua'uy. A'manmadikaya'po o'hua'uy.

² Juan Bautista huabakuda' jakyo o'epo Cristo o'bayarea'po nogda nogda 'uruda o'kika'. Juana kenda o'tipeedepo botta' ke'nen huanigpeika'eritaj Jesúste o'ta'mona'uyate.

³—Diosa Cristotaj mo'nigta'mona'apone. Cristo ya'tiakapet oknopoyey. “¿O'na menpa' Cristo i'e? ¿Oro'omey menpa' nogtaj nige'dik o'e?” Jesústaj ya'nonati'. —Juana mona'ne. Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'peedepo,

⁴⁻⁶—Huakpobigtaj ijbakpoyareay. Hua'ehue'dik ee'tada ijbayareay. Ke'poda e'si'dakpara'taj ijbayareay. E'peokbettaj ijbayareay. Huakudaka'da e'bueytada ijmanoyhuaday. Do'taj eknopoy'nayo Diosere onte'ti mo'noehuahuiika'apone. Pai'da aratbuttaj ijmanikay. Do'taj o'noknopoyepo okbatikhue' o'nenok kenomeytaj ijmaturugpaka'apoy. Kenda e'ka'te on'tiahuayonhua'nig on'peehua'nig Juantaj yan'huahua'po yan'nonati'. —Jesúsa Juanen huanigpeika'eritaj o'mana'uyate.

⁷ Ken Juan Bautistaen huanigpeika'eri e'nokhuade'te huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa Juantaj o'tia'pakpo:

—Nogbayo sue'da aratbut e'nahue'yo opudomey bo'hua'uyne. Huabokerek nogpa' nogpa' huaa'eritaj a'peeya'po huahue' mo'uyne.

⁸ Huabokerek 'urunada yudtaj e'otika'te kenda a'tiahuaya'po huahue' mo'uyne. Aratbut 'uru yudtaj on'otika'po konig huairien 'uru jakyoda o'nika'.

⁹ Diosen huamanbatia'pakeritaj a'tiahuaya'po jakbahue'yo bo'hua'uyne. Diosen huamanbatia'pakeri huadakda o'ne. Juannayo nogiti hueretnanada Diosen huamanbatia'pakeri o'ika'nok. Juantaj a'tiahuaya'po bo'hua'uyne.

¹⁰ Do'taj katia'pake'po huakkuruda Diosa Juantaj o'ta'mona'uyate. Apagba'te kenpa' o'timadoya'po:

Ontaj huakkuruda do'hued huata'mona'eritaj ijta'mona'apoy. Dakhuea' ogkika'nok aya'tada yamanopo'korea'. Diosen Huasi'potaj yanoknopoe'. Aratbuttaj o'mana'apo. Apagba'te o'timadoya'uyate. Kenda Diosa Apagba'te mena'uyne do'taj.

¹¹ Oyedda aya'da huabokerek sue'da huadak o'nika'. Juannayo huadagnada o'e. Diosa oknopoe'. Dios Huairitaj huaknopoe'eri huadagnanada o'neapo. Diosa kenomeytanayo huakka' o'baeretpakika'apo. Juantanayo sue'da o'pakapo. Ijjay.

¹²⁻¹³ Diosen Huairi o'eapo Moisésa Apagba'te o'batia'pakuyate. Kenpa'ti Diosen Huairi o'eapo Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te on'batia'pakuyate. Juan bautista tiakhued ee'ted on'batia'pakuyate. Juan bautista Diosen Huairitaj huaboa'da e'batia'pakde'te aratbuta Diosen Huairitaj diga'da on'pakika'. Diosensi'potaj e'nigpeeta' on'pak. Nogomeyanayo Diosen Huairitaj on'huadiaypo Cristoen

huaknopoe'eritaj eknopoe'batika'ta' on'pakpo,
 "Yan'batik. Dakhue' ia'ne." Huaknopoe'eritaj
 on'manika'nig'a.

14 Eknopoe'ta' e'paknayo Elías Diosen huaman-
 batia'pakeri o'e Juan. Diosen Huairi o'tiakde Elías
 huakkuru o'eapo. Apagba'a oa'uyate.

15 Kenda yonay daka' yan'pee' bo'peokhuadne.

16-19 Aratbut oy ken konig o'nika'
 ijbattia'pakapoy. Kenomeytaj be'api'
 madurugpakahue'dik o'nika'. Katepi' nogomey
 on'pakpo ogkika'nig kenomeynayo konigti
 e'ka'ta' pakhue' o'ne. Kenda Juan Bautista
 o'kika'nig kenomeynayo pakhue' o'ne. Kenpa'ti
 do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne
 konig do ijkika'nig kenda kenpa'ti pakhue'da
 o'ne. Juan Bautista katepi' 'uruda aypo bapehue'
 o'ika'po kenpa'ti vino mayhue' o'ika'po. Kenda
 Juana o'kika'nok toto'a Juantaj o'nopo'toe
 kenomeya nama'da on'batia'pakika'nig'a. Nogok
 do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne
 opudere katepi' 'uruda aypo ijbapikay kenpa'ti
 do katepi' ijmay'ikay. Do'takon dakhuea'da
 menhuaika'ne. "Huakka'da o'bapika' kenpa'ti
 huakka'da huamai'eri o'ika'. Kenpa'ti Jesús
 dakhuea' huaka'eritaj di'da o'maika'. Kenpa'ti
 gobierno huakupe huatabae'eritaj di'da
 o'maika'." Do'taj kenpa' menhuaa'ika'ne. Aratbut
 oy ken konig o'nika' nogda ijbattia'pakapoy.
 Katepi' nogomey on'pakpo ogka' kenomeynayo
 konigti e'ka'ta' pakhue' o'nika'. Konig huasi'po
 on'batuerikika'nig aratbut oy konigti o'ne.
 Huasi'po huakka' jak kurute on'bahuadpo
 on'batuerikpo nogtaj nogtaj on'mana'po

“Tete’pu’te ’urua’da o’batadi’keay opudnayo oro’ere e’durugpakta’ pakhue’ mo’ene, baila ee’ta’ pakhue’ mo’ene. Oro’ e’bahuiktada opudnayo huikhue’ mo’ene.” Ken konig huasi’poa onda’ika’. Ken konig aratbut oyda ogkika’. Diosa ’urua’da o’nopoika’nok Diostaj huanigpeika’erinayo ’urua’da on’nopoenkika’po kenomeyo’da durugda o’nika’. —Jesúsa o’mana’uyate.

Huakka’ jakyo huae’eria Diostaj nigpeehue’ada dakhuea’da ogkika’po nopo’koreahue’da o’ne’uy.

(Lc. 10.13-15)

²⁰ Huakka’ jakyo nogyo nogyo Jesúsa o’bayarea’uy. Aratbut nopo’koreahue’ o’nenok Diosa ke’poda o’magka’apo. Jesúsa huaboa’da o’manbatia’pakapo:

²¹⁻²³ —Huakka’ jak Corazín huae’eria pai’da mo’nopo’eapone. Kenpa’ti huakka’ jak Betsaida huae’eria pai’da mo’nopo’eapone. Opudomeyen jakya’ Diosa teyda o’kame’nig’a ’urua’da o’kame’nig’a o’bayareame’nig’a, opudomeynayo nopo’koreahue’ mo’eme’ne. Konig Betsaida huakka’ jakya’ kenpa’ti Corazínya’ Diosa ’urua’da o’kame’ kenpa’ti teyda o’kame’ konigti Tiro nog aratbuten huakka’ jakya’ Sidón nog aratbuten huakka’ jakya’kon Diosa ’urua’da eka’nayo kenomeya ida yan’manopo’korea’aymetnig’a kenpa’ti kenomey pai’da o’nea’ aratbuttaj moknopoepo saconig yan’otay’metnig’a. Nogok kenoka’ Diosa aya’tada aratbuttaj dakhuea’ huaka’eritaj castiga o’magka’po Tiro huae’eritaj Sidón huae’erieretaj sue’da castiga o’magka’apo. Opudomeytanayo ke’poda castiga

mogka'apone. Opud Capernaum huakka' jakyo huae'eri "Huadakda o'ey. Kurudyo o'hua'apoy." Mo'nopoenig'a. Kubarakyoda bohuapone. Sodoma huakka' jak huae'eria dakhuea'da ogkikuynok Diosa huakka' jak ta'aka o'mahuig'uyate. Kenomeytaj mahui ghued konig opudtaj ijbayarikay konigti Sodomayo e'bayarika' uynayo Diosa ta'akyo mahui ghue' ya'eay'uyetnig'a.

²⁴ Nogok Diosa castiga egka'te opudtaj ke'poda mogkapet. Sodomataj sue'damon castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'bayareaddepo huakka' jakyo huae'eritaj huiyokada o'mana'uy.

Do'taj me'noknopo'e'po dakhuea' e'ka' on'batika'apone. Jesúsa o'mana'uyate.

(Lc. 10.21-22)

²⁵ —'Urua'da i'ene, Apag Dios. Kurudyo huae'eried huairi i'ene. Kenpa'ti huadariyo huae'eried huairi i'ene, Apag Dios. Suhue'damon huanopo'e'eritaj 'urunopo'tada o'nen huairitaj i'maknopo'e'ne. Huakka' huanopo'e'eritaj o'nen huairitaj huaknopo'ika' men'tiokhueyne.

²⁶ I'paknok huaknopo'ika' men'tiokhueyne, kenpa'ti i'paknok menoknopo'ene, Apag. —Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.

²⁷ —Do'hued Apaga be'teypaka'uyne, me'manopo'e'ayne. Aya'da beyokuyne. Do Diosen Huasi'po o'e, Apag Diosayo'da moknopo'e'ne. Konig Apag Dios o'epo, konig o'nopo'e, konig Apag Dios o'ka' do'huayo'da ijnopo'ey kenpa'ti kenomeytaj do'hua Diosen Huasi'poa ijmaknopo'e'ay.

28 Opuḁ dakhue'da bo'kikame'te. Diostaj dakhuea' huakeri mo'ene. Dakhuea' e'ka' a'nopo'yareaya'po digā'da nama'da bo'kika'nig'a. Opuḁtaj e'tihuapokta' ijpaki. Do'taj meknopoēnok on'nopo'yarea'apone. Dakhuea' e'ka' on'batika'apone.

29 Diosen ijkikay. Doere bokika'. Do'taj men'nigpeika'po nogiti nogiti yan'noponhuati'. Opuḁtehuapa' ijhue'da daka'da ijnigikay. Opuḁtaj ijmatinepahuika'nok onte'ti dakhuea' kikhue'dik mo'eapone. Ona'ti me'pukehue'dik mo'eapone.

30 Doere bo'pakpo Diostaj o'nigpeene kenpa'ti on'tihuapoknok do'hued e'manmadika'taj nigpeika'dik mo'eapone. —Jesúsa o'mana'uy.

12

Judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesúsen huanigpeika'eri ogkupoktega'uy.

(Mr. 2.23-28; Lc. 6.1-5)

1 Nogok judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete oro' Jesústaj huanigpeika'eri Jesúsere o'huae'uy. Ta'bayo o'huae'uy. O'kusitokpo ogkupaya'po o'bape'uy.

2 Fariseo huamanmadika'eri huairia oro'taj bo'tiahuaypo Jesústaj:

—Yatiahuai'. Kenda judíoen okmapie'ahuaddik ee'te kikhue'dik o'enig o'nen huanigpeika'eria ogka'. Dakhuea'da ogka'. —Fariseo Moisésba'taj nama'da huaknopoe'eria Jesústaj o'nona'uy.

3 —Apagba'te Davidtaj e'batia'pak mo'ba'tiahuay'uyate. David kenere huae'eri ogkusitokuyate.

⁴ Diosen carpa jakyo on'kudon'uyate. Pan Diostaj o'nighueda'ika' o'hued'uyate. Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeriyo'da ken pan bape'dik o'nika'. David kenere huæ'eri ogkusitokpo ken pan o'depo on'pe'uyate.

⁵ Sacerdote Diostaj 'uhua huanigbatiarakeritaj Moisésenba' o'batia'pak mo'ba'tiahuayde. Judíoen okmapie'ahuaddik ee'te sacerdote 'uhua Diostaj on'nigbarakika'. Judíoen okmapie'ahuaddik ee'te baahue'dik o'e. Moisésa o'madoya'uyate. Opudomeynayo sacerdote dakhuea'da ogka' bahuaahue' mo'ika'ne.

⁶ Diosen jak huadakda o'enig'a do huabokerek ijje'po Diosya' ijtiakuy. Do'tataj aya'ada nigpeika'dik o'ne.

⁷ "Uhua e'nigbatiarakika' sue'da ijpaki. Aratbuttaj e'matinepahuiataj huakka'da ijpaki," Apagba'a oa'. Kenda e'nopo'e'nayo do'hued huanigpeika'eritaj mo'matinepahui'po dakhuea'da ogka' ahue' mo'e'ayet.

⁸ —Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbuten okmapie'ahuaddik huame'noete huairi ijje'po katepi' yagka' aratbuttaj mana'dik ijikay. —Fariseotaj Jesúsá o'mana'uyate.

Eba'po'ketpaktaj Jesúsá o'bayarea'uy.

(Mr. 3.1-6; Lc. 6.6-11)

⁹ Kenda Jesúsá o'mana'depo o'hua'uy. Judíoen huaitake' jakyo o'kudon'uy.

¹⁰ Jakyo huabokerek eba'po'ketpak o'uy.

—¿Okmapie'ahuaddik huame'noete menpa'yarea'dik ya'e? —Jesústaj o'nona'po Jesúsá

nama'dapi' kae'po Jesústaj dakhue' e'huaa'ta' on'pakpo kenpa' Fariseomeya' o'nona'uy.

11 —Opuden nogtida oveja e'taeada judíoen okmapie'ahuaddik huame'noe ee'pi' huabid sorokkogyo e'takotnayo dapita' ida sorokkogyo bo'totokika'ne.

12 Diosa oveja 'uhuataj sue'da o'pak. Aratbuttanayo huakka'da o'pak. Konigepo judíoen okmapie'ahuaddik huame'noete aratbuttaj tihuapokdik ijje'y. —Jesúsa o'mana'uy.

13 —Yaopite'. —Jesúsa ona'uy. Huabokerek o'opitedepo o'bayaruduy. Dakba'da nogbapenon-igti o'un'uy.

14 Fariseo huamanmadika'eri o'nokbahua'uy. Ogkupopakpo ontatayo on'batia'pakpo, monig Jesústaj o'arakapo, huaboa'da on'batia'pakuyate.

A'nenda Jesústaj Diosen huamanbatia'pakeria o'timadoya'uyate.

15 Fariseo huairi Jesústaj e'arakta' on'paknok kenok Jesús o'nokotpo keya' o'bakhua'uy. Kenere huakka'da on'hua'uy. Aya'da dakhue' huae'eritaj o'bayarea'uy.

16 Jesúsa o'bayarea' nogyo nogyo batia'pakhue' yane'. Huiyoka'da o'mana'uy.

17 Kenda Isaías Diosen huamanbatia'pakeri o'batia'pakuyatenig Jesúsa aya' o'ka'uy. Oa'po:

18 In do'hued huanaba' me'taene. Do'hued kakike'po ijta'mona'apoy. Kentaj di' ijje'y. Do'taj me'durugpaka'apone. Kentaj ijdurugpakapoy. Do'hued Nokirega ijnopo'toepoy. Aya'tada nog aratbuttakon

dakhuea' e'ka' manopo'yarika'dik
o'ika'apo.

19 Nog aratbuttaj maboyhue' o'ika'apo. Aratbut-
taj 'utta'da okoyhue' o'eapo. Jak kuruta' 'utta'
mana'pakhue' o'eapo.

20 Konig hue'pi sue'pi' tey e'eok daka' toika'dik
o'ne, konigti aratbut sue'da o'noknopoenok
daka' o'matoika'apo. Konig kerosenbij aya'
ekpakada ida bakayhue'dik o'e. Konigti pai'da
aratbuttaj o'manopo'yarea'apo. Do'hued
huanaba'a aya' dakhuea' huaka'eritaj
castiga o'magka'depo kenpa'da Diosen
huadak hua'a o'mananhua'huika'apo.
Ke'nen huaknopoe'eriomeynayo kenere
on'neonhua'huika'apo.

21 Nogbayo nogbayo huae'eria kentaj
yanoknopoika'apet. Isaías a'nenda oa'uyate.

*“Toto' huairia Jesústaj o'teyya'.” Fariseo hua-
manmadika'eria nama'da on'huaa'uyate.*

(Mr. 3.19-30; Lc. 11.14-23; 12.10)

22 Toto' nokirega dakhue'a o'nopo'toenok
huabokerek botpenpenda ekpobig o'uy kenpa'ti
a'pakhue'dik o'uy. Jesúste on'tohua'uy. Jesús
o'yarea'nok o'yarud. Huaboa'da 'urua'da
mabo'dik o'uy kenpa'ti huaboa'da a'pakdik o'uy.

23 —¡Kenpihuay! Diosa huabokerek huairitaj
o'ta'mona'apo. Kentaj on'maboikay. ¿Menpa'
Diosa Jesústaj ya'ta'mona'uy? ¿Menpa' Jesús
David Huairien adhuea' huayayo ya'e? —Huakka'
aratbuta ogkupopakpo o'da'uy.

24 Fariseo huamanmadika'eria on'pepedo,

—Ehue'. Diosa ta'monahue' o'uy. Toto' huairia o'teyya'nok Jesúsa toto' nokiregtaj maendik o'e. — Fariseoa on'huaa'uy.

²⁵ Kenda fariseo en'huaa'te Jesúsa o'nopoepo,

—Ondariyoyo' huae'eri gobierno huairi huayahuaya e'barakika'nayo gobierno huairi toehue'dik o'neapo. Onyoyo' huae'eri aratbut e'batuktukta' on'pakpo on'bakkupopak. E'baraknayo ehue'dikda o'ne.

²⁶ Konigti toto' huairi huayahuaya e'magka'nayo a'ti ehue'dik ya'neapet.

²⁷ Toto' huairi do'taj o'teyya'nok nog toto' nokiregtaj o'maena'. Opud fariseo huamanmadika'eria nama'da on'huaa'ne. Opuden huanigpeika'eria toto' nokiregtaj kan'maene'po menpa' toto' huairia ya'bateypaka'po. Ehue'. Nama'da boa'ne. Opuden huanigpeika'eria mona'apone

²⁸ Diosen Nokirega be'teyya'nok toto'taj ijmak-enikay. Konigepo do Diosen Huairi o'tiakde. Diosa o'ta'mona'uy. Opudere Diosen Huairi o'ede. Kentaj yanoknopoe'.

²⁹ Huabokereka huairien e'tamaika' ekbakayta' e'paknayo ba'tinuku'dik kenpa'ti itakpi'tinuku'dik o'e. Huairitaj e'tinukude' okbakaydik o'e. Donayo teyda ijjejey. Toto' huairitaj tinuku'dik ijjejey. Toto' huairien huanaba' maendik ijjejey.

³⁰ Be'api' do'taj pakhue' ee'nayo konig do'hued taka' mo'ika'ne. Be'api' doere e'baktie'ea'ta' ti-huapokhue' ee'nayo do'hued huaknopoe'eritaj on'baknopoebatika'po dakhuea' ogka'po.

³¹ Aratbut dakhuea'da eka'nayo kenpa'ti Diostaj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Diosen Nokiregtanayo dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e.

³² Be'api' do'taj dakhuea'da e'huaa'nayo Diosa bakkahuea'dik o'e. Be'api' Diosen Nokiregtaj dakhuea'da e'huaa'nayo bakkahueahue'dik o'e. Menokapi' bakkahueahue'dik o'eapo.

Hueymeyen huada huadakda ee'nayo o'tiahuaypo hueymey huadakda o'e o'nopoene. Konigti aratbut huadakda e'batia'pakika'nayo huadakda o'ne nopo'e'dik o'ene.

(Lc. 6.43-45)

³³ Daknopoda hueymey ee'nayo 'uru huada o'toika'. Hueymeya e'aynayo huadakon o'aypo dakhue' huada o'ika'. Huadakdada enhuadnayo 'uruda o'huey o'e o'nopoene. Do kenpa'ti huadakda ijkika'nok huadakda o'e. Yan'nopo'e'.

³⁴ Konig bihui a'nenda nama'da ona'uyate, opudkon nama'da huaa'eri mo'ene. Opud dakhuea' huae'eri mo'epo huadak sigpi' ahue'dik mo'ika'ne. Katepi' huanopoya'da o'nopoepo kenda o'batia'pakika'ne.

³⁵ Huabokerek huadaknopo'da o'nepo huadakda on'nopoika'po huadaky'o on'batia'pakika'. Huabokerek dakhue'nopo'da o'nepo dakhue'da on'nopoika'po dakhueayo' on'batia'pakika'.

³⁶ Kene'huaya'me'noete Diosen castiga huame'noete aya'da dakhue'dik oda'ika'uynigtaj castiga o'magka'apo.

³⁷ Huadakyo' huaa'eritaj "Huadakda mo'ene." Diosa mona'apet. Dakhuea' huaa'eritaj "Dakhue'da mo'ene." Diosa mona'apet, ken. — Jesúsa o'mana'uy.

—On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeya oknopoe'dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigti yaka'. —Dakhuea' huaka'eriomeya Jesústaj o'nona'uyate.

(Mr. 8.12; Lc. 11.29-32)

³⁸ —On Diosya' o'tiakuyate. Kenda oro'omeya oknopoe'dik ka'ne'po konig Dios teyda o'kika' konigti yaka', huamanmadika'eri. —Sue'da Moisésenba' huamadoya'eria kenpa'ti fariseo huamanmadika'eria o'nona'uy.

³⁹ —Oy aratbut dakhuea'da o'nika'. Diostaj oknopoikay odanig'a Diostaj nigpee hue'da o'ne. Konig Dios teyda o'kika' konigti yaka' o'nona'nig'a kahue' ijjeapoy. Kenyo'da konig Jonás Diosen huamanbatia'pakeria o'kuyate sue'da konigtimon ijka'apoy.

⁴⁰ Jonás bapa'me'noe bapa' sikyo sikidbi'dapoyo o'unhua'uyate konigti do bapa'me'noe bapa' sikyoere sorokkogyo ijjeapoy.

⁴¹⁻⁴² A'ennada huakka' jak Nínive huae'eritaj Jonás Diosen hua'a e'manade'te Nínive aratbut Diostaj on'nopo'korea'po huaboa'da Diostaj on'nigpee'uyate. Oy aratbut do'taj mo'peedenig'a nopo'koreahue' mo'epo do'taj oknopoe hue' mo'ene. Jonás sue'da huairi o'uyate. Donayo hueretda huairi ijjeay. Konigepo kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj e'nigbakupobote opudomey oy huae'eri

dakhuea'da ogkika'uyate. Nínive huæ'eria kenda Diostaj on'bahuaa'apo. A'nennada huadaribayo ettone'a huairi o'uyate. Ke'nenba bidtenada o'uyate. Salomón Israel aratbuten huairi huakka'nada o'nopo_opo 'urua'da o'batia'pakika'nok a'peeya'po ken ettone' ke'nenbaya' bidta'nada o'tiakonhuahua'uyate. Israel aratbutenbayo o'tiakonhuahua'uyate. Salomónnayo sue'da 'urua'damon o'nopo_ouyate. Donayo 'urua'nanada ijnopo_opo huadaka'da ijmanmadikika'nig'a oy huæ'eria sue'ada do'taj mo'peepo o'noknopo_ene. Konigepo nogok kene'huaya'me'noete aya'da Diostaj en'nigbakupobo'te opudomey do'taj oknopo_oehue' huæ'eri Diostaj dakhue'nada o'ne ettone' huairia Diostaj o'bahuaa'apo. —Jesúsa o'mana'uyate.

Dakhue' toto' nokirega huabokerektaj ekhua'deada onte'ti o'huakume'uy.

(Lc. 11.24-26)

⁴³ —Dakhue' toto' nokireg huabokerektaj e'nopo'toeonhuahua'de' okhua'depo aratbut ehue' ee'yo o'hua'po meyopi' huai'ka' e'uktada huahuayhue'da o'epo.

⁴⁴ “Keyo ijikamey a'kumeyi'.” Kenpa' nokirega o'nopo_opo, ken huabokerektaj o'nopo'toikame', kentaj ekyede'te Diosapi' nopo'toehue'da daknopo'da konig jak e'beroke'yonig 'urua'da o'enok

⁴⁵ ken toto'a o'hua'po nog siete dakhue'nanadakon nokiregtaj o'bahuahuaydepo o'batotiakpo ken ontayo' huabokerektaj on'nopo'toenok. Huakkuruda nogtotoatida

o'nopo'toepo sue'da dakhue'mon o'epo ta'pota'taj
 ochoa dakhuea'nanada toto' on'nopo'toedenok
 huabokerek dakhuea'nanada o'e'uy. —Jesúsa
 o'mana'uyate.

*Jesúsen huaye Jesúsen huama'buyere
 on'huatiakuy.*

(Mr. 3.31-35; Lc. 8.19-21)

⁴⁶ Jesús e'batia'pakonhua'te Jesúsen huaye
 Jesúsen huama'buyere o'nokyedepo on'boato'po,
 “Jesústaj e'batia'pakta' o'paki.” Huabokerektaj
 o'nona'uy.

⁴⁷ —Iyo jak kurute o'nen huaye o'nen
 huama'buyere bo'ukne. Ontaj e'batia'pakta'
 on'pak. —Huabokereka Jesústaj ona'uy.

⁴⁸ —Be do'hued huaye ya'et. Be do'hued
 huama'buy ya'net. —Jesúsa o'mana'po,

⁴⁹ huanigpejka'eritaj o'ba'tohua'ea'po:

—Inomey do'hued huaye do'hued huama'buy
 o'ne.

⁵⁰ Aya'ada kenda do'hued Apag kurudyo
 huae'eri o'paknok ogkika' kenomeyyo'da do'hued
 huama'buy o'ne. Kenomey Diosen ogkika'
 do'hued huidpo o'ne, kenomey Diosen ogkika'
 do'hued huaye o'ne. —Jesúsa o'mana'uy.

13

*Huabakidena'eri konig ogkika'nig
 o'manbatia'pakpo o'manmadika'uyate.*

(Mr. 4.1-9; Lc. 8.4-8)

¹ Kenme'noe Jesús o'orokpo e'pogyo o'hua'po
 akta'bogpete o'huad'uy.

² Huakka'ada aratbut Jesústaj on'tikupopaknok kusi'pe e'betyo o'huadato'po. Aratbut kuhuadte ogkupopakuy.

³ Konig Diosen Huairitaj yanoknopoeapet a'manmadikaya'po o'manbatia'pakonhua'po:

—Huabakidena'eri a'bakidenaya'po o'hua'uy.

⁴ Nogyon nogyon o'hua'e'uyate. O'hua'epo o'bakidenea'po dagte sue'da o'kidbakotapo bakoy o'batiakpo o'kidye'kea'uyate.

⁵ Huidbate sorok burujte sue'da o'kidbako'tuyate. Kenta'idada o'kereku. Sorok buruj o'epo idada o'kereku.

⁶ Ken diga' niokpo o'ta'tedepo eyya' o'pakpo suhue'da hua'ihuit o'epo o'ay'uy.

⁷ Nog huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Huakpi sue'da o'batipakbonig'a okpota'pidsi' diga' o'bakerekpo huakpitaj o'batibuk'uyate.

⁸ Nog huakid huadak sorokteda o'kidbakotea'uyate. O'batipakbodepo huakka'kidada ogkupahuad'uyate. Noga huakpia cien huakid ogkupaepo. Noga huakpia sesenta huakid ogkupaepo. Noga treinta huakid ogkupaepo'uyate, ken.

⁹ Kenda o'nona'dene daka' yan'pee'. Bo'peokhuadne. —Jesúsa o'mana'uy.

*Jesúsa konig o'e o'manbatia'pakpo
o'manmadika'uyatenok huakka'a
nopenkahue'dik ya'neapet.*

(Mr. 4.10-12; Lc. 8.9-10)

¹⁰ Oro' Jesúsén huanigpeika'eri o'huatiakpo:

—¿Mena'po aratbuttaj nopenkahue'dik e'huae' jonbatia'pak? —Jesústaj ona'uayne.

11 —Diosen Huakhuairitaj konig aratbuta on'nigpeika'apo opudtanayokon konig e'manopoëa'ta' ijpaki. Nogomeytaj e'manopoëa'ta' pakhue' ijje.

12 Kenomey sue'da huakka' on'nopoëpo e'nigpeika'ta' on'pakpo nogda on'nopoëapo. Nogomey suhuigda on'nopoëneg'a nogda e'nopoëta' pakhue' o'nenok Diosa o'bakkahuea'apo.

13 Nogomey e'tiahuayada e'peeada nopenkahue'dik e'huae' Diosen huakhuairi konig o'e ijmanbatia'pakpo ijmanmadikikay.

14 Isaías Diosen huamanbatia'pakeria nopenkahue' huae'eri konig o'nika' o'batia'pakuyate:

Opudada mo'peeapetnig'a nopogkahue' mo'eapet. Kenpa'ti bo'tiahuayapetnig'a nopogkahue' mo'eapet.

15 Nopo'teyda mo'ëpo. Diosendiktaj dakhuea'da mo'peeapet. Konig ekposikonig ya'nepo hueretda hua'a tiahuayhue'dik ya'neapet. Peehue' ya'neapet. Nopogkahue' ya'neapet. Kenpa'ti a'nopo'yareaya'po nopo'koreahue' mo'eapet. Kenda Isaíasaa oa'uayate.

16 Opudnayo do'hued huanigpeika'erianayo on'tiahuayne on'peene. Konigëpo durugda mo'ika'ne.

17 A'nenda Diosen huamanbatia'pakeria kenpa'ti huadaknopoada aratbut do'taj e'tiahuayta' e'pakada tiahuayhue'dik me'nuyate kenpa'ti do'hued e'manmadika'taj e'peeta'

e'pakada peehue' o'nuyate. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uayne.

Huakidena'eri konig o'e kan'nopoenke'po Jesúsa huanigpeika'eritaj daka' o'manopoea'uayate.

(Mr. 4.13-20; Lc. 8.11-15)

¹⁸ —Yan'pee'. Huabakidena'eri konig o'e daka' ijbatiap'pakapoy.

¹⁹ Huabakidena'eria o'bakidena'po dagte o'kidbakot. Diosen Huakhuairitaj huadak hua'a konig huakid o'e. Sue'ada aratbut konig dag o'ne. Teynopo'da o'ne. Diostaj e'nigpeeta' pakhue' o'ne. Do'hued e'manmadika' e'peeada nopoenkahue' o'ne. Toto' o'bahuatiakpo huadak hua'ataj o'bakkayika'.

²⁰⁻²¹ Sue'da huidbate o'kidbakot. Sorok burujda o'e. Ken konig aratbut do'hued e'manmadika'taj on'peepo idada o'noknopoenig'a durugda on'peeatunig'a kenpa'da nigpeonhuahuahue' o'nepo sue'da o'nopoenka'po. Sue'da huame'noe o'noknopoehua'. Nogok Jesúsen e'manmadika'taj yoknopoey o'da'nok aratbuta on'batierikpo diga' on'magka'nok o'noknopoebatikapo.

²²⁻²³ Huakid okpota'pidsi'bayo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut Diosen e'manmadika'taj on'peepo on'peenig'a nogok nogta' nogta' on'mame'pukepo onte'ti sig sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti huakka' e'matoe'ta' on'pakpo sig sig Diostaj o'noknopoebatikapo. Kenpa'ti hua'enda e'durugpakta' on'pakika'po onte'ti Diostaj pakhue' o'neapo, nigpeehue' o'neapo. Diosen

kahue'dik o'neapo. Ken huakid huadak sorokyo o'kidbako'tuyate. Ken konig aratbut huadaknopo'da Diosba'taj on'peonhuahuika'po on'nigpeeonhuahuika'. Daka' konig 'urunopo'da on'nigpeepo batikhue'da huadakda ogkika'apo. Kenomey Diosensi'po o'ne, huakka'ada on'nopeapo. Noga suhuignada on'nigpeika'. Noga huakka'mon on'nigpeika'. Noga huakka'nanada on'nigpeika'. —Jesúsa oro' huanigpeika'eritaj mona'uyne.

A'manmadikaya'po nogdakon Jesúsa o'manbatia'pakuy. Trigo mireere e'tipakbo' konig o'e Jesúsa o'manbatia'pakuy.

²⁴ Huadak hua'a konig Dios Huairitaj on'noknopoeaponigtaj on'nigpeeaponigtaj ken konig o'eapo Jesúsa onte'ti o'manbatia'pakpo o'manmadika'po:

—Diosen Huakhuairi in konig o'e. Huairien huanaba' ta'bayo huadakkidda o'batuke'uyate.

²⁵ Aya'ada en'batayte huairien taka' ta'bayo o'tiakbedpo trigotaj mireokda on'noktibatukbed'uyate. O'noktibatukbedpo on'hua'uyate.

²⁶ Ken trigo huakpi o'kereckdepo trigokid o'magkupapa'kuyate. Mire trigoere o'bakerekuyate.

²⁷ Huanaba' mire on'tiahuaydepo huairite on'hua'po, “Huadakkidyo' o'batu'kemey. ¿Meyo ee' mire ya'bo, huairi?” O'nona'uyate.

²⁸ “Takaa ogkame'te.” Huairia ona'nok, “¿Menpa' e'taburuta' i'pak?” Huanaba'a huairitaj o'nona'uy.

29 “Keje’, mire mo’burupo trigo huakpitaj tionu-rudikpi’ mo’et. Trigoere mireere kenpa’da kae’.

30 Oḡkupayea’hued ee’ted onteteyo’ kenpa’da kae’. Huakkuru a’bakpakaya’po mire yan’burupo yan’kupahuia’, trigokidnayo aypo jakyo yag’kudati’. Ijmana’apoy.” Huairia oa’uyate. —Jesúsa ken konig o’manbatia’pakpo o’manmadika’uy.

Mostazakidtaj ken konig o’e o’manbatia’pakpo o’manmadika’uyate.

(Mr. 4.30-32; Lc. 13.18-19)

31 Huadak hua’a konig Dios Huairitaj o’noknopoeaponigtaj on’nigpeeaponigtaj ken konig o’eapo o’manbatia’pakpo o’manmadika’po:

—Diosen Huakhuairi konig suhuigkidda mostaza huakid o’e. Huabokerek ke’nen ta’bayo mostaza huakidsi’po o’tukpo.

32 Suhuigkidada e’kerekpo hueymeytonea’ o’kerekdepo huaboro’nanada o’eapo. Hua’opite huakka’ bakoya on’pakka’apo. Konigti huakkuruda Dios Huairien huaknopoe’eri sue’da o’ne. Nogok huakka’ada Dios Huairitaj o’noknopoeapo on’nigpeonhuahuika’po huakka’da o’neapo. —Jesúsa ken konig o’manbatia’pakpo o’manmadika’uy.

Pan huabia’og ken konig o’ka’ Jesúsa o’manbatia’pakpo o’manmadika’uyate.

(Lc. 13.20-21)

33 Ona’ti a’manmadikaya’po Jesúsa o’manbatia’pakpo:

—Ettone’a harinaogyo huabia’og o’buk. ’Urua’da o’tiogkuayaga’nok huabada o’kudapo.

Aya'da o'bia'apo. Ken konig Diosen Huakhuairitaj huabada yanoknopoeapet. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa Dios Huairitaj huaknopoe'eri o'noknopoeapo ken konig o'eapo o'manbatia'pakika'po o'manmadika'uyate.

(Mr. 4.33-34)

³⁴ Huakka' aratbut egkupopakte konig Dios Huairitaj yan'nigpeunhuahuika'apet nogda nogda o'manbatia'pakika'po o'manmadika'uy.

³⁵ Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok aratbut egkupopakte Jesúsa ken konig o'unhuahuika'apo o'manbatia'pakika'uy.

Huadari e'ka'detada kenda aratbut nopoehued o'nunhuahuika'uy, kenda kan'nopoe'po, ken konig o'eapo ijmanbatia'pakpo ijmanmadika'apoy. Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda oa'uyate.

Mire trigoere e'bakerek Jesúsa ken konig o'e o'manbatia'pakde daka' o'manmadika'uy.

³⁶ Huakka' aratbut egkupopakte Jesúsa o'bakhua'po jakyo o'kudon'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eria o'huatiakondepo,

—Trigo mireere ta'bayo onteteyo' o'bakerek ken konig i'manbatia'paknig daka' mona'. —Oro' Jesúsen huanigpeika'eria ona'uyne.

³⁷ —Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Ken konig ijmanbatia'paknig. Huairien ta'ba o'taepo huadakkidda e'batuke'. Ken huairi do ijje.

³⁸ Huadarite huae'eri aratbut konig huairien ta'ba o'ne. Aratbut do'taj mo'nigpeika'nig

konig huadakkidda o'ne. Aratbut toto'taj on'nigpeika'nig konig mire o'ne.

³⁹ Taka' mire huabakbatuke'eri konig toto' huairida o'ne. Toto'ada nama'da o'manopoea'nok Cristoen huaknopoe'eri o'ey nama'da ya'manopoea'apet. Nogok kene'huaya' huame'noete Diosen huata'moneri aya'tada o'bakbaea'apet

⁴⁰ Konig aratbut tajpo mire on'bakpakika'nig konigti kene'huaya' huame'noe ee'te Diosa dakhuea' huakka'eritaj huehuea'nanada ta'akyo o'mahuigapo.

⁴¹ Do Diosen huata'moneritaj ij-mata'mona'apoy. Aya'da dakhuea' huaka'eritaj on'bakbe'ea'apo.

⁴² Dakhuea' huakka'eritaj ta'akyo on'maenaponok on'bahuikonhuahuika'apo pai'nanada o'neonhuahuika'apo.

⁴³ Kenoka' Diostaj huanigpeika'eri 'urua'nanada o'neapo. Konig niokpo e'ta'teonig 'urua'nanada o'neapo. Kenda o'nona'nig daka' yan'peikati'. Bo'piokhuadne.

Huakka'te huapa'da o'ika'nig katepi' o'huahuaypo konig o'e. Jesúsa o'manbatia'pakuy.

⁴⁴ Huadak hua'a konig Dios Huairitaj o'noknopoeaponigtaj on'nigpeeaponigtaj konig e'dik o'eapo ijmanbatia'pakapoy. Konig huabok-ereka nogen ta'bayo huakka'te huapa'da o'ika'nig o'huahuaypo kenda huakka'da o'pakpo soroka o'tibukanpo. Ken ta'ba huakupete e'bake'nayo kenda o'huahuayme'nig o'taeonhuahuika'apo. Konigepo ken ta'ba e'baketa' huakka' o'pakpo

aya'da o'matoe huakupete o'bahuaya'po, ken huakupe o'toedepo ta'ba huakupete durugteda o'bakepo. Kenda 'urunanada o'huahuayme'nig huaboada o'taeonhuahuika'apo. Konigti Diosen huakhuairitaj huakka'da pakdik o'nepo kentayo'da nigpeika'dik o'neonhuahuika'apo.

'Uruda sakbij huakka'tenanada o'ika', konigti Diosen Huakhuairien e'manmadika' o'ika'.

⁴⁵⁻⁴⁶ Diosen Huakhuairien e'manmadika' on'nigpeonhuahuika'aponigtaj konig o'e ijbatiapaki. Konig yudtaj huabahuaya'eria 'uruda sakbij o'ukika'po 'urunanada o'huahuaydepo kenda sakbijtaj o'pakpo aya'da o'matoepo huakupete o'bahuaya'po sakbij o'bake. Ken konigti Diosen Huakhuairien e'manmadika' huakka'nada pakdik o'neonhuahuika'apo.

Dios Huairien huaknopoe'eri konig biigentotok o'e. Hueretda huaknopoe'eritaj on'baktie'ea'apo. Nogtaj ta'akyo mahuigdik o'neapo.

⁴⁷ Dios Huairien huaknopoe'eri ken konig o'ne. Konig biig huakjenea e'pogya' o'nokene. Nogda nogda biig o'nontotokpo

⁴⁸ hueda'da o'enok kuhuada' o'nontotok, o'nontotokdepo huadak biigyo' o'noktie'ea'. Nogda biig pehue'dik e'huae' o'nen.

⁴⁹ Diosen kene'huaya' huame'noete ken konig Diosa aratbuttaj o'magka'apo. Diostaj hueretda huaknopoe'eritaj Diosen huata'moneria on'baktie'ea'apo.

⁵⁰ Dakhuea' huakka'eritaj ta'akyo on'maenapo. Ta'akyo pai'da o'nepo on'bahuikapo. —Jesusa mona'uyne.

*Moisésen e'mana'ba' huamanmadika'eria
Jesústaj eknopoe'nayo huatone'bapi' kenpa'ti
Jesúsen huaboda e'manmadika' manmadika'dik
o'ne.*

⁵¹ —¿Menpa' o'nonbatia'paknig mo'nopoenka'?
—Jesúsa oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj
mona'uyne.

—Ee', o'nopoenkay. —Jesústaj ona'uy.

⁵² —Opud Moisésenba' huamanmadika'eri
Moisésenba'taj daka' mo'nopoe. Kenpa'ti Diosen
huamanbatia'pakerienba' mo'nopoe. Oy Diosen
Huairitaj ijmanmadika'nig opud moknopoe'dene.
Huatone'ba' kenpa'ti do'hued huaboda
e'manmadika' manmadika'dik mo'ene. Konig jak
huatae'eri ken konig yag'kikati'. Jak huatae'eria
pai'da huae'eritaj on'batiahuayika'. Jakyó katepi'
o'tae huatone'pi' huabopi o'batotiakpo pai'da
huae'eritaj o'bayokika'. Opud konigti yag'kika'.
Apagba' huatone'ba' do'hued huaboda
e'manmadika'ere yan'manmadikikati'. —Jesúsa
o'mana'uy.

Nazaretyo Jesús o'ika'uy.

(Mr. 6.1-6; Lc. 4.16-30)

⁵³ Kenoka' Jesúsa ken konig o'manmadikandepo
o'batikuy. Keya' on'bakhua'uy.

⁵⁴ Hua'enbayokon okye'uy. Judíoen huaitake'
jakyó huaboda o'manmadika'uy. Aratbut
on'peedepo e'me'pukeada oknopoe'hue' o'nepo:

—¡Kenpihuay! 'Urua'da o'nopoe. Menpapi'
huakka'da yanopoe'. Menpapi' yabayarea'.

⁵⁵ Huamenhuela'eriensi'po o'enig'a. Ke'nen
huaye María o'e. Jacobo ke'nen huama'buy o'e,
José Simón Judas.

⁵⁶ Jesús en huidpopi' oro'ere o'nika', meya' huakka' ya'nopuyet. —Aratbut Jesús en huakka' jakyo huae'eri huayahuaya on'batia'pakuy.

⁵⁷ Konigepo Jesús taj digda on'huanopo'e'uy.

—Aya'da nogbayo nogbayo huae'eria Diosen huamanbatia'pakeritaj e'peeta' on'pakika'. Kenpa'ti huadakda o'ne. E'bahuaa'ta' on'pakika'. Ke'nenbayo huae'erinayo e'peeta' pakhue' o'nika' kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri huadak o'ne. E'bahuaa'ta' pakhue' o'ne. —Jesús a ke'nenbayo huae'eritaj o'mana'uy.

⁵⁸ Keya' aratbut Jesús taj oknopoehue' o'nenok sue'tada o'bayarea'uy.

14

Juan Bautistataj on'huerenokteg'uyate.

(Mr. 6.14-29; Lc. 9.7-9)

¹⁻¹² Galilea huadari gobierno huairi Herodes o'uyate. Herodes en huama'buy Felipe en huatoe Herodíastaj o'toe'uyate.

—Felipe en huatoe Herodíastaj toehue'dik i'ene. —Juana Herodestaj ona'ika'nok Herodes Juantaj o'tita'mona'uyate. “Huabakuda' jakyo yag'kuda'.” O'mana'uyate. Herodes Juantaj e'arakta' o'paknig'a arakhue' o'uyate. Aratbuttaj o'me'pukpo Juantaj arakhue' o'uyate. Juan Bautista Diosen huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta o'noknopo'enok. Herodes en cumpleañote huakka'tada o'batobape'uyate.

Aya'tada Herodías en huayobua baile'a o'manige'uy. Herodes huakka'da o'durugpakpo “Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda o'yokapone.” Aya'da en'peete huayobutaj ona'uy.

Mune'yoa Herodías huayetaj o'huahuatupo. "¿Ka'tia' yona'apo?" Onatupo. "Juan Bautistaen huaku beyok." Yanati'. Mune'yoen huayea ona'uyate. Herodeste o'kumej. "Baegte Juan Bautistaen huaku beyok." Herodestaj ona'uy. Herodes kenda o'peedepo pai'da e'nopo'eada "Aya'da katepi' on i'pak menati' kenda iyyokapoy." Aya'ada huabokerek on'peenok sorotataj "Huabakuda' jakyo yanhuati', Juantaj yanhuerenokteg. Yag'kutotiak. Herodíasen huayobutaj yan'yok." Huairia o'mana'uyate. Sorotataj on'nigpeepo huaku on'totiakpo Herodesen huayobutaj on'yokuyate. Ke'na huayetaj o'kutohua'po o'kuyokuyate. A'timon Juan Bautistaen huanigpeika'eri on'tiakpo huabuey on'tohua'uy. Oqkubarakka'uyate. Oqkubarakka'depo Jesústaj on'hua'po Juantaj on'huerenokteg o'nonbatia'pakato'uy.

Nogok Jesús 'urua'da o'kika'nok Herodes huairia o'tipeedepo:

—Ken Juan Bautista o'etaj. Huakudaka'da ee'tada Diosa o'noyhuadame'te. Konigepo 'urua'da o'kika'te. —Kenda nama'da o'nopoepo oa'uyate.

Cinco mil huabokerektaj Jesúsa aypo o'bia'po o'batobape'uyate.

(Mr. 6.30-44; Lc. 9.10-17; Jn. 6.1-14)

¹³ Juan Bautista e'bueyde'te Jesúsa o'peedepo keya' o'bakhua'uy. Kusi'pete o'hua'uy. Kente aratbut ehue' e'nika'yo o'hua'uy. Jesús o'hua'de on'tipeepo huakka'da jakya' o'norokonpo akta'bogpea' on'tahua'e'uy.

14 Kusi'pe o'betatodepo Jesúsá o'kutuy. O'kutdepo huakka'da aratbuttaj o'batiahuay'uy. O'matinepahui'po dakhue' e'ne'taj o'bayarea'uy.

15 Huaboa' e'sikonyakte oro' Jesúsén huanigpeika'eria Jesússtaj o'huahua'po,

—O'sikde. Iyo aratbut ehue' o'ne. Huakka' jakyo aypo kan'bae'po yamata'mona'. —Oro'a Jesússtaj ona'uynig'a.

16 —Huahue'dik o'ne. Opuda aypo yan'bayok. — Jesúsá oro'taj mona'uayne.

17 —Ehue' toehue'da o'ey. Huabaniga' pan botta' biigyo'da o'toey. —Jesústaj ona'uy.

18 —Iyo do'taj menigtotiak. —Jesúsá mona'uayne.

19 “Mirebate yan'bahuad.” Huakka'da aratbuttaj Jesúsá o'mana'depo, huabaniga' pan botta' biigere o'bapadpo kurudyo o'mabopo Diostaj dakiti o'tiona'pakuy. Dakiti oa'depo pannopote o'posakea'uy. Oro' ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uayne. Oro' huakka' aratbuttaj o'bayoke'uy.

20 Aya'ada on'bape'po noteyya' ogka'uy. On'tiokayonpo doce kusogyo hueda'da huata'suj on'dohuea'uy. Huaboro' huaenmo boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy.

21 Cinco mil huabokerek on'bape'uy. Ettone' huasi'pobeta' kenpa'ti on'bape'uy.

Jesús huahuetiudte o'huae'uy.

(Mr. 6.45-52; Jn. 6.16-21)

22 “Huakkuru kusi'pete yan'kudpo yanoktegti.” Jesúsá oro'taj mona'uayne. Enade'te huakka' aratbuttaj jakyoda o'mata'mona'uy.

23 O'mata'mona'depo ote'yo o'behuikuyate. Diostaj a'tiona'pakya'po o'behuikuyate. Osikdenok Jesúsyo'da o'uyate.

24 Kenok oro' e'pognopoyo o'uy. Diga'da o'bapokpo kusi'pete monbosaka'uyne.

25 Sikyoedda Jesúsá huahuetiudte bo'huatiakuyne.

26 Jesús huahuetiudte oro' o'tiahuaypo o'me'pukon'uy.

—Nokireg o'e. —O'me'pukonpo o'okoy'uy.

27 —Me'pukhue' yane'. Do ijje. —Jesúsa mona'uyne.

28 —O'na ee'nayo do'taj yatiak. Mena' Huairi. —Pedroa ona'uy.

29 —Yatiak. —Jesúsa ona'nok Pedro o'kotpo Jesússtaj huahuetiudte o'huahua'uy.

30 Huahuetiudte o'huahua'po e'huahuada diga'da o'bapok o'nokotpo o'me'pukon'uy. O'me'pukonpo huaboa'da o'ta'kotaypo.

—Be'totok, Huairi, ijta'kotdey. —Pedroa Jesússtaj o'nokoy'uy.

31 Jesúsá Pedrotaj o'ba'totokpo,

—¿Mena'po suhuigda meknopoe' do'taj? Huahuetiudte i'huatiakpo be'tihuapokapone mena'po oknopohue' o'e. —Ona'uy.

32 Jesús Pedroere kusi'peyo en'huadde'te bapoka o'batikon'uy.

33 Oro' huikudate o'huadpo,

—Kenpihuay, on buttida i'e Diosen Huasi'po. Kurudya' i'tiakuyate. —Oro'a ona'uy.

Genesaret huadaribayo Jesúsá huakka'tada o'bayarea'uyate.

(Mr. 6.53-56)

³⁴ E'pogtone' oktegdopo Genesaret huadaribayo o'betdepo okye'uy.

³⁵ En'kotde'te Jesús o'e aratbuta o'nokie'depo aya'tada huabada on'mana'uy. Aya'da dakhue' e'huæ' Jesússte on'manpatotiakuy.

³⁶ "O'nen huaok huakubogpi a'neya'po," Jesússtaj diga' o'nona'nok aya'ada on'nejdepo Diosa o'bayaread'uy.

15

Huabokerekapi' dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhue'nopo'da o'ne.

(Mr. 7.1-23)

¹ Nogok sue'da judío huæ'eri huairi Jesússtaj on'huatiakuy. Jerusalén huakka' jakya' on'huatiakuy. Jesússtaj o'nona'po:

² —A'nenda oro'en adhuea'pane' huairi huadaknopo' oro'en Diosa moknopoepo bapehued on'ba'koyo'ika'uyate. Mena'po kenda o'nen huanigpeika'eria nigpeehue'ada ba'koyohue'ada yan'bape'ika'. —Judío huairia Jesússtaj o'nona'uy.

³ —Konig opuden adhuea'pane' ogkika'uyate opudakon a'kikaya'po Apag Diostaj nigpeehue' mo'ika'ne.

⁴ "Opuden huaojtaj huayetere nigpeika'dik mo'ene kenpa'ti tihuapokika'dik mo'ene." Diosa oa'uyate. Kenpa'ti "Huaojtaj huayetapi' be'api' dakhuea' e'huaa'ika'nayo bueydik mo'ene." Diosa oa'uyate.

5 “Huaojtaj huayetere oyda tihuapokhue'dik o'nene kenpa'ti bayokonhuahue'dik o'nene. Diostaj aya'da mo'tamaika'nigtaj o'bayokde'uy.” Be'api' huaojta huayetapi' a'dik o'ne.

6 Ken konig huaojta huayetapi' ea'nayo tihuapokhue'dik o'neapo. Opuda mo'manmadikika'ne. Konig adhuea'pane' nama'da on'manmadikika'uyatenig opuda nama'da mo'manmadikika'nok aratbuta Diostaj nigpeehue'dik o'nika'apo. Bo'ika'ne.

7 Opud nama'da huanopoe'eri mo'ika'ne. Isaías Diosen huamanbatia'pakeria a'nenda 'urua'da bo'timadoya'uyate opudtaj:

8 In aratbuta Diostaj o'paki nama'da o'dika'nig'a do'taj huanopoya'da eretpakhue' o'ne.

9 Nama'da do'taj dakiti mo'tiona'pakika'ne. Huabokerekada e'huaa'yo'da on'manmadikika'nig'a. Isaías a o'manigmadoya'uyate.

—Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

10-11 —Iyon yan'batiak. —Jesúsa huakka' aratbutaj o'mana'depo,

—Katepi' e'pe'pi' konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenda dakhue'dik ea'nayo konig da ea' Diostaj dakhuea' e'ka' e'dik o'e. In o'nona'nig yan'pee' kenpa'ti yan'nopoenka'. —Jesúsa huakka'tada o'mana'uy.

12 Kenoka' oro' Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj o'bahuahua'po,

—Fariseo huamanmadika'eri ontaj mo'pepo bo'huadiayne. ¿Menpa' i'nopoe? —Jesústaj ona'uy.

13 —Konig huakpi do'hued Apaga konig batukehue'da sue'da huamanmadika'eria konigti o'ne. Huakpi do'hued Apag batukehue'taj

o'baurua'po o'maenapo. Konigti nogenda huamanmadika'eritaj o'maenapo.

14 Fariseo huamanmadika'eritaj mepu'kehue' yane'. Kenomey nama'da o'noknopoe'po nama'da on'manmadikika'nig'a. Konig ekpobigtaj e'tohuanig o'ne. Kenomey kenpa'ti konig ekpobig o'ne. Fariseo ekpobigyo' e'hua'enayo huabidkogyo kotdik ya'neapet. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

15 —Katepi' bo'pe'po konig Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Ia'nig. Nopoenkahue' o'enok daka' mona'. —Pedroa Jesústaj ona'uy.

16 —Menpa' opud kenpa'ti nopoenkahue' mo'e.

17 Mo'bape'po hua'aypoyo o'kudika'. Huaminyā'kon o'orokika'. Kenda Diostaj dakhuea' e'ka' ehue'dik o'e. Kenpa' mo'nopoe.

18 Dakhue'da ea'nayo huanopo'ada i'nopoe'po ia'. Diostaj dakhuea'da i'ene Diosa o'nopoe.

19 Aratbut huanopoya'da on'pakpo dakhuea'da ogkika'. Huanopoya' on'huadiaypo on'barakika'. Huanopoya' on'eretpakpo nogen huatoe on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo huatoe toehue' huae'eri on'bakdejika'. Huanopoya' on'pakpo on'bere'ika'. Huanopoya' on'eretpakpo nama'da on'mahuia'ika'. Huanopoya' on'pakpoda on'mahuia'ika'.

20 Kenpa' ogkika'po dakhue'da o'ne Diosa o'nopoe. Ba'koyohue'ada e'bape'nayo “dakhuea' i'ka',” Diosa manahue' o'e. —Jesúsa mona'uyne.

*Esoeri ettone'a Jesústaj oknopoe'uy.
(Mr. 7.24-30)*

21 Keya' Jesús o'hua'po Tiro huakka' jakyo kenpa'ti Sidón huakka' jak huadaribayo o'hua'uy.

22 Ettone' judío aratbut ehue' keyo o'ika'. Cananea huæ'eri o'uy. Jesústaj o'huahua'po,

—Do'taj me'tinepahui'po be'tihuapok. Do'hued huayobu'taj toto'a o'nopo'toepo dakhue'nanada o'e, Huairi. On Daviden huayayo i'ene. —Ettone'a Jesústaj 'utta'da ona'uy.

23 Jesús anayo sigpi' a'tokhue' o'uy.

—Ettone'taj yata'mona'. Konigepo oro'taj bota'tiakpo 'utta'da o'okoy'onyak. —Oro' huanigpeika'eria Jesústaj digá'da ona'uy.

24 —Judío aratbuttaj kabatihuapoke'po Diosa me'ta'mona'uyne. Judío aratbut konig oveja e'titikononig Diostaj nigpeikahue' o'ne. Nog aratbuttaj judío ehue'taj Diosa ta'monahue' me'uyne. —Jesúsa oa'uy.

25 Ken ettone'nayo Jesústaj o'huahua'po hua'ikudate o'tihuadato'po,

—Be'tihuapok, Huairi. —Jesústaj ona'uy.

26 —Konig huasi'poen aypo kuhuataj e'yok dakhue'da o'e. Konigti judío aratbuttayo'da tihuapokdik ijje. Nog aratbuttaj tihuapokhue'dik ijje. —Jesúsa ettone'taj ona'uy.

27 —Buttida ia'ne. Kuhuanayo huasi'poen e'ta'sujkahua' on'bapika', Huairi. —Ettone'a Jesústaj ona'uy.

28 —Huakka'da do'taj iknopoenok. Kenda ona'nok o'tayarea'ne, ettone'. —Jesúsa ona'uy. Kenpa' ea'te ettone'en huayobu o'yarud'uy.

Jesúsa aya'pa'da e'ne'taj o'bayarea'uy.

29 Keya' Jesús o'hua'po Galilea e'pog akta'bogpete o'hua'e'uy, Nogok ote'yo o'behuikdepo o'huaduy.

30 Kentaj huamojta'po sododa, ekpobig, a'pakhue'dik aratbut, kenpa'ti huakka' dakhue' nogpa' nogpa' ee' on'batotiakpo Jesústaj huakka'da on'huatiakuy. On'batotiaknok Jesúsá o'bayarea'uy.

31 —Kenpihuay. A'pakhue'a aratbuta huaboa'da on'a'pak. Huamojta'po sododa huaboa'da 'uruda on'hua'e. Huakpobiga huaboa'da on'tiahuay. — On'batia'pakpo, “Urua'da o'e Israelen Dios. Dakiti Dios.” Huaboa'da on'batadi'kea'uy.

Cuatro mil huabokerektaj ettone'eretaj Jesúsá o'batobape'uy.

(Mr. 8.1-10)

32 Oro' huanigpeika'eritaj bo'kupopakadepo mona'po:

—Iyoda huakka'nada bo'kupopakme'ne. Bapa'me'noea' o'nedepo aypobayo' kate bapehue'dikda o'nenok ijmatinepahui'po bapehued en'bahua'nayo jakyo okyehued dagta' arogdik o'nenok e'mata'mona'ta' pakhue' ijjej. —Jesúsá mona'uyne.

33 —Iyo aratbut ehue' o'nika'. ¿Meyo aypo o'eyapet? —Oro'a Jesúsén huanigpeika'eria Jesústaj o'nona'uyne.

34 —¿Meniga' pan mo'taje? —Jesúsá mona'uyne oro'taj.

—Siete pan sue'da biigere mo'tajene. —Oro'a ona'uy.

35 —Barakte yan'bahuad. —Jesúsá o'mana'uy.

³⁶ Siete pan sue'da biigere o'bapadpo, "Dakiti Dios. Daka' joka'ne." O'tiona'pakpo o'posakea'po oro'taj ke'nen huanigpeika'eritaj bo'yoke'uyne. Oro'a huakka'da aratbuttaj o'bayoke'uy. Aya'tada o'bayoke'uy.

³⁷ Aya'ada on'bape'uy. Noteymeya'da ogka'uy. Siete kusogyo huaboro'pegda boro'ta'sujmonere on'dohuea'uy. Huedmeya'da on'dohuea'uy.

³⁸ Cuatro mil huabokerek on'bape'uy. Ettone' huasi'poere kenpa'ti o'nuyate.

³⁹ Kenoka' "Opuden jakyo yan'huati'." Jesúsa huakka'da aratbuttaj o'mana'uy. O'mana'depo kusi'pete Magdalabayo o'hua'uy.

16

Konig Diosayo'da ka'dik kurudya' katepi' oro' tiahuahue' o'ika'wynig mo'nigka'. Judío huairia Jesústaj o'nona'uy.

(Mr. 8.11-13; Lc. 12.54-56)

¹ Judío aratbut huairia Jesústaj on'huatiakuy. Jesúsa nama'da katepi' yaka'apetpi' on'nopoepo, "Katepi' konig Diosayo'da kurudya' ka'dik oro' tiahuahue' o'ika'wynig kake'po." Judío huairia Jesústaj on'dikdikpo o'nona'uy.

² —Baysik kurudbed bo'tiahuaypo "Eme'te 'uru'bada o'eapo." Opuda'boa'ika'ne.

³ Sikyoedda kurudbed ee'nayo kenpa'ti diga'da e'sihui' ee'nayo "Dakhue'bada o'eapo." Opuda'boa'ika'ne. Opud huadakda o'ey huata'da nama'da mo'tinopoika'ne. Dakhue'da mo'ene. Kurud huadakda mo'nopoika'nig'a Diosa o'ta'mona'uy, oknopoehue' o'nene.

4 In judío aratbut dakhue'nada o'nika'. Diostaj oknopoehue'da o'nika'. "Katepi' kurudyo konig Diosayo'da ka'dik oro' tiahuahue' o'ika'uynig yaka'." Nama'da o'nona'ne. Kenpa'da konig Jonás o'noyhuaduyate do konigti ijnoyhuadapoy, ijjay. —Jesúsa o'mana'po o'bakhua'uy.

"Fariseo huairi Saduceo huairiere dakhue'dik e'huqe' on'manmadikika'. Kenomeytaj keyoj ijjay."
Jesúsa oa'uyate.

(Mr. 8.14-21)

5 Kenoka' oro' Jesús en huanigpeika'eri e'pog akodpen oktego pan okkahuudi.

6 —Eya', judío huairien e'bia'ogtaj keyoj ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

7 —Pan okkahuudnok kenda mona'ne. —Oro'a huayahuaaya o'batia'pakuy.

8 Kenda oro'a o'batia'paknig Jesúsa o'nopoepo, —¿Menpa' aypota' mo'mepuke? Do'hua daka' toedik o'nene. Suhuigda do'taj o'noknopone.

9 Opuda do'taj nopoehue' o'nene. Cinco mil huabokerektaj cinco pan ijmanigposakea'uy. Aya'da noteya' on'bapeme'. Menpa' kenda bokkahue'. Doce kusogyo huedmeya'da o'dohuea'uy.

10 Kenpa'ti cuatro mil aratbuttaj siete pan sue'da biigere ijmanposakea'mey. Noteymeya'da on'bapeme'. Siete kusogyo huata'suj huedmeya'da o'dohueame'.

11 "Eya', judío huairien e'bia'ogtaj keyoj." Huaboa'da o'nona'dene. Pantaj o'batia'pak nama'da mo'nopone. Judío huairien e'bia'ogtaj keyoj o'nona'ne kenti. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

¹² Jesúsa nog konig monbatia'paknig huaboada o'nokoti. Pan e'bia'ogtaj batia'pakhue' o'e. Judío huairia dakhue'diken on'manmadika'ika'. Kenomeytaj keyoj. Kenda Jesúsa o'batia'paknig o'nopoenka'uy oro'a.

Diosen Cristo i'ene. Diosa kurudya' meta'mona'uyne. Pedroa Jesústaj ona'uyate.
(Mr. 8.27-30; Lc. 9.18-21)

¹³ Nogok Jesús Cesarea Filipino huadaribayo okyedeoro oro' ke'nen huanigpeika'eritaj mona'po:

—¿Be o'ea' do'taj aratbuta menhuaa'ika'? — Oro'taj mona'uy Jesúsa.

¹⁴ —Juan Bautista on o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. On Elías o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. On Jeremías o'e. Noga bo'huaa'ika'ne. Diosen huamanbatia'pakeripi' o'e. Nogomeya bo'huaa'ika'ne. — Oro'a Jesústaj ona'uy.

¹⁵ —¿Be o'ea' do'taj opuda on'huaa'ika'? —Oro'taj mona'uyne.

¹⁶ —On Diosen Cristo i'ene. Diosen Huasi'po i'enok Diosa me'ta'mona'uyne. —Pedroa ona'uy.

¹⁷ —Kenda ona'ne aratbuta onahue'tada ona'ne. Apag Dios kurudyo huae'eria men'nopoea'ne, Simón Jonásensi'po. Konigepo durugda i'ika'apone.

¹⁸ O'nendik Pedro o'e. Pedro huidtone'dik o'e. On konig huakkuruda huaknopoe'eria judíotaj nog aratbuttaere mo'manbatia'pakapone. Ken aya'da ijkika'nig mo'manbatia'pakika'apone. Huakka'ada do'taj o'noknopoe'apo. Huakka'tada Diosa o'baktie'ea'apo. Kenomeytaj toto'a

kenpa'da engaña magkahue'dik o'eapo. Do'hua ona'ne.

¹⁹ On Pedro mo'manbatia'paknok aratbut Diosen Huairitaj huaboa'da on'nigpeeapo Diosensi'po o'neapo. Katepi' aratbut dakhue' kahue'dik e'huae' manmadikika'dik i'eapone. Katepi' huadaky'o' ka'dik e'huae' manmadikika'dik i'eapone. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

²⁰ —“Cristo o'e. Diosa o'ta'mona'uy.” Be'tapi' manahue' yane'. —Oro'taj mona'uyne Jesúsa.

“Ijbueydeapoy.” Jesúsa o'batia'pakpo oa'uy.

(Mr. 8.31-9.1; Lc. 9.22-27)

²¹ “Jerusalén gobierno huairien huakka' jakyo hua'dik ijjej. Keyo judío huairitone' sacerdote huairiere Moisésen e'mana'ba' huanmanmadika'eriere do'taj pai'da me'nogka'apone. Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe e'pokde'te Diosa me'noyhuada'apone.” Kenoka' Jesúsa huaboa'da kenpa' monbatia'pakuyne. Oro'taj monbatia'pakuyne.

²² —Kenpa' ahue' yae', Huairi. Dios kenpa' pakhue' o'e. Konig ogkahue'dik mo'eapone. —Pedroa adyon o'tohua'depo Jesústaj ona'uyning'a.

²³ Jesúsa Pedrotaj o'tikoretupo,
—Yahuati'. Konig totoniga ona'ne. Nama'da mena'ne. Konig huabokerekada nama'da on'nopoika'nig o'na konigti i'nopoika'. Diosen e'nopoe' nopoehue'da i'ene. —Pedrotaj ona'uyate.

²⁴ —Bepi' do'taj e'nigpeika'ta' e'paknayo katepi' huā'enda on'pakika' ona'ti eretpakhue' ka'nike'. Ona'ti do'huedyo'da kan'pakike'. Kenpa'ti do'taj moknopoika'po pai'da nopo'edik mo'eapet.

25 Kenpa'da hua'enda e'paknayo Cristoere kurudyo onte'ti noeonhuahuahue' o'nika'apo. Kenomey kenpa'da hua'enda pakhue' o'nepo, Diostayo'da e'nigpeika'ta' huakka' on'pakpo onte'ti Diosere kenpa'da on'noeonhuahuika'apo.

26 Aya'ada oy katetapi' huakka'ta'da on'eretpakpo on'bae'ika'po do'taj e'nigpeeta' pakhue' o'nepo kenpa'da on'bueyapo. Kurudyo Diosere noeonhuahuikahue'dik o'neapo.

27 Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Diosen huata'moneriere nogok kurudya' ijtiakapoy. Konig Apag Dios 'urua'da o'e konigti ijjeapoy. Konig Apag Dios huairitone' o'ika' konigti ijika'apoy. Konig daka' on'nigpeika'nigtaj huakka' dakhuapa ijbayokapoy. Sue'da on'nigpeika'nigtaj sue'da ijbayokapoy.

28 Sue'da opud iyo doere mo'enig bueyhued ee'te huakka'ada Dios Huairitaj moknopoika'nigtaj mo'nigpeika'nigtaj mo'batiahuayapet. —Jesúsa mona'uyne.

17

Jesús o'eypakatu'uyate.

(Mr. 9.2-13; Lc. 9.28-36)

1 Seis huame'noe e'pokde'te Pedrotaj Jacobotaere Jacoboen huama'buy Juantaere o'batohua'po huakupa kutayo Jesúsa o'batobehuikuyate.

2 Kenomey on'tiahuaypo Jesúsen huakok konig niokpo o'kokeypakuyate. Yudtakon diga'da o'takeregpakatupo konig senogda o'etuyate.

3 Moisés kudak Elías eretaj Jesús en'batia'pakte Pedromeya on'batiahuay'uyate.

4 —Oro' iyoda o'epo huadakda o'ene. O'na e'paknayo bapa' bak o'kay'. Ontehuapa' nogtida Moisés taj nogtida kenpa'ti Elías taj nogtida o'kay', Huairi. —Pedroa Jesús taj ona'uyate.

5 Pedroa kenpa' enade'te senogada e'sihuiya on'batibuk'uyate. E'sihuiya' on'peepo,

—In do'hued Huasi'po me'taene. Huadi'da me'taene. Kentaj huakka'da ijdurugpakikay. Kentaj yan'nigpeika'. —Diosa e'sihuiya' oa'nok on'pee'uyate.

6 Kenda on'peepo konig gobierno huairitaj ogkika'nig Diostaj okkubuka' huakka'da on'me'pukpo on'bahuedon'uyate.

7 Ken Jesús a Pedro meytaj o'bahuahua'po o'tibata'tepo,

—Yanbo'. Me'pukhue' yane'. —Jesús a o'mana'uyate.

8 Ona'ti en'tiahuayte Jesús tayo'da on'tiahuay'uyate.

9 Huakupaya' on'huarakdepo,

—Do huakudaka'da e'bueyada noyhuadhued kenda huakupayo huaboa'da bo'tiahuaynig batia'pakhue' yane'. —Jesús a o'mana'uyate.

10 —“Diosen Cristo tiakhued ee'ted Elías huakkuruda tiakdik o'eapet”. ¿Mena'po Moisés enba' huamanmadika'eria kenda yadika'? —Jesús taj oro'omeya ona'uy.

11 —Elías onigti huakkuruda tiakdik o'eapo. Aya'tada ya'manopo'yareaya'po ya'tiakapet. Buttida oa'uynig'a.

12 Elías e'tiaktada kentaj o_kie_hue' o'nuy Apagba' huamanmadika'eria. Dakhuea' huaka'eria kentaj dakhuea'da o'nogka'uy. On'pakpo dakhuea'da o'nogka'uyate. Do'taj kenpa'ti dakhuea'da me'nogka'apone. Pai'da men'nopo'e_a'apone. Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uy. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'omeytaj mona'uyne.

13 Jesúsa Juan Bautistataj o'huaa' oro'omeya huaboa'da o'noponde'uy.

*Huasi'po e'ketpakonka'taj Jesúsa o'yarea'uyate.
(Mr. 9.14-29; Lc. 9.37-43)*

14 Huakupaya' e'huarakde'te huakka'da aratbut egkupopakyo oro'omey e_kye'te nogbokerekatida Jesústaj o'huahua'po huikudate o'tihuadato'po,

15 —Do'huedsi'potaj yatinepahui', huairi. O'ketpakonkika' kenpa'ti pai'nanada o'nopo'ika'. Nogok nogok ta'akyo o'hue_kkika' kenpa'ti huahueyo o'hue_kkika'.

16 O'nen huanigpeika'eritaj ijtohua'nig'a yareahue'dik o'ne. —Jesústaj ona'uy.

17 —Opudomey judío aratbut eknopo_e'ta' pakhue' mo'ene. Oknopo_ehue' hu_ae'eri mo'epo dakhue'da mo'ika'ne. Dios teyda o'epo bayarea'dik o'e oknopo_ehue'da mo'ene. Ijhue'ta'da do'taj moknopo_ene. Huasi'potaj yan'totiak. —Jesúsa mona'uyne.

18 Toto' huasi'potaj e'nopo'to_etada Jesúsa huiyokda ona'po o'ta'mona'denok toto' okmonnok huasi'po o'yarud'uy.

19 Nogok oro' Jesúsén huanigpeika'eriyo'da o'epo,

—¿Oro'nayo toto'taj mena'po ta'monahue'dik o'e? —Jesústaj ona'uy.

²⁰ —Dios teyda o'epo yarea'dik o'e. Opudnayo suigda moknopoe. Mostazakid sigkidonig sigda sigda eknopoe'nayo ote'taj “yahua” ona'dik mo'enok, ena'te o'hua'apo. Diosnayo aya'da ka'dik o'e yanoknopoe'.

²¹ Bapehue' mo'unhua'po kenpa'ti e'tiona'pakonhua'nayo in toto'taj ta'mona'dik mo'ene. —Jesúsa mona'uyne.

“Do'taj me'darakapone.” Onte'ti Jesúsa o'mana'uy.

(Mr. 9.30-32; Lc. 9.43-45)

²² Jesús oro' huanigpeika'eriére Galilea huadaribayo o'hua'udhuapo, “Do huabokerek ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Huabokereka do'taj huairitaj men'yokapone.

²³ Do'taj men'arakapone. Bapa'me'noe huakudaka'da e'eada ijnoyhuadapoy.” Jesúsa mona'uyne. Jesús kenda eade'te pai'da o'mauy.

Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe on'bayok'uy.

²⁴ Capernaum huakka' jakyo Jesús oro'ere o'tiakdenok Diosen jak e'to'ka' huakupe huabae'eria Pedrotaj on'huahua'po,

—¿Huamanmadika'eria Diosen jak e'to'ka' huakupe menpa'yayokika'? —Pedrotaj o'nona'uy.

²⁵ —Ee'. O'yokikay. —Pedroa o'mana'uy. Jakyo Pedro e'kudonde'te Jesúsa huakkuruda ona'po:

—¿Huadari gobierno huairitaj be'a huakupe yokdik yanika'? ¿Gobiernoen huadakyereapi' esoeriapi' yokdik yanika'? —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

26 —Esoeriayo'da huakupe yokdik o'nika'. —
Pedroa ona'uy.

—Ken gobierno huairitaj huadakerenayo yokhue'dik o'nika'. Konigti do Diosen Huasi'po ijje_{po} Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe yokhue'dik ijje_y.

27 Aratbut be'api' huadiayhue'dik mo'epo ijyokapoy. E'pogyo yahua'. Yanigka'eti'. Huakkuru biig e'taka' i'totokdepo huakitta'yo huakupe i'huahuayapone. Diosen jak e'to'ka'huayak huakupe huabae'eritaj yayokti'. Onere doerea dakhuapa o'eapo. —Jesúsa ona'uy.

18

*“¿Be'a hueret huairida e'dik ya'eapet?”
Huanigpeika'eriomeya Jesústaj o'nona'uyate.*

(Mr. 9.33-37; Lc. 9.46-48)

1 Kenoka' oro'omey Jesúsen huanigpeika'eri Jesústaj o'huahua'po,

—¿Diosen Huairitaj nogok e'nigpeede'te be'a hueret huairida e'dik ya'eapet? —Oro'a Jesústaj ona'uy.

2 Jesús kenda o'peedepo, “yatiak huasi'po,” ona'po nopoyo o'boa'po.

3 —Huasi'potaj 'urua'da manmadika'dik mo'e kenpa'ti huasi'po 'urua'da on'nigpeika'. Diostaj nopo'korea'dik mo'e. Konig huasi'po 'urua'da on'nigpeika'nig yan'nigpeika'. Konig huasi'po on'nigpeika' opud nigpeehue' ee'nayo kenpa'ti nopo'koreahue' ee'nayo Diosensi'po ehue'dik mo'eapone.

4 In isi'po huairi ijje_y nopoehue' o'ika'nig aya'ada konigti yan'nopoika'po Cristoere hueret huairida ya'neapet.

5 Do'hua ijpaknok aya'ada konig huasi'potaj do'hued huaknopoe'eritaj e'tihuapoknayo daka' e'matoe'nayo do'takon o'dene, do'takon mentoene.

Keyoj nama'da eka'nayo dakhue'da o'unhuahuika'apo.

(Mr. 9.42-48; Lc. 17.1-2)

6 Be'api' do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'nayo ke'ponanada castiga Diosa ogkadhuahuika'apo konigepo do'hued 'uru huanigpeika'eritaj dakhuea' e'batoka'ta' e'paknayopi' dakhuea' batokahued be'api' huidtone' ke'nen huahuerenta' yan'tiontidukupo ta'kotdik a'eya'po jod yakoyo e'kotnayo kendanayo konig sue'da castiga e'magka' o'e.

7 Dakhuea'nanada o'epo nogtaj nogtaj dakhuea' huabatoka' o'nika'po dakhue'da o'e. On'batoka'ika'aponok dakhuea' e'ka' huabatoka'eritaj Diosa diganana castiga o'magkadhuahuika'apo.

8-9 Konigepo huaba'pi' hua'ipi' huakpopi' dakhuea' e'ka' huata'da e'toka'nayo dakhuea'nanada o'enok Diosa castiga o'magka'po ta'akyo o'enapo. Konigepo huabaapi' hua'iapi' huakpoapi' dakhuea' e'toka'ta' e'paknayo dakhue'da o'epo kahue'dik a'eya'po e'boktegnayopi' huadak ya'eapet, tokahue'dik a'eya'po e'pkotoknayopi' huadak ya'eapet. Ken konig yan'nopoepo dakhuea' kahue' yanika'.

Dakhuea' eka'nayo Diostaj dakhuea'nanada bo'ka'nok castiga mogkadhuahuika'apone.

Oveja e'titikon ken konig o'e Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

(Lc. 15.3-7)

¹⁰ Huaboa' huaknopoe'eritaj konig huasi'potaj dakhue'da o'ne matinopoe'hue' yanikati'. Diosen huata'moneria Diosere o'nika'po daka' on'matoika'. Huaboa' huaknopoe'eritaj daka' on'matoika'.

¹¹ Do Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne. Aratbut Diostaj nigpeehue' huae'eritaj a'manopo'yareaya'po ijtiakuy.

¹² Cien oveja on e'toe'nayo nogtida e'tatitikonte nogomey noventa y nuevetaj i'bakhua'apo nogtia'da e'tatitikontaj i'ukapo.

¹³ I'huahuaypo durugnada i'eapone. Nog ovejataj sue'pi' durugda i'eapone

¹⁴ Aya'da huaknopoe'eritaj Diosa huadi'da o'maika'. Nogtiapi' huadi'da huaknopoe'eri Diostaj e'yoyahue'ta' Apag Dios kurudya' pakhue' o'e.

Huaknopoe'eri huama'buytaj okkahuea'ika'dik mo'ene. Ken konig Jesúsa o'manmadika'uy.

(Lc. 17.3)

¹⁵ O'nen huaknopoe'eri huama'buy ontaj dakhuea' eka'nayo kentaj nogtia' yan'toepo nama'da ogka'ne. Yanati'. Ke'na o'peepo e'nopo'korea'nayo onte'ti on'taj huadi'da o'eapo kenpa'ti Diostaj di'da o'eapo.

¹⁶ Ontaj peehue'da ee'nayo nogtida bottatapi' yabatohua'. O'nen huaknopoe'eri huama'buyte

yabatohua'. Kenpa' huama'buy ontaj dakhuea' megka'ne kan'huae'po yabatohua'. Huama'buyte yabatohua'.

17 Kenda enade'te kenomeytakon e'peeta' pakhue' ee'nayo Diostaj huaknopoe'eri egkupopakikaya' daka' yamana'. Ke'na kenpa'ti Diostaj huaknopoe'eritaj manpee hue'da ee'nayo konig oknopoe hue' huae'eri kae'. Konig huakupe huabae'eri dakhue'da kae'. Kentaj eg' huaahue' yanikati'.

18 Opudere nogtiapi' huaknopoe'eri o'kupopakika' dakhuea' eka'nayopi' daka'da yan'nopoe'po kentaj okkahuea'dik mo'ene. Ekkahuea'nayo Diosakon okkahuea'apo. Okkahueahue'da e'nika'nayo Diosakon okkahueahue'dikda o'eapo.

19 Opud botta'da konigti bo'pakpo bo'tiona'paknok Apag Diosa kurudyo mo'nigkika'apone.

20 Do'hued e'kika'ta' on'pakpo botta'api' bapa'api' on'kupopak. A'tiona'pakya'po on'kupopakpo kenomeynopoyo ijjeapoy. Kenpa'ti ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

21 Ken, Pedroa Jesústaj o'huahua'po,

—¿Do'hued huama'buy do'taj onte'ti onte'ti dakhuea' egka'nayo meniga'a' okkahuea'dik ijje? ¿Menpa' sietea'a' okkahuea'dik ijje, Huairi? — Pedroa Jesústaj ona'uy.

22 —Sietea' okkahuea'dik ahue' ijje. Cuatro cientos noventa' okkahuea'dik mo'ene, ijjay. — Jesúsa ona'uy.

Huanaba' nogtaj ekkahuea'ta' pakhue' ee'nayo Dios Huairiakon ekkahuea'ta' pakhue' o'eapo. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

²³ —Dios huairitaj e'nigpeika' konig huadari go-bierno huairi o'e. "Ayaada do'taj dehue' ee'nayo yokdik mo'ene." Kenpa' huairia o'mana'uyate.

²⁴ Kenpa' e'manade'te nogtida huadehue'eritaj on'totiakuy. Huairite on'totiakuy. Huakka'nanada dehue' o'uyate.

²⁵ Ken huabokerek huadehue'eri huakupebayo' o'epo yokhue'dik o'enok. "Ken huanaba' huakupete yabahuayati'. Ke'nen huatoeere huasi'poere kenpa'ti aya'da o'tamaenig yabahuayati'. Kenda huakupe dehue' bae'dik ijjej." Gobierno huairia o'mana'uyate.

²⁶ Ken huadehue'eria o'peedepo huikudate o'tihuadpo "Do'taj menige'. Do'taj me'tinepahui'po dakhuapa ijyokapoy, huairi." Ona'uy.

²⁷ Ke'nen huairia o'tinepahui'po o'enpo kenpa'ti aya' dehue' o'titiokahue'uy.

²⁸ O'titiokahue'nig'a ken huadehue'eri e'hua'te nog huanaba'taj o'deato'po. Ken huanaba' huadehue'eritaj suhuigda dehue' ee'tada huahuerenta' o'huerendapikpo "Kenda huakupe e'dehue'te beyok." Huiyokda ona'uy.

²⁹ Ken huanaba' huikudate o'tihuadpo. "Menige'. Me'tinepahui'po. A'ti aya' ijyokapoy," ena'tada

³⁰ noga e'nige'ta' pakhue' o'epo huabakuda' jakyo o'kuda'uy. Huakupe yokhued huabakuda' jakyo e'dik o'eapo.

³¹ Kenda nog huanaba' o'ka'nig on'tiahuaypo

konig e'tirionig o'nepo. Gobierno huairitaj on'huahua'uy. Aya'da dakhuea' huadehue'eria o'ka'nig o'nonbatia'pakuy.

³² “Ke'na dehueme'enigtaj yan'totiak.” Huairia o'mana'uy. En'totiakde'te “Dakhue'da huanaba' i'ene. Pai'da ona'nok o'na dehue' aya' ijtitiokahue'mey.

³³ Konig ontaj o'matinepahuime'ne on konigti nogtaj tinepahui'dik yaika'.” Ken huairia ona'uy.

³⁴ Ken huairia huakka'da o'huadiaypo, “Huakupe paga kahued ee'te huabakuda' jakyo huamatoe'eritaj yan'yokti'.” Huairia o'mana'uy. —Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo:

³⁵ —Nog aratbuttaj okkahueahue' ee'nayo konigti do'hued Apag Dios opudtaj okkahueahue' o'epo castiga o'magka'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

19

*“¿Huabokerek huatoe'taj menpa' en'dik ya'ne?”
Jesústaj nama'da kae'po o'nona'uy.*

(Mr. 10.1-12; Lc. 16.18)

¹ Kenpa' Jesúsa o'mana'depo Galilea huadarib-aya' o'bakhua'po Jordánhue akodpen Judeabayo o'hua'uy.

² Judeabayo o'hua'epo kentaj huakka' ogkupopakpo Jesústaj on'ta'hua'uy. Keya' huakka'tada o'bayarea'uy. Dakhue'taj o'bayarea'uy.

³ Kenoka' sue'ada fariseo huamanmadika'eria Jesústaj on'huahua'po Jesúsa nama'da kae'po on'pakpo:

—¿Huabokerek huatoe katepi' dakhuea' e'ka'te menpa' kenpa'da endik ya'e? —Jesústaj o'nona'uy.

4 —“Huakkuruda Diosa huabokerektaj ettone'takon o'ka'uyate.” Apagba'te kenpa'oa'.

5 Kenpa'ti oa'po: “Konigepo huabokerek ke'nen huaoj huayeeretaj okhua'po ettone'taj a'toepakya'po. Botta'e'eada on'toepakdepo konig nogtida o'ne.” Apagba'te kenpa'oa'.

6 Konigepo huabokerek huatoeere ona'ti botta'ehue'dik nogtida o'ne. Konigepo kenda Diosa o'toepaka'de huabokereka enhue'dikda o'ne. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

7 —Huabokerek huatoe'taj e'enta' epaknayo e'en beroba' madoya'dik o'e. Huatoe'taj iyokdepo 'endik o'e. ¿Mena'po Moisésa kenpa'o'mana'uyate? —Jesústaj o'nona'uy.

8 —Aratbut Diosen e'ka'ta' pakhue' o'nepo konigepo huatoe en'dik mo'ene. Moiséskudaka e'mana'tada a'nenda huakkuruda enhue'dik o'nika'uy.

9 Huatoe nog huabokerekere bakdejhue' ee'nayo ken huabokerek ke'nen huadakda huatoe e'enada kenpa'ti nog ettone'taj e'toepaknayo Diostaj dakhuea'da o'ka'po konig nogen huatoe o'bakdej. Kenpa'ti nogen huatoe e'en beroba' e'yokde'taj on e'toepaknayo konig nogen huatoe e'bakdeonig o'e. Diostaj dakhuea'da i'ka'. Do'hua ijjay. —Jesúsa fariseo huamanmadika'eritaj o'mana'uy.

10 —Ken konig huabokerek huatoe'taj enhue'dik ee'nayo toepakhue'dik o'ey. —Oro' Jesúsen huanigpeika'eria ona'uy.

11 —Sue'damona huabokereka toepakhue'dik o'nika'apo. Kenomeytaj Diosa o'tihuapoknok toepakhue' o'nika'apo.

12 Sue'da huabokerek dakhue' e'si'poe'a toepakhue'dik o'nika'. Nogomeytaj huabokereken ektegek toepakhue'dik o'nika'. Nogomey Diostayo'da di' e'eta' on'pakpo kenpa'ti Diosenyo'da e'ka'ta' on'pakpo toepakhue' o'nepo Diosenyo'da ogkika'. Kenda pee'dik ee'nayo yan'pee'. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Jesúsa huasi'potaj o'mationa'pakuy.

(Mr. 10.13-16; Lc. 18.15-17)

13 Nogok huasi'potaj Jesúste on'batohua'uy. Jesúsa be'tatibata'te'e'po kenpa'ti me'tationa'pake'po on'pakpo on'batotiakuy. Oro' huanigpeika'erianayo "Keje', nigbatohuahue' yane'." O'mana'wynig'a.

14 —Huasi'po do'te kan'batiake'. "Kaeya'," manahue' yane'. Konigepo konig inomey 'urunopo'da huasi'po o'ne konigti aratbut huaknopoe'eri Diosensi'po o'nepo Dios Huairitaj on'nigpeika'. —Jesúsa mona'uyne.

15 Huasi'potaj o'batibata'te'edepo o'mationa'pakdepo keya' o'bakhua'uy.

Huairi Jesúsere on'batia'pakuy.

(Mr. 10.17-31; Lc. 18.18-30)

16 Jesústaj huairia o'hwatiakdepo:

—¿Kurudyo Diosere a'noeonhuahuikaya'po kate huadakda kika'dik ijje, huadakda huamanmadika'eri? —Jesústaj ona'uy.

17 —Ka'tia'po huadakda i'e ona'. Diosyo'da huadakda o'ika'. Kurudyo Diosere e'noeonhuahuika'ta' e'paknayo Diosen e'mana' yanigpeika'. —Jesúsa huairitaj ona'nok:

18 —¿Katea' e'mana' nigpeika'dik ijjeapo? — Jesústaj ona'uy huairia.

—Aratbuttaj yahuadiaypo arakhue' yaika'. Nogen huatoe'taj bakdejhue' yaika'. Nogen bakberehue' yaika'. Nama'da bahuaahue' yaika'.

19 Huaojtaj huayetaere daka'da yanigpeika', kenpa'ti daka'da yamatoika'po, yabayokika'. Konig huata' di'da i'ika' nog aratbuttakon di'nanada yamaika'. —Jesúsa ona'uy.

20 —Do huasi'poedada aya'da ijnigpeika'uy. ¿Kate nog ka'diken ijjeapo? —Huairia ona'nok:

21 —Aya'da ka'diken i'epo i'pakpo huakupete aya'da i'tamaetnig yabahuaya'. Ken huakupe yabaedepo pai'da aratbuttaj yabayoke'. Kenda on eka'nayo kurudyo Diosere huakka'da i'matoeunhuahuika'apone. Do'taj be'tahua'ika'po do'tayo'da menigpeonhuahuika'. —Jesúsa ona'uy.

22 Ken huairi huakka'nada o'tamaenok suhue'nanada o'unpo okhua'uy.

23 —Huairi huakka' e'matoe'ta' huaeretpakeri Diostaj oknopohue'dik o'neapo Diosensi'po ehue'dikda o'ne.

24 Konig camello huaboro' 'uhua sakpi'peyo kudhue'dik o'e. Konigti huairi huakka'da on'matoepo Diosensi'po ehue'dikda o'neapo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

25 Kenpa' oro' o'peedepo,
—¡Kenpihuay! ¿Be'a Diosensi'po e'dik ya'neapo? ¿Be'a Diosere onte'ti noeonhuahuika'dik ya'neapo? —Oro'a huayahuaya o'batia'pakuynok.

26 Jesúsa oro'taj bo'tiahuaypo:
—Huabokereka huata'da nopo'yareahue'dik o'ne. O'nada on'pakpo noeonhuahuikahue'dik

o'neapo. Diosayo'da nopo'yarea'dik o'mae kenpa'ti onte'ti manoeanhuahuika'dik o'mae. Diosayo'da aya'da ka'dik o'e. —Jesúsa mona'uyne.

²⁷ —Oro'nayo aya'da o'matoika'nig o'maenon'uy. Ontaj ata'huaya'po aya'da o'maenondemey. ¿Oro' kate matoe'dik o'eapet? —Pedroa Jesústaj ona'uy.

²⁸ —Nogok Diosa konig huaboda aya'da onte'ti o'ka'apo. Kenoka' do huamata'mona'anhua' gobierno huairitone' ijje'po opud doce huanigpeika'eri Israel tribu aratbuttaj maboroaydik mo'ika'apone.

²⁹ Aya'ada ke'nen jak kenpa'da o'nen, huama'buytaj huidpotapi' o'nen, huaojtaj huayetapi' o'nen, huatoe'taj huasi'potaj ta'bapi' o'nen. Do'tayo'da a'nigpeikaya'po o'nen. Kenomeytaj huakka'nada Diosa o'bayokapo kenpa'ti onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo.

³⁰ Oy huakka'da huairi e'eada nogok huairida ehue' o'neapo. Konig huanaba' o'neapo. Huakka'mon konig huairionig ehue'da o'nika'nig konig huanaba'da oy o'nika'nig nogoknayo 'urua'da o'neapo. Konig gobierno huairitone' o'neapo. —Jesúsa mona'uyne.

20

Huakupete huabaa'eri konig o'ne Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

¹ Dios huairitaj e'nigpeika' konig o'eapo onte'ti Jesúsa o'manbatia'pakpo:

—Ta'ba huairi huaboro'da ta'ba o'toepo uva kan'dake'po sikyoedda ta'ba huabaa'eritaj o'ukuy.

2 Nogtida denario huakupe ijyokapoy o'mana'depo ke'nen ta'bayo o'mata'mona'uy.

3 Tokhuada' huadhued ee'ted ona'ti huakka' jak eretnopoyo huabokerektaj o'bahuahuaypo,

4 "Do'hued ta'bayo yanhuati'. Dakhuapa on'yokapone." O'mana'nok kenomeykon ta'bayon on'hua'uy.

5 Tokhuad e'huadte ta'ba huairi onte'ti konigti o'ka'uy kenpa'ti terea' e'huadte konigti o'ka'uy. Onte'ti onte'ti nogbokerek nogbokerek ta'bayo o'mata'mona'uy.

6 Kenpa'ti baysikdakon jak eretnopoyo o'hua'depo nogda o'bahuahuaypo "¿Opud aya' inme'noete mena'po baahue' mo'e?" Huabokerektaj o'mana'uy.

7 "Be'api' oro'taj ta'monahue' mo'ene." Huairitaj o'nona'uy. "Do'hued ta'bayo yanhua'. Keyo yan'baa'. Dakhuapa on'yokapone." Huairia o'mana'uy.

8 O'sikdenok ta'ba huairi ke'nen huakupe huatoe'eritaj ta'bayo o'ta'mona'po, "Huabaa'eritaj yabatotiak. Huakupe yabayoke'. Ta'pota' huahua'eritaj huakkuruda yabayoke'. Kenomey sikyoedda huakkuru on'baa' ta'pota' yabayok." Huairia ke'nen huakupe huatoe'eritaj ona'uy.

9 Kenomey bisikda huaboa'da on'baa'nig en'tiakde'te nogtida denario huakupe o'bayoke'.

10 Nog huakkuruda huabaa'eria a'timon ta'pota' on'tiakdepo nogitimon oro'taj bo'yokapone en'nopo'e'tada konigti o'bayoke'uy. Kenomeytakon nogtida denario huakupe o'bayoke'uy.

11 Huakupe on'toedepo huaboa'da huairitaj

dakhuea'da on'huaa'po,

¹² “Ta'pota' huaka'eria sue'da on'baa'nig'a oro'nayo ukka'da e'ta'te'te huame'noea' o'baa'ahuadnig'a konig kenomeytaj o'bayok konigti oro'taj bo'yokne.” Huairitaj en'huaa'te,

¹³ nogtitada “Ontaj dakhuea' kahue' ijjej. Nogtida denario huakupete ijbaa'apoy o'na ia'ne i'baa'ne, huadi'.

¹⁴ Q'nen huakupe in i'taene yahuati'. Ta'pota'da huabaa'eritaj konigti doada e'yokta' ijpaki.

¹⁵ Do'huedda huakupe ijtoepo be'tapi' ijpakpo yokdik ijjej. Nogtaj ijpakpo huakka'da ijbayoki nama'da o'huadiayne, huadiayhue' mee'.” Huairia ona'uy.

¹⁶ Ken aratbut ta'pota' do'taj o'noknopoeapo konig huakkuruda huaknopoe'eritaj konigti Diosa o'bayokapo. Diosa o'manoeanhuahuika'apo. —Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Nog aratbuta do'taj me'darakapone. Jesúsa onte'ti oa'uyate.

(Mr. 10.32-34; Lc. 18.31-34)

¹⁷ Jesús Jerusalényo o'hua'depo oro' ke'nen doce huata'moneritaj Jesúsa bo'tohua'uy. Meyohue'da bo'tohua'uy. Oro'taj mona'po:

¹⁸ —Jerusalényo o'hua'ne. Do huabokerek ijjejo Diosya' ijtiakuy. Jerusalényo huabokereka sacer-dote huairiomeytaj men'yokapone. Moisésenba' huamanmadika'eritere men'yokapone. Ken bueydik o'e. Men'huaa'apone.

¹⁹ Nog aratbuttaj judío aratbut ehue'taj do'taj on'bayokapo. Nog aratbuta do'taj

men'tierikapone. Huiyokda pidetbi'a
 men'bitbitapone. Hueypa Cruzte do'taj
 me'darakapone. Botta'a' e'tisikde'te
 kubarakyo huakudaka'da e'eme'tada Diosa
 me'noyhuada'apone. —Jesúsa mona'uyne.

*Jacoboen Juanereen huayea Jesústaj
 huasi'potehuapa' o'niga'uy.*

(Mr. 10.35-45)

²⁰ Zebedeoensi'po Jacobo kenpa'ti Juan o'nepo
 huayeere Jesústaj on'huahua'uy. Konig huairitaj
 huikudate on'tihuadika' ettone'a Jesústaj huiku-
 date o'tihuaduy.

²¹ —¿Kate i'pak? —Jesúsa ona'nok.

—O'na huakhuairi e'ede'te in do'hued
 botta'si'po onere ka'nike' kenpa'ti onere
 huairitone'yan'manpaika'. —Jacoboen Juanenere
 huayea Jesústaj ona'uy.

²² —Kenpa' onahue' mene'. Do pai'nada
 ijnopo'eapoy. ¿Menpa' doere konigti pai'da
 nopo'e'dik mo'e? —Jesúsa o'mana'uy.

—Ee', onere pai'nada nopo'e'dik o'ey. —Jesústaj
 o'nona'uy Juana Jacoboerea.

²³ —Buttida ijjay, konig do pai'da ijnopo'eapoy
 opud konigti pai'da mo'nopo'eapone. Nogok
 do huakhuairi ijjedepo ijmanika'apoy. Doere
 huakhuairi ka'ne'po do'huanayo yahueahue'dik
 o'nene. Kenomey do'hued Apag Dios
 a'nenda o'baktie'ea'uyningtaj do'ere huairi
 o'bayahuea'apo. —Jesúsa o'mana'uy.

²⁴ Oro'a Jesús en nog diez huata'mona'eria kenda
 o'mapepo Juantaj Jacobotaere o'mahuadiay'uy.

Kenomey huakhuairi Jesúsere ee'ta' on'paknok oro'a o'mahuadiay'uy.

²⁵ Inte yan'batia*k* Jesús*a* oro' huanigpeika'eritaj mona' depo:

—Nog aratbuten gobierno huairitone' kenpa'da teyda on'mana'ika'nok kenomeyen aratbut huairitaj nigpeika'dik o'nika'.

²⁶ Opudnayo ken konig kikhue'dik mo'ene. Be'api' huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuttaj kan'batihuapokike'.

²⁷ Kenpa'ti be'api' do'ere huairi ee'ta' e'paknayo nog aratbuten huanaba' ka'nike'.

²⁸ Konig do ij*k*ika'nig konigti yag'kika'. “Konig huanaba'a mentihuapok.” A'ikaya'po tiakhue' ij*j*uy. Aratbuttaj a'tihuapokya'po ij*t*iakuy. Aratbuten dakhuea' e'ka'taj a'bakkahueaya'po a'manigbueyya'po ij*t*iakuy. —Jesús*a* oro'taj mona'uyne.

*Botta' ekpobigtaj o'bayarea'uy Jesús*a*.*
(Mr. 10.46-52; Lc. 18.35-43)

²⁹ Jerusalényo o'hua'po huakka' jak Jericóyo e'unhua'de' o'oro*k*denok huakka'ada aratbut Jesús*t*aj on'tahua'uy.

³⁰ Dagope botta' ekpobig on'huadpo, “Jesús o'pokde,” aratbuta enhuaa'te huakpobiga on'peepo,

—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Daviden adhuea' huayayo. —Jesús*t*aj o'nonokuy'uy.

³¹ —Yan'batikde'. —Aratbuta huiyoka'da en'mana'tada nogiti huakka'a'da o'nonokuye'uy.

—Oro'taj mo'tinepahui'po bokpoyarea' Huairi, Davidkudaken adhuea' huayayo. —'Utta'da o'nonokuy'uy.

³² Ken, Jesúsa e'hua'ada o'boato'po. Ekpobigtaj o'mana'po:

—¿Kate bo'pak? —Jesúsa o'mana'uy.

³³ —Ekpoyarea'ta' o'paki. Oro'taj boyarea', Huairi. —Jesústaj o'nona'uy.

³⁴ Ken, Jesúsa o'matinepahui'po e'makpotoeade'te huaboa'da on'tiahuaydepo Jesúsere on'hua'uy.

21

Jerusalényo Jesús o'kudy.

(Mr. 11.1-11; Lc. 19.28-40; Jn. 12.12-19)

¹ Jerusalén meyo hue'da e'ede'te Betfagé huakka' jakyo o'tiakuy. Olivos ote' kenteda o'e. Jesús botta' huanigpeika'eritaj o'mata'mona'po:

² —Ayon Jerusalén dagyon huakkuruyon huakka' jakyo yanhuati'. Keyo burra 'uhua burrasi'poere enuku' bo'huahuayapone. Yanogkujpo do'taj menigtotiak.

³ “¿Mena'po bo'tohua'?” Be'api' ena'nayo “Huairia o'paknok o'kay. Huaboa'da onte'ti o'totikapoy.” Ya'nonati'. —Jesúsa botta' huanigpeika'eritaj o'mana'uy.

⁴ König Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenok Jesúsa burrate kan'totiake'po o'mata'mona'uy. O'madoya'po:

⁵ Jerusalén aratbuttaj yana': “Yan'mabo'. O'nen Huairi opudtaj bo'huatiakne. König huanaba' huiyoka' ahue' o'epo

burrosi'pote o'huadpo o'tiakapo.
Burra katepi' huamaba'hui'eri o'e."
Diosen huamanbatia'pakeria kenpa'
o'madoya'uyate.

⁶ Ken Jesúsen huanigpeika'eria konig Jesúsa
o'mana'denig on'hua'depo ogka'uyate.

⁷ Burra huasi'poere on'totiakuy.
Huanigpeika'eriomeyen huaoka' burrata'pite
on'hueda'denok Jesúsa burrata'pite o'huadde'uy.

⁸ Jesúsere huakka'da aratbut on'kupopakdepo
dagte huakkuruyon huaok dagte on'bahueda'po
kente Jesús o'pokapo on'nopoepo huaok
on'bahueda'uy. Huakka' nogomey ohuey 'opi
ba'kutaj on'baktega'depo dagte on'bahueda'uy.

⁹ Huakkurute huae'eria kenpa'ti huata'poeria
aya'ada huaboa'da 'utta'da on'da'po:

—Huairitone' Daviden adhuea' huayayo
'urua'nanada o'ika'. Dios Huairia 'urua'da
me'ta'mona'uyate. Dakiti Dios. —Aratbuta
'utta'nada o'nokoy'uy.

¹⁰ Jerusalényo Jesúsa e'kudde'te aya' huakka'
jakyu huae'eria diga'da on'batia'pakpo:

—¿Be'a in ya'e? —Huakka'ada huayahuaya
on'batia'pakuy.

¹¹ —Galilea huadaribayo huakka' jak Nazaret
huae'eri o'e. Jesús o'e. Diosen huamanba-
tia'pakeri o'e. —Huakka' aratbut egkupopakya'
on'batia'pakuy.

*Diosen jakya' huabahuaya'eritaj o'maen'uy
Jesúsa.*

(Mr. 11.15-19; Lc. 19.45-48; Jn. 2.13-22)

¹² Jesúsa Diosen jakyo o'kudondepo aya' 'uhua huabahuaya'eritaj o'maoroka'. Kenpa'ti aya' huabakbae'eritaj o'maoroka'uy. Kenpa'ti huakupe huakabia'erien kutopa o'makmaena'uy. Kenpa'ti tukku' 'uhua huabahuaya'erien huahuadtaj o'makmaena'uy.

¹³ O'mana'po:

—Apagba'te o'madoya'uyate. “In do'hued jak o'e. A'tiona'pakya'po aratbut iyoda on'tiakika'. Konig huabere'erien jakonig opudomeya mo'toene.” Apagba'te kenpa' oa'. —Jesúsa huabahuaya'eritaj o'mana'uy.

¹⁴ Diosen jakyo sue'da huakpobig sue'da huakketkon Jesústaj on'huatiaknok o'bayarea'uy.

¹⁵ Sacerdote huairi kenpa'ti Apagba' huamadoya'eri o'nepo, Jesús e'bayarea'te on'tiahuaydepo, Diosen jakyo huasi'po Jesústaj “On 'urua'nanada huairitone' i'e. Daviden adhuea' huayayo i'e.” Huasi'poa 'utta'da e'nona'te huairi on'peedeipo on'diaypo:

¹⁶ —¿Inomey huasi'poa bo'huaa'nig menpa' i'pee? —Jesústaj o'nona'uy.

—Ee' ijpeey. A'nenda Apagba'te David o'madoya'uyate opudada bo'tiahuayika'ne. Huasi'po yobederea “urua'da o'e,” on'huaa'apo Apagba'te kenpa' oa'uyate.

—Jesúsa o'mana'uy.

¹⁷ Judío huairitaj o'bakhua'depo huakka' jak Betaniayo o'hua'uy. Keyo o'tay'uy.

Hueymey higerataj “onte'ti dapakhue'dikda i'eapone,” Jesúsa ona'uy.

(Mr. 11.12-14, 20-26)

18 Sikyoedmon onte'ti Jerusalényo Jesús o'kumejdepo aypota' o'e'uy.

19 Hueymey higuera dagte o'tiahuaypo o'huahua'uy. Huakutayo'da o'enek,

—Onte'ti dapakhue'dikda i'e'apet. —Jesúsa higerataj ona'nok idada higuera o'ayon'uy.

20 Oro' o'tiahuaydepo,

—Kenpihuay. ¿Menpa' idada o'ayon? —Oro'a Jesústaj ona'nok.

21 —Daka' eknopoe'nayo konig higerataj ijka'dey konigti 'urua'da ka'dik mo'eapone opudakon. Nog kenpa'ti daka' moknopoe'po “In ote' yatohua', Dios. E'pogyo yaen.” Tiona'pakdik mo'eapet. Kenpa' e'tiona'pakde'te Diosa o'enapo.

22 Eknopoe'nayo katepi' i'pakpo i'tiona'paknok Diosa o'kika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

“Yabayareadhuati'. ¿Be'a mena'uy?” Jesústaj judío huairia o'nona'uy.

(Mr. 11.27-33; Lc. 20.1-8)

23 Nogok Diosen jakyo Jesúsa o'kudondepo e'manmadika'te sacerdote huairi huatone' huairiere Jesústaj on'huatiakpo:

—¿Yabayareadhuati'. Be'a mena'uy? —Jesústaj o'nona'uy.

24 —Huakkuru do'taj me'nakonon. Opud ena'nayo ke'na “yabayarea',” mena'uyne do kenpa'ti o'nona'apone.

25 “Bautiza yamagkika'.” ¿Be'a Juantaj yana'uy, huabokereka Diosapi'? —Jesúsa o'mana'nok. Ken huairiayo' huayahuaya onpayo' on'batia'pakpo:

—Diosa Juantaj o'ta'mona'uy. Oro'a ea'nayo "¿Kenda Juana do'taj be'tia'ikuynig mena'po oknopoehue' mo'uy?" Oro'taj mona'apone.

²⁶ "Huabokereka Juantaj ona'uy." Oro'a ena'nayo aratbuta oro'taj dakhue'da mogka'apet konigepo Diosen huamanbatia'pakeri Juan o'e'uy aratbut o'noknopoe. —Judío huairia huayahuaya on'batia'pakdepo:

²⁷ —Be'a Juantaj yanuyet oro' nopoehue' o'ey. —Huairia Jesústaj o'nona'uy.

—“Yabayarea.” Ke'na mena'uynig do kenpa'ti onahue' o'neapone. —Jesúsa o'mana'uy.

Jesúsa botta' isi'potaj o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

²⁸ —Huabokerek botta' huasi'po o'toe'uy. Nogtatida huasi'potaj “Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'.” Huaoa ona'uy.

²⁹ “Ke' baahuey.” E'ada a'timon huadakda o'nopoepepo a'baaya'po o'hua'uyate.

³⁰ A'ti huaoj nogsi'potaj o'huahua'. Konigti ona'uy. “Oy do'hued uva ta'bayo yahua'po yabaa'.” Huaoa ona'uynig'a. “E'e' ijka'apoy.” Ke'na huaojtaj ona'uy. Kenpa'ena'ada huahue' o'uy.

³¹⁻³² ¿Menata huasi'poa huaoj o'paknig ya'ka'uy? —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

—Huakkuru e'huana huasi'po konig huaoj o'paknig o'ka'uy. —Huairia Jesústaj o'nona'uy.

—“Yan'nopo'korea' onte'ti Diosen yag'kikati.” Juan Bautista opudtaj mona'uynig'a opuda nopo'koreahue' mo'uy. Oknopoehue'da mo'uy. Gobierno huakupe huabae'eria kenpa'ti huakupete huabakdejeriomeynayo

Juana e'manmadika'te on'nopo'korea'po o'noknopoe'uyate. Opud kenomeytaj e'batiahuayada eknopoe'taj nopo'koreahue mo'uynok. Konigepo gobierno huakupe huabae'eria kenpa'ti huakupete huabakdejeriere huakkuruda Diosensi'po o'neapo. Opudnayo ta'pote Diosensi'po e'dikpi' moet. Buttida ijjay. —Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

Huairien ta'ba huatatoe'eria dakhue'da on'taka'uy. Ken konig Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

(Mr. 12.1-12; Lc. 20.9-19)

³³ —In ijmanbatia'pakapoy daka' yan'peeti'. Huairien ta'bayo uva huakpi on'batuke'uy. Uva setda huada huakpi on'batuke'uy. On'tiokpaka'uy. Uva huada huasapa'a' sipana' 'uruda o'kogka'. Hua'ia a'sapaya'po o'kogka'uy. Ta'ba huatioka' kutayoda kutopa o'ka'uy.

Kenoka' uva ta'ba huatatoe'eritaj ta'ba o'baktoyokuy. O'yokdepo bidteda nogbayo huairi o'bakhua'uyate. Nogbayo ijhue'da o'uyate.

³⁴ Kenoka' uva huada o'boyogdenok ta'bayo o'mata'mona'uyate. Huanaba'taj o'mata'mona'uyate. Sue'da huada kan'totiake'po o'mata'mona'uyate.

³⁵ Ta'bayo en'tiakte huatatoe'eria huairien huanaba'taj on'matoepo nogta'tida on'bitbituyate. Nogtaj o'darakuy. Nogtaj on'pa'ea'uy.

³⁶ Onte'ti nogiti huakka' huanaba'taj o'mata'mona'uy. Huada kan'totiake'po o'mata'mona'uy. Ta'bayo en'tiakde'te

huatatoe'eria konig huakkurueri huanaba'taj on'magka'uy konigti kenomeytaj on'barakuyate.

³⁷ Kene'huaya' huairia huasi'po o'ta'mona'uy. Kentanayo 'uru' da on'deapet o'nopoepo.

³⁸ Huasi'pokon e'ta'mona'tada ta'ba huatatoe'eria huasi'potaj on'tiahuaydepo "Huairi e'bueyde'te huasi'poa aya' huaojen bae'dik o'eapo. Huairien ta'ba oro'en kenpa'da mo'tae'po huasi'potaj mo'darak." Onpayo' on'batia'pakuy.

³⁹ Ken huasi'potaj on'toepo ta'baya' on'toorokpo, o'darakuy, ken. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakuy.

⁴⁰ —¿Ta'bayo huairi o'tiakdepo, huatatoe'eritaj menpa' magka'dik ya'e? ¿Menpa' mo'nopo'e? — Jesúsa judío huairitaj o'mana'nok,

⁴¹ —Matinepahuihue'da dakhuea' huaka'eritaj o'barakapo. Ta'ba nogomey huatatoe'eritaj o'bayokapo. Kenomeyanayo ida ke'nen uva huada on'tatotiakapo. —Jesústaj o'nona'uy.

⁴² —In Apagba' bo'tiahuayde'uy:

Huid jak ogka'po jak huaka'eria Diosen 'uru huida e'huae'taj pakhue' o'nepo o'nen'uy. Ken huidte Diosnayo o'pak ken huidte huaboro' jakda o'ka'apo. Kenda Dios Huairia o'ka'apo 'urudapita' o'ka', o'nopoey. Apagba'te kenda oa'.

⁴³ Konigepo Diosen Huairitaj nogomeya o'noknopoepo 'uru' da on'nigpeika'apo. Diosen 'uruda huasi'po o'neapo. Opudomeytanayo mo'eneapone.

⁴⁴ Konig huidtone'taj o'tikude'po o'nokketogka'apo ken konig e'dik o'neapo. Diosen Huairitaj oknopoehue' o'nepo dakhue'da

o'neapo. Huidtone' kutahueya' e'tikotnayo konig huaogada ya'magka'apet. Ehue'da o'neapo. Konigti nopo'koreahue' huae'eritaj Diosa castiga o'magka'apo. Kenpa'da ehue'dikda o'neapo. — Jesúsa judío huairitaj o'mana'uy.

⁴⁵ Sacerdote huairi fariseo huamanmadika'eriere Jesúsén e'manbatia'paktaj on'peedepo, Jesúsa oro'taj bo'tia'pakne on'nokotuy. Oro'a huairien ta'ba huatao'e'eri o'nea' Jesúsa bo'tia'pakne judío huairiomeya o'nokotdepo,

⁴⁶ Jesústaj huabakuda' jakyo e'tohuata' on'paknig'a aratbuttaj on'makme'pukpo tohuahue'dik o'nuy. Jesús Diosén huamanbatia'pakeri o'e. Aratbuta o'noknopoenok aratbuttaj on'makme'pukuy huairia.

22

Huairia huasi'potaj e'tatoepakte fiesta o'nigka'uyate. Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

¹ Ken onte'ti Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo, o'manmadika'uy.

² —Dios Huairitaj e'nigpeika' ken konig huairiensipo e'tatoepak fiesta o'e. Gobierno huairiensipo o'toepakaponok huairia fiesta o'nigka'uyate.

³ Huakka'tada kenoka' yan'tiakti' fiesta aypo mon'bape' ikken o'mana'deme'te. Ken aypo e'mahueyde'te huanaba' o'mata'mona'uyate. “Kenomeytaj ijmana'mey kentaj yan'batotiak.” O'mana'uyatenok. Huanaba'a “Yan'tiak.”

Ena'tada tiakhue' o'ne'uyate. E'tiakta' pakhue' o'nepo tiakhue' o'ne'uy.

⁴ Nogomeytakon huanaba'taj o'mata'mona'po, "Kenomeytaj yan'tiak ijmana'demey. Vaca huasi-huada ijbatiarakamey. Vacasi'po ijbatiarakamey. Vacaere aypoere o'hueyde. Oyedda e'toepak aypotaj yan'tiak. Huairia mona'ne." Yan'manati'.

⁵ On'hua'depo on'mana'nig'a. Nigpeehue' o'nepo on'tierikpo ehua'ta' pakhue' o'ne'uy. Sue'ada e'peeada ta'bayo on'hua'uy. Noga huabahuaya' jakyo on'hua'uy.

⁶ Nogomey on'peedepo huairien huanaba'taj on'mabitbituy. Dakhuea'da on'magka'uy. Nogte on'barakuy.

⁷ Huairia kenda o'matipeedepo huakka'da o'bahuadiaypo "Yanhuati'. Kenomey huabarakertaj yan'barak. Kenomeyen huakka' jaktaj yan'makhuig." Hua'en sorotataj o'mana'uyate.

⁸ Kenoka' "E'toepak fiesta aya'da o'ka'dey aya' aypo e'mahueyde'tada kenomey e'tiakta' pakhue' o'nenok

⁹ jak nopoyo kente aratbut on'kupopakika' kente yanhuati'. Aya'tada mo'bahuahuayapetnigtaj, 'Yan'tiak, e'toepak aypo mon'bape'.' Yan'manati'." Huairia huanaba'taj o'mana'uyate.

¹⁰ Huanaba' on'peedepo kurute on'hua'uy. Aya'da on'bahuahuaydepo huairien jakyo on'batotiakpo aypo a'bapeya'po on'batotiakpo huadakda dakhue'daere on'batotiaknok jakyo hueda'da o'uy.

¹¹ Aya'da on'kuddepo 'uru e'toepak

huaok on'baenig'a nogbokerekatida othue' o'uyate. Gobierno huairi o'kudondepo othue' o'tiahuay'uyate.

12 “Uru e'toepak huaok othue' ee'ada menpa' iyoda i'kud, huadi'.” Huairia ena'tada ke'na a'tokhue'da o'uyate.

13 “Huamata'koypi' hua'itakpipenkon yan'tinuku'. Sikkiregyo yanen'. Keyo kenpa'da o'huikonhuahua'apo kenpa'ti pai'da o'nopo'unhuahua'apo.” Huairia huanaba'taj o'mana'uyate, ken.

14 “Do'hued huasi'potaj yanoknoponhuati'.” Diosa huakka'tada o'mana'ika'. Sue'ada o'noknopoenok sue'tada Diosa o'baktie'ea'apo. Dios Huairitaj e'nigpeika' in konig fiesta o'e. — Jesúsa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

“¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e?” On'batia'pakuy.

(Mr. 12.13-17; Lc. 20.20-26)

15 Kenoka' fariseo huamanmadika'eria o'nokhua'depo “Jesúsa nama'da kae' kentaj kate ona'dik o'e,” huayahuaya on'batia'pakuyate. Jesúsa nama'da ea'nayo dakhuea'da oa' huaa'dik o'eapone. On'batia'pakuyate.

16 Konigepo Jesúste on'mata'mona'uyate. Sue'da fariseomey sue'da Herodes huamanmadika'eria Jesúste on'huahua'uy. O'nona'po:

—Buttida ia'ika'. Konig aratbut ka'dik o'nika', kenda Diosa o'pak buttida i'manmadikika'ne. Be'api' aratbut huairiapi' ontaj e'peetada me'pukhue'da i'epo buttida i'manmadikika'.

17 ¿Menpa' Romano gobierno huairitaj huakupe yokika'dik o'e? ¿Yokhue'dikpi' o'e, huamanmadika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Herodes huamanmadika'eria Jesústaj o'nona'uy.

18 Jesúsa nama'da yaa'apetpi' nama'da kae'po me'nona'ne. Jesúsnayo o'nokotpo,

—Huadakda ijjeý opudada huata'da nama'da mo'tinopoika'ne. ¿Do dakhuea' kae'po mena'po nama'da o'nona'?

19 Men huakupe gobierno huairitaj yokdik ya'ika'. Men'tiahuay'ea'. —Jesúsa o'mana'uynok.

Ken denario huakupe e'yokte

20 Jesús o'tiahuaydepo,

—¿Huakupete be'ed huakok ya'e? ¿Huakupete be'ed huadik e'madoya' ya'e? —Jesúsa o'mana'uy.

21 —Romano gobierno huairien huakok huadikere o'e. —Jesústaj o'nona'uy.

—Gobiernoen e'huae' yan'yokikati'. Kenpa'ti Diosen e'huae' yag'kika'po yan'yokikati'. —Jesúsa o'mana'uy.

22 Kenpa' on'peedeipo, kenpihuay, 'urua'da oa' on'nopepo Jesústaj o'nokhua'uy.

¿Menpa' aratbut kubarakya' noyhuaddik ya'neapet?

(Mr. 12.18-27; Lc. 20.27-40)

23 Saduceo huamanmadika'eria aratbut kubarakya' onte'ti noyhuadhue' o'neapo on'batia'pakika'uy. Kenme'noete Saduceoa Jesústaj on'huahua'po o'nona'po:

24 —“Huabokerek e'toepakada huasi'po toehuedada e'bueynayo ke'nen huama'buy ayhuataj toepakdik o'epo huama'buykudaktaj

huasi'po kanigtoe'." Moisésa a'nenda o'mana'uyate.

²⁵ Ken oro'ere siete huama'buy o'nuy. Huakku-rueria o'toepakdepo nogok okbuey'uyate. Sigpi' huasi'po toehue'ada okbuey'uy. Nog huama'buya ekbuey ayhuataj o'toepakuy.

²⁶ Konigti huakkuruerien ayhua o'toepo huasi'po toehue'ada okbuey'uy. Konigti aya'ada huama'buy ogka'uy. Aya'da huama'buya huakkuruerien ayhuataj on'toepakdepo on'timabuey'uy. Sietea' huama'bueya ayhuataj on'toepakdepo on'mabuey'uy.

²⁷ Ta'pota' ayhuakon o'buey'uy.

²⁸ ¿Nogok aratbut kubarakya' onte'ti en'noyhuadde'te ke'na ayhua be'ed huatoea'taj ya'eapet? Aya'ada huama'buya on'toe'uy, huamanmadika'eri. —Saduceoa Jesústaj o'nona'uy.

²⁹ —Opud Apagba' nopoehue'da mo'ene. Kenpa'ti Dios teyda o'e oknopoehue'da mo'epo nama'da mo'nopoika'ne.

³⁰ Aratbut on'bueydepo onte'ti kubarakya' on'noyhuaddepo toepakhue'dik o'neapo kenpa'ti huayobu katoepake'po bayokhue'dik o'neapo. Aratbut kubarakya' onte'ti on'noyhuaddepo konig Diosen huata'moneri kurudyo o'ne konigti o'neapo. Diosen huata'moneri toepakhue' o'nika'.

³¹ Aratbut kubarakya' onte'ti on'manoyhuadapo nopoe'dik mo'ene. Apagba'te Diosa kenpa' oa'uyate. Moisésenba'te konig bo'tiahuayika'.

³² “Abrahamen Dios ijjej. Isaacen Dios ijjej. Jacoben Dios ijjej.” Diosa oa'uyate. Kenpa' ea'te

inomey huabokerek a'nenda on'bueyon'uyate. Diosere on'noeonhuahuika'. E'bueyen Dios ehue'da o'e. Dios aratbut huanoika'erien Dios o'e. —Jesúsa o'mana'uy.

³³ Jesústaj on'peedepo 'urua'nada oa' huakka'ada aratbuta on'tinopoe'uy.

Diosen e'mana' menata hueretda inigpeepo kika'dik ya'e.

(Mr. 12.28-34)

³⁴⁻³⁶ Jesúsa 'urua'da oa'nok Saduceo aratbut onte'ti onahue' o'nuy Jesústaj. Kenpa' fariseo huamanmadika'eria on'nopoendepo ogkupopakpo Jesúsa nama'da yaa'apetpi' ¿katea' ona'dik o'eapo? On'nopoepo,

—¿Diosen e'mana' menata hueretda inigpeepo kika'dik ya'e, Huamanmadika'eri? —Fariseo huamanmadika'eria Jesústaj ona'uy.

³⁷ —“Dios Huairitaj di'nanada yanika'. Huanopo'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huaso'abeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. Huanokiregabeta' huakka'da yan'pakpo Diostaj di' yanika'. E'nopoika'a yan'eretpakpo Diostaj di' yanika'.”

³⁸ Kenda Diosen hueretda e'mana' i'nigpeika'po kika'dik o'e. Huakkuruda kenda e'mana' o'e.

³⁹ Diosen ta'pota' e'mana' konigtimon o'e. “Konig huata' di'da mo'ika'ne konigti nog aratbuttaj di'da yan'maika'.”

⁴⁰ Kenda ijja'nig Moisésen e'mana'pi' konigti aya'da o'e. Kenpa'ti Diosen huamanbatia'pakeri e'manmadika'pi' konigti aya'da o'e. —Jesúsa o'mana'uy.

¿Be'ed adhuea' huayayo o'e Cristo?

(Mr. 12.35-37; Lc. 20.41-44)

41 Fariseo huamanmadika'eri Jesústaj egkupopakte,

42 —¿Cristotaj katia' mo'tinopo'e? ¿Be'ed adhuea' huayayo o'e? —Jesúsa o'mana'uy.

—Daviden adhuea' huayayo o'e. —Jesústaj o'nona'uy.

43 —Davidtaj Diosen Nokirega o'nopo'toedenok, “Cristo do'hued Huairi me'taene.” ¿Mena'po Davida kenpa' yaa'uyate?

44 “Doere teyda yamana'ika'. Aya'da o'nen taka' oknopoehue' huae'erikon nogoka'da huaboa'da ontaj nigpeika'dik o'neapo.” Do'hued Huairi Cristotaj Diosa ona'uy, a'ennada Davida oa'uyate.

45 “¿Do'hued Huairi Cristo o'e,” David ea'nayo Cristo Daviden adhuea' huayayo menpa' e'dik ya'e? —Jesúsa o'mana'uy.

46 Fariseo on'peedepo konig a'tokhue'dikda o'nepo kate ona'dik o'e nopoehue'da o'nuy. Ona'ti onahue' o'nuy.

23

*Fariseo huamanmadika'eritaj kenpa'ti
Moisésenba' huamanmadika'eritaj Jesúsa
o'batia'pakuy.*

(Mr. 12.38-40; Lc. 11.37-54; 20.45-47)

1 Huakka' aratbut Jesústaj en'tikupopakte kenpa'ti Jesús en huanigpeika'eribeta' o'nenok aya'tada Jesúsa o'mana'po:

2 –Moisésenba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere Moisésenba' manmadika'dik o'nika'apo.

3 Konigepo kenomeytaj yan'manigpeika' kenpa'ti kenda ka'dik ena'te kennayo yag'kikati'. Konig huamanmadika'eria ogkika'nignayo kikhue' yanikati'. Kenda on'manika'nignayo kikhue' o'nepo dakhue'da ogkika'.

4 Nogda nogda huakka'da yag'kika' opudtaj mona'ika'nig'a. Aya'da menpa' kikhue'dik mo'ene. Huamanmadika'erianayo kenda on'mana'ika'nig'a katepi' sigpi' kahue'dikda o'nika'.

5 Aratbuta men'tiahuaye'po huamanmadika'eria aya'da ogkika'. Aratbuta men'tiahuaye'po Apagba'si'po huanoyte on'beta'ika' kenpa'ti hua'opite on'beta'ika'. Kenpa'ti aratbuta men'tiahuaye'po huabidada ogkubogpiokdea'ika' huaoktaj.

6 Fiesta aypo e'bape'nayo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika' kenpa'ti judíoen huaitake' jakyo huairien huahuadte e'huadta' on'eretpakika'.

7 Huakka' jak eretnopoyo e'huae'te, "I'tiak huairi," kenpa'ti "I'tiak huamanmadika'eri," ena'ta' on'eretpakika'. Apagba' huamanmadika'eri kenpa'ti fariseo huamanmadika'eri kenpa' e'peika'ta' on'eretpakika'.

8 "Huamanmadika'eri, menona'," manahue' yanika'. Aya'da huama'buy mo'maene kenpa'ti nogtida Huamanmadika'eri mo'taene. Cristoyo'da mo'taene.

9 Kenpa'ti in huadariyo nogbokerektaj "pag,"

manahue' yanika'. Nogtida Pag mo'taene. Kurudyō o'e.

¹⁰ "Huairi menona'," manahue' yanika' Cristoyo'da Huairi o'enek.

¹¹ Nogtaj huabatihuapoke'eri ke'na opuden huairi o'ne. Huabatihuapoke'eritaj Diosa o'pak.

¹² Kenomey "huairitone' ijje," huata'da huatinopoe'eri ehue'dikda o'neapo. Kenomey "huairi ehue'da ijje," huanopoe'eria konig huairi o'neapo.

¹³ Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eri ere pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opudtaj men'tinopoe'po kenpa'da bo'eretpakika'ne. Nama'da huanopoe'eri mo'ika'ne. Dakhuea'da bo'kika'nok aratbut Diosensi'po ee'ta e'pakada Diosensi'po ehue'dik o'neapo. Opudkon Diosensi'po ehue'dik mo'eapo.

¹⁴ Moisésenba' huamanmadika'eri Fariseo huamanmadika'eri ere opud pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Nama'da mo'manopoea'ika'ne. Ayhuataj huakka' huakupe dehuea' nama'da mona'po ayhuataj huid jak katepi' en'tae' mo'bakkay'ika'ne, nogok aratbut e'tiahuayte Diostaj ijhue'nada bo'tiona'pakika'ne. Nama'da bo'kika'ne. Ke'poda Diosa castiga mogka'apone.

¹⁵ Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eri ere pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Nama'da mo'manopoea'ika'ne. Nama'da huaka'eri mo'ene. Opuden e'manmadika'taj nogtia' kanopo'kore' opudtaj mo'nigpeike'po nogta'tipi' bo'ukonhuahua'po digā'da bo'hua'udhuahua'po. Huadarite kenpa'ti

e'pogte bidteda bo'hua'udhuahua'po. Nogtiada o'peedepo e'nopo'korea'de' konig opud dakhue'da mo'ene ke'nanayo dakhue'nanada o'yahueapo.

16 “Diosen jaka meknopo_oenok katepi' Diosenpi' ijkika'apoy buttida ijjay.” Be'api' kenpa' ea'ada kahue'dik e'eada oa'. “Diosen jak oro huakupea meknopo_oenok katepi' ijkika'apoy buttida ijjay.” Be'api' ea'nayo kenda ka'dik mo'ene. Opuda nama'da boa'ika'ne. Opud huamanmadika'eri ekpobiga huabatohua'erionig pai'da mo'nopo'eapone.

17 Nama'da mo'nopoika'ne. Ekpobigonig mo'ene. Diostaj oknopo_oehue' mo'ene. Diosen jak o'enok oroa e'tihuit Diostaj 'uruda o'e. Diosen jaktanayo Diosa huaka' o'pak.

18 “Ijka'apoy, buttida ijjay. Diosen 'uhuataj e'nigbakpaka kutopa meknopo_oene,” kenda ea'ada kahue' mo'ika'ne. “Ijka'apoy, buttida ijjay. 'Uhuataj e'nigbakpaka kutopate 'uhua o'huedpo meknopo_oene ea'nayo ka'dik mo'ene.” Opuda nama'da boa'ika'ne

19 Konig huakpobigonig Diostaj oknopo_oehue' mo'ika'ne. Diosen kutopa o'enok 'uhua Diostaj huadak o'e. Kutopatanayo Diosa huakka' o'pak.

20 Ijka'apoy, kutopa meknopo_oene buttida ijjay ea'nayo kutopayo'da oknopo_oehue' mo'ene. Kutopa 'uhuaerea moknopo_oene. Ka'dik mo'ene.

21 Kenpa'ti Diosen jaka meknopo_oenok ijka'apoy ea'nayo ka'dik mo'ene. Dios jakyo o'ika'.

22 Kenpa'ti kenda ijka'aponig, kurudapi' meknopo_oene buttida ijjay. Kenpa' ea'nayo Diosen huahuada Diosakon moknopo_oenok kenda ka'dik mo'ene.

23 Opuḁ Moisésenba' huamanmadika'eri fariseo huamanmadika'eriere Apagba' huakka' mo'nopoēnig'a nama'da mo'nopoika'po bo'kika'ne. Opuḁ pai'da mo'nopo'eapone. Menta anís cominoere aypo huatokbuk Diostaj sig sig bo'yokika'nig'a Diosen e'manmadika' kenda Dios huakka' o'pak kennayo kahue' mo'ika'ne. Opuḁnayo butukda huadik kakahue' mo'ene. Nog aratbuttaj matinepahuihue' mo'ika'ne. Kenpa'ti Diostaj oknopoehue'da mo'ika'ne. Aya' Diosen 'uru e'manmadika' kika'dik mo'epo, nogomeytaj butuk huadikyo' kika'dik mo'epo, aya'tada yan'matinepahuika'po, kenpa'ti aypo huatokbukkon Diostaj yokdik mo'ika'apone.

24 Kenda Diosa pakhue' o'ika'nig bo'kika'ne. Kenda Diosa huakka' o'pak opuḁnayo kahue' mo'ika'ne. Opuḁ konig ekpobiga e'batohua'nig mo'ika'ne.

25 Opuḁ huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne, 'uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbuta opuḁtaj men'tinopoē'po kenda bo'eretpakika'. Huaso'tayo'da bo'koyoa'ika'ne. Huanopo'nayo dakhue'nopo'nada mo'ika'po huakka'tada kate-tapi' bo'eretpakika'po kenpa'ti mo'bakkay'ika'ne.

26 Fariseo Diostaj konig ekpobigonig mo'ika'ne. Konig vaso huakiregpenkon koyodik mo'ika'ne, ken konig e'nopo'koyoa' yanika'. Huakkuruda nopo'koyoa'dik mo'ene. Mo'nopo'koyoa'depo huaso'kon 'uruda o'eapo.

27 Opuḁ huamanmadika'eri pai'da mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. 'Uruda huamanmadika'eri o'ne. Aratbut opuḁtaj

men'tinopoe'po kenpa'da bo'eretpakika'ne. Konig kubaraktone'onig mo'ene. Huid huanokbettaj yereda e'tihuitde'te 'uruda e'eada sorokya'nayo pagda o'epo e'bueyen hua'ay huakka'da o'nika'.

28 Ken konig mo'ika'ne. Opuden huaso' 'uruda mo'enig'a dakhue'nopo' mo'ika'po kenpa'da nama'da mo'nopoika'po dakhuea'da bo'kika'ne.

29 Moisésenba' huamanmadika'eri fariseoere pai'nada mo'nopo'eapone. Huadakda o'ne. Aratbuta men'tinopoe'po nama'da mo'nopoika'po bo'kika'ne. Apagba' huamanbatia'pakerikudaken kubarakta' konig okkahuehue'dik huid jaksi'po bo'kika'nig'a. Kenpa'ti huadak huaka'erien kubarak huanokbet 'urua'da boto'kika'nig'a.

30 "Oro'en adhueya'pane'kudaka Diosen huamanbatia'pakeritaj on'batiarakika'uy. Oro' kenoka' ee'nayo batiarakahue' o'eay'uyyet." Opuda nama'da mo'mana'ika'ne.

31 Diosen huamanbatia'pakeritaj oro'en huaoj on'batiaraka'uyate. Opuda huata'da bo'huaa'ika'ne.

32 Kenda opuden huaoj huaboa'da ogkika'uyatenig kenpa'da yagka'po yan'batikti'.

33 Opud konig bihui mo'ene. Konig bihuien aratbut mo'ene. Nama'da huaa'eri mo'ika'ne. Kenpa'da mo'bueyapone. Diosa castiga mogka'po kenpa'da ta'akyo mo'eonhuahuikapone.

34 Opudtaj Diosen huamanbatia'pakeritaj ijmata'mona'apoy. Diosen huanopoe'eritaj ijmata'mona'apoy. Kenpa'ti huadak hua'a huamanmadika'eritaj ijnigta'mona'apoy. Dakhue'da mo'epo opuda sue'da huakka'mon mo'baarakapone. Hueypa cruzte nogtaj

mo'baarakapone. Nogtaj opuden huaitake' jakya' huiyokbiada mo'mabitbitapone. Nogtaj huakka' jakyo nog huakka' jakyo mo'bahuahua'po dakhue'ada mo'magka'apone.

³⁵ Konig opud judío aratbuten adhuea'pane' huairi dakhuea'da mo'nigkika'uyatenok opudomeyakon konigti bo'kika'. Huakkuru mo'diaypo Abeltaj o'darakuyate. Abel 'urua'da Diostaj o'nigpeika'uyate. Nogok nogda nogda Diosen huamanbatia'pakeritaj on'huadiaypo o'darakuyate. Ta'pote Zacarías Berequíasensi'potaj Diosen jak kuruta' o'darakuyate.

³⁶ Opuden adhuea'pane' dakhuea'da mo'nigkika'uyenok opudkon dakhuea'da bo'kika'nok Diosa diga'da castiga mogka'apone, buttida ijjay. —Jesúsa judío huairitaj iǵhua'nanada o'mana'uy.

Jerusalén huakka' jakyo huaǵ'eritaj Jesúsa o'matinepahui'uyate.

(Lc. 13.34-35)

³⁷ —Opud Jerusalén huakka' jakyo huaǵ'eritaj di' o'nika'nig'a. Diosen huamanbatia'pakeritaj kenpa'ti Diosen huata'mona'eritaj opuda mo'batiarakika'uyate kenpa'ti a'arakya'po huida mo'bapa'ea'uyate. Konig huatahuaj huaǵeǵa huasi'potaj okajpea o'batioka'ika' konigti menigaa' opudomeytaj a'batiokaya'po e'kupopakata' ijjakika'uyenig'a opudnayo konig Diosensi'po eǵ'ta' pakhue' mo'ika'uyne.

³⁸ Opudomeytaj Diosa bokhua'nede. Opuden huakka' jaktaj Diosa onte'ti tiokahue' mo'eapo. Jak ehue'da o'taeapone.

³⁹ Onte'ti do'taj tiahuahue' o'neonhuahua'apone. Kenoka' "Kentaj Diosa o'ta'mona'uyate 'urunanada o'e. Kentaj o'paki." Opudomeya eade'te onte'ti do'taj on'tiahuahapone, ijjay. —Jesúsa o'mana'uy.

24

Diosen huid jak aya'nada on'baksaka'apo. Jak ehue'da o'eapo.

(Mr. 13.1-2; Lc. 21.5-6)

¹ Diosen jakya' Jesúsa o'orokdepo jak kurute e'huae'te, "Diosen huakka' jak yatiahuay', 'uruda o'e." Oro'a Jesúsen huanigpeika'eria Jesústaj ona'uy.

² —In huid jak bo'tiahuahaydenigtaj nogok aya'da huid on'sakapo. Huabada sorokte nog aratbuta on'saka'apo. Huid kupahuihuihue' o'eapo. Diosen jak ehue'da o'eapo. Buttida ijjay. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

Cristo onte'ti tiakhued ee'ted kenpa'ti kene'huaya' huame'noe tiakhued ee'ted in konig aratbuta on'magkika'aponig Jesúsa o'manopoea'uyate.

(Mr. 13.3-23; Lc. 21.7-24; 17.22-24)

³ Ken Olivos ote'yo o'hua'de'uy Jesús e'huadte oroayo'da kentaj o'huahua'po ona'po:

—¿Menoka' Diosen huid jak yansakapet? ¿On onte'ti e'tiak kenpa'ti kene'huaya' huame'noe

menoka' ya'eapet? ¿Oro'omey a'nopoeya'po kate huakkuru o'tiahuayapet? —Jesústaj ona'uy.

4 —Keyoj, huakka'ada opudtaj nama'da ena'te peehue' yanikati'.

5 Huakka'ada opudtaj bo'huatiakapone. “Cristo ijjeý.” Nama'da mona'apet. Kenomeytaj huakka'ada nama'da on'manigpeeapo.

6 Nogbayo nogbayo gobierno sorotataj nog gobierno sorotataj on'barakonhua' yan'batia'pakapet. Opudnayo me'pukhue' yane'. Kene'huaya' huame'noe tiakhued ee'ted.

7 Nogbaya' nogbaya' gobierno sorotataj yan'barakeonhuahua'apet. Diga'da yan'barakeonhua'apet. Nogyá' nogyá' aratbut aypobayo' o'nepo yan'mabueyonhua'apet, huakka'da dakhue'da yan'mamaeapet, kenpa'ti nogbaya' nogbaya' huadari ya'iyegapet.

8 Kenpa' huaboa' dakhuea'da o'edepo pai'nanada yan'nopo'eapet.

9 Nogok do'taj moknopoika'nok opudtaj diga'da mogka'apet. Opudtaj bo'arakapet. Nogba nogbaya' huabada opud huaknopoe'eritaj bo'huadiayika'apet.

10 Kenoka' huakka'ada yanoknopoebatikapet. Nog huaknopoe'eritaj dakhuea'da yan'magka'apet yan'bakudea'apet kenpa'ti huayahuya yan'bahuatitotia'keapet.

11 Kenpa'ti huakka'da huamanbatia'pakeri ya'neapet. Diosen huamanmadika'eri ijjeý nama'da yada'apet. Kenpa' on'mona'nok huakka'ada nama'da yanoknopoeapet. Ona'ti Diostaj pakhue' ya'neapet.

12 Diga'da dakhuea' on'magka'aponok huaknopoe'eria di' on'maepo sigda sigda yan'batikapet. Onte'ti nog huaknopoe'eritaj huayahuya suepi' di' yan'maeapet.

13 Kenomey Diostaj daka'da on'nigpeepo o'noknopoeonhuahuika'po batikhue'da huayahuya di' on'mae'ika'nignayo on'bueydepo batikhue'da onte'ti Diosere on'noeonhuahuika'apo.

14 Konig ijmanmadika'nig, Dios Huairitaj huaknopoe'eri Diosensi'po ya'neapet. Kenda nogbaya' nogbaya' huabada yan'manbatia'pakika'apet. Aya'ada yan'mapeapet. Aya'ada en'mapeedeika'te kene'huaya' huame'noe ya'eapet.

15 Kenda Diostaj konig tahuiregnanada o'epo Diosen jakyo ya'eapet. Daniela a'nenda o'madoya'uyate. Yan'bona'pakpo yan'nopoenkati'. Kenda Diosen jakyo e'ede'te yan'tiahuaydepo

16 aya'da aratbut Judea huadaribayo o'nepo ote'yon ida ken'mamone'.

17 Huabarakeri idada on'batiaknok jak kurute opud ee'nayo jakyo katepi' mo'tamae a'udya'po kudhue' yaneti'. Idada yan'mamonti'.

18 Kenomey ta'bayo o'nepo jakyo huaoktaj a'etuya'po kumejhue' yane'. Idada yan'mamonti'.

19 Ettone' bogdakhue' ya'nepo kenpa'ti ettone' yobed yan'toepo on'minognok ida monhue'dik o'nenok kenomeytaj dakhue'nanada ya'eapet. Pai'da yan'nopo'eapet.

20 Yan'tiona'pakikati'. Huahui'okpi' uu'ok ee'tepi' monhue'dikpi' a'eya'po,

okmapie'ahuaddikte monhue'dikpi' a'eya'po, yan'tiona'pakikati'.

²¹ Huakka'nada pai'da yan'nopo'eonhuahua'apetnok. Ke'ponanada ya'neonhuahua'apet. A'nenda sue'da pai'damon on'nopo'e'uyate. Kenpa'ti nogok onte'ti sue'da dakhue'mon yan'nopo'e'apet.

²² Aya'ada mabueyhue'dik ka'ne'po kenpa'ti Diostaj huaknopoe'eri Diosen huabaktie'ea'eritaj Diosa o'matinepahui'po "sue'da huame'noe aratbut pai'nananada kan'nopo'unhuahuike'." Diosa ya'aapet. Konigepo yan'tiona'pakikati'.

²³ Kenoka' pai'da e'nopo'unhuahuade'te "Yan'tiahuay' in Cristo o'e." "Yan'tiahuay' ayo Cristo o'e." Be'api' ena'nayo peehue'yaneti'.

²⁴ Nogok "Cristo ijje," huabokerekapi' nama'da yan'mana'apet. Noga "Diosen huamanbatia'pakeri ijje," nama'da nogok nogok yan'mana'apet. Diosen huabaktie'ea'eri nama'da kagke'po nama'da yan'mana'apet. Kenpa'ti 'urua'da konig Diosayo'da ka'dik o'enig yagka'apet kenpa'ti yan'bayarea'apet.

²⁵ Nama'da huaa'eria nama'da yan'batia'pakapet. Nama'da huaa'eri tiakhued daka'da opudtaj on'nopoea'ne.

²⁶ "Aratbut ehue' e'nahue'yo Cristo o'e." Aratbuta e'na'nayo huahue'yaneti'. "Iyo Cristo o'e jakyo." Be'api' ena'nayo peehue'yaneti'.

²⁷ Konig ojbbedtone' adteda kurudya' e'eypak o'huaika' aya'ada aratbuta nogbaya' nogbaya' onokteyo' on'tiahuayika'. Ken konig do onte'ti e'tiakte aratbut nogbaya' nogbaya' onokteyo' on'tiahuayapet. Do'taj Diosen Huasi'po ijjenok Diosa me'ta'mona'uyne.

28 Huaso' o'bueypo ida pagda o'e. Matuk ida on'batiakika'. Konigti nogok aratbut dakhuea'da ogkika'deaponok doere Diosen huata'moneriere ijhuarakapoy. Dakhuea' huaka'eritaj castiga ijmagka'apoy.

*In konig ijtiakapoy Jesúsa o'batia'pakuyate.
(Mr. 13.24-37; Lc. 21.25-33; 17.26-30, 34-36)*

29 Kenoka' pai'da en'nopo'unhuahuade'te diga' e'magkadhuahua' en'batikde'te niokpoakon sigpi' ta'tehue'dikda ya'e'apet konigti puug jeyhue'da ya'e'apet. Kurudya' siokpo yakahua'apet. Kurudyo hua'e'eri huairinig yan'kiriga'apet.

30 Kenoka' kurudyo do Diosen Huasi'pota' bo'tiahuayapet, 'urua'nanada ee'te aya'ada bo'tiahuayapet. Diostaj dakhue'da ogkika'po on'manokotdepo on'mame'pukpo diga'da on'bahuikapo. Do e'tiakte bo'tiahuayapet. Teynanada ijjepo 'urunanada ijjepo ijhuarakapoy.

31 'Utta'da huato'ka'pu' e'to'ka'te do'hued huata'moneri ijmata'mona'apoy. Nogyon nogyon do'hued huabaktie'ea'eritaj on'bakupopaka'apo. Aya'baya'da on'bakupopaka'apo.

32 Higuera hueymeytaj ijmanbatia'pakapoy. Kenda daka'yan'nopo'e'. Hua'opi o'kuta'sonpakde o'bakutapakde huabayok o'tiakonyak mo'nopoika'.

33 Kenda kenpa' huaboda ijmanay e'ede'te opud bo'tiahuaydepo kurudya' o'tiakdeapo nopo'e'dik mo'ene.

34 Aya' opud aratbut bueyhued opuden huakka' jaktaj taka' sorotataj ke'poda mogka'apet.

35 Do'hued hua'a do'hued e'manmadika'nayo kenpa'da o'unhuahuika'apo. Batikhue'dik o'eapo. Huadari batikdik kurud batikdik do'hued e'mana'nayo batikhue'dikda o'eapo.

36 Ken huame'noe o'tiakapo kente niokpo e'huadte aya'ada be'api' nopoehue'da o'ne. Diosen huata'moneripi' kurudya' nopoehue' o'ne. Do, Diosen Huasi'po itipi' nopoehue' ijje. Apag Diosayo'da o'nopo.

37 Konig a'nenda Noékudak ee'te aratbut huahue e'pogtaj onmabohue' o'nuy. Do e'tiakte konigti o'eapo. Aratbut do'taj onmaboikahue' o'neapo.

38 A'nenda Noé e'noete huekurutone' tiakhued ee'ted aratbut on'bapeika', on'mamay'ika', on'toepakika', kenpa'da ogkika'uy. Diostaj nopo'koreahue'da Noéomey kusi'petone'yo egkudde'te

39 kenpa'ti huekurutone' o'tiakapo oknopoehue' o'nuy. E'tiakte enta'kotde'te huaboa'da on'nokotuyate. Kenoka' huekuru aya'da o'batohua'uyate. Do e'tiakte konigti ya'neapet.

40 Do e'tiakte ta'bayo botta' huabokerek ya'neapet. Diosen huata'moneria nogtatida yanoktohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

41 Botta' ettone'a yan'batarua'apet. Diosen huata'moneria nogtatida yan'tohua'apet. Nogtaj ya'nenonapet.

42 Kenoka' do opuden Huairi o'tiakdeapo nopoehue' mo'epo, daka' ekpoe' menigikati' opudānayo.

43 Jak huatae'eri e'tayte huabere'eri a'bereya'po on'tiakika'. Ken horate huabere'eri o'tiakapo

jak huatae'eri e'nopoe'nayo tayhue' o'epo huabere'eritaj o'mabonok berehue'dik o'eapo.

44 Konigti opud kenpa'ti do'taj daka' maboika'dik mo'ika'ne. Kenoka' Huairi o'tiakapo nopoehue' e'ne'te ijtiakapoy.

Huairien huanaba' huamatoe'eri daka' huakika'eri konig o'ne. Huairien huanaba' huamatoe'eri daka' kikahue' huqe'eri konig o'ne.

(Lc. 12.41-48)

45 Huaknopoe'eritaj 'urua'nanada huatamatoe'erita' Diosa o'pakika'. 'Urua'nanada huatamatoe'eria huaknopoe'eritaj daka' on'manmadikika' kenpa'ti daka' on'matoika'.

46 Do e'tiakte huatamatoe'eri daka'da on'nigpeika'po huadakda e'manmadikika'nayo kenpa'ti 'uruda nog huaknopoe'eritaj e'tihuapokika'nayo durugda o'neapo.

47 Daka'da Diosen ogkika'po aya'da Diosen e'tamae' on'toika'apo.

48 Do'hued huairi ijhue'da ya'epo yatiakapet nama'da e'nopoe'nayo kenpa'ti

49 Diosen huaknopoe'eritaj e'mabitbitnayo kenpa'ti sine' huakkuda'eriere e'bape'ika'nayo kenpa'ti kenomeyere e'mamay'ika'nayo

50 kenoka' Huairitaj mabohue' ene'te ijtiakapoy. Kenme'noete nopoehue' ee'te ijtiakapoy.

51 Kenomeytaj diga'da o'nogka'apone. Nama'da huaa'eri dakhuea'da o'nenok kenomeyere o'nogka'apone. Keyoda aratbut pai'da on'nopo'ika' kenpa'ti diga'da on'bahuikika' keyo kenomeytaj ijmaenapoy.

25

Diez mune'yo konig ogka'uyate.

¹ Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiensi'po o'nepo daka' ekpoe' on'nigonhuahuika'depo durugda Diosyo on'bakudapo. Ken konig o'e ijmanbatia'pakapoy. Konig opud judío aratbut ogkika' huabokerek a'toepakya'po sikyo huatoe ae'ya'po o'tiakapo. Kentaj a'deatuya'po diez mune'yoa sikyo on'huahua'uy. Huasihuj huakjeysi'po o'nontoe'epo on'huahua'uy. Mune'yo konig Jesús en huaknopoe'eri o'ne.

² Huabaniga' daka' nopohue'ada o'nuy. Nog huabaniga' daka'da on'nopoe'po huadakda ogkika'uy.

³ Daka' manopoe' ehue'ada mune'yo sue'da huasihuj o'nontohua'uy. Nog huasihuj onto-huaehue' o'nuyate.

⁴ Nog mune'yoanayo nog huasihuj o'nontohuae'uyate. Diosen Nokirega o'manopo'toika'nok Diosen 'urua'da ogkika'po huabokerektaj keyoda on'niguyate. Huasihuj konig Diosen Nokireg o'e.

⁵ Huabokerek a'toepakya'po ijhue'ta'da o'tiaknok aya'da o'nokbatai'uyate.

⁶ Ken sikyo nopoka' "Ken huabokerek a'toepakya'po o'tiakde. Kentaj yan'dej." 'Utta'da aya'ada on'peede'uyate.

⁷ Aya'ada mune'yo on'mamabo'uyate. Huakjeysi'potaj a'bakpakaya'po ogka'uyate.

⁸ Daka' manopoe' ehue'ada huae'eria mune'yo nog mune'yotaj on'mana'po: "Sue'da

huasihuj beyok. Oro'en huakjey o'bakayde." On'mana'uyate.

⁹ "Keje' sue'da mo'taene. Yokhue'dik o'nene. Huabahuaya'erite yanhua'. Keyo ya'detu'." Daka'da huanopo'e'eri mune'yoa on'mana'uyate.

¹⁰ Nog huabaniga' daka' nopoehue'ada huae'eri mune'yo huasihuate enhuade'te huabokerekakon o'tiakuy. Ke'na a'toepakya'po o'tiakuy. Kenere huabaniga' mune'yo Diosen Nokirega o'manopo'toika'nok daka'da Diostaj on'nigpeika'po jakyo e'toepak fiestate on'kuduyate. On'kuddepo akbogpe o'nokhuikuy.

¹¹ A'timon huabaniga' daka' nopoehue'ada huae'eri mune'yo on'tiakuy. "Monigokhuike', Huairi." O'nona'uynig'a.

¹² "Opudtaj okiehue' o'nene. Buttida ijjay." Huairia o'mana'uy. Ken konig ya'eapet. —Jesusa o'manbatia'pakuy.

¹³ —Konigepo Diosen daka'da yag'kikati'. Batikhue'da do e'tiakapote ekpoe' yanikati'. —Jesusa mona'uyne.

Huairien huadak huanigpee'eria huairien huakupe daka' o'taepo nog huakupe gana o'taka'apo. Ken konig Jesusa o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

¹⁴ —Konig Dios Huairien hueretda huanigpeika'eri, Dios Huairiensip'o o'nepo kirigayo' Diosen ogkika'. Konig huairi huanaba' o'matoepo nogbayo a'ti o'hua'depo huanaba'taj ke'nen huakupe o'baktoyoke'uyate. Gana men'takadhuhue'po o'baktoyoke'uyate.

15 Nogtatida huabaniga' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj botta' mil huakupe oktoyokuyate. Nogtaj nogtida mil huakupe oktoyokuyate. Konig gana men'take'po huakka' huanopoe'eritaj huakka'mon o'baktoyokuyate. Sue'da huanopoe'eritaj huakkahue' o'baktoyokuyate. O'bayokdepo nogbayo o'bakhua'uyate.

16 Ke'na huanaba' huabaniga' mil huakupe o'edepo nogok nogok o'bae' kenpa'ti o'bahuaya'. Daka'da o'kika'depo nog huabaniga' mil huakupe o'itaka'uyate.

17 Konigti o'ka'po noga botta' mil o'toepo nog botta' mil huakupe o'itaka'uyate.

18 Kennayo nogtida mil o'edepo sorokyo o'ma'irega'uyate.

19 Huairi ijhue'da o'edepo onte'ti o'tiakuyate. "Yan'tiak." Huakupe huatoe'eritaj o'mana'po en'tiakte, "Men do'hued huakupe mo'toe," o'mana'uyate.

20 Ke'na huabaniga' mil huakupe oe'uy huakkuru o'huatiakuy. Huairitaj botbaniga' mil huakupekon o'tabahua'uyate. "Huabaniga' mil huakupe bekuyme. Nog huabaniga' mil ijitaka'mey. In botbaniga' mil huakupe i'tamaene, Huairi." Ona'uyate.

21 "Huadakda huanaba' o'taene o'na. Daka'da i'kika'nok. Batikhue'da i'kika'. Sue'da do'hued me'taeme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued me'taeapone. Doere i'durugpakapone." Huairia ona'uy.

22 Nogakon huanaba' botta' mil huakupe oe'uyate huairite o'huatiakpo "Botta' mil

huakupe bektoyokuyne. Nog botta' mil huakupe ijitaka'mey. In botta' botta' mil huakupe i'taene, Huairi." Ke'na huanaba'a ona'uyate.

23 "Huadakda huanaba' me'taene. Daka'da i'kikate. Sue'da do'hued me'taeme'nig'a daka'da i'kika'tenok huakka'da do'hued me'taeapone. Dore i'durugpakapone." Huairia ona'uy.

24 Ke'na nogtida mil huakupe oe'uy huairitaj o'huatiakdepo "O'na ba'tey o'epi', ijnopoepo o'nen huanaba' diga'da en'baa'tada aya'da i'bakbae'ika'. Huanaba'en ehue'da o'e. Huakid batukehue'ada i'bakbakayika'.

25 Konigepo ijme'pukpo o'nen huakupe sorokyo ijmairega'uy. In o'nen i'taene." Ken huanaba'a ona'uy.

26 "On huanaba' dakhue'da i'ene. Baahue' huae'eri i'ene. Do baahue'da o'bakbaika' kenpa'ti batukhue' e'eada huakid o'bakbaika' i'nopoepo

27 konigepo do'hued huakupe bancoyo e'kudame'nayo do e'tiakde'te do'hued huakupe nogiti huakupe men'tahuayetnig'a." Huanaba'taj huairia ona'uyate.

28 Nogomey kenteda e'ne'te "Ken mil huakupe huanaba' o'toe ya'nokkay'. Ke'na diez mil o'toenigtaj yan'yok.

29 Aya'ada sue'da huakka' on'toepo daka'da e'toika'nayo daka'da e'kika'nayo kenomeyen huairia o'pakpo nogiti o'bayokapo. Nogomey sue'da on'toepo daka'da toehue' ee'nayo daka'da kikhue' ee'nayo kenpa'ti nogda itakahue' ee'nayo kenomeyen huairi kenda sue'da on'toenigtaj o'baktiparatapo.

30 Ken dakhue' huanaba'taj keyoda sikkiregda

o'ika', keyoda kenpa'da pai'da on'nopo'ika', keyoda ya'nen'." Huairia o'mana'uyate. —Jesúsa ken konig o'manbatia'pakpo o'manmadika'uy.

Jesús Huairi onte'ti e'tiakde'te ke'nen hueretda huanigpeika'eritaj daka' o'baeapo. Oknopoehue' huae'eritanayo Diosen castiga e'kadhuahuika'yo o'maenapo.

³¹ —Diosa do'taj me'ta'mona'uyne. Nogok do onte'ti ijtiakapoy. Onte'ti konig huairitone' 'urua'da ijjepo doere aya'da Diosen huata'moneriere o'tiakapoy. Kenoka' Dios Huairien 'urua'da huahuadte konig huamata'mona' huairi ijhuadapoy.

³² Aya'ada nogbayo nogbayo huae'eria do'taj menhuatiakapone. Do'taj egkupopakte ijbaktie'ea'apoy. Konig oveja huatoe'eria ovejataj cabra 'uhua o'bakupopaka'ika' ken konig ijka'apoy.

³³ Oveja konig Diosen huabaktie'ea'eri 'uruda Diosen hua'a huanigpee'eri do'hued huada'kopen ijkupopaka'apoy. Cabra konig Diosen huabaktie'ea'eri ehue'da nama'da huaka'eritaj do'hued ope'topen ijkupopaka'apoy.

³⁴ Ijbakupopaka'depo do'hued huada'kopen huae'eritaj "Yan'tiak. Opuđtaj do'hued Apaga o'madurugpaka'uyate. Huadari kurud Diosa a'nenda o'ka'po do'huedsi'po o'neapo Diosa o'nopo'e'uyate. Oyda Diosensi'po mo'ene.

³⁵ Aypota' e'kusitokte aypo on'yokuyne. Maymaya' ea'te hue'ey on'yokuyne. Nogbayo e'huae'te huatay' on'yokuyne.

³⁶ Yudtaj toehue' ee'te on'yokuyne. Dakhue', ee'te on'ta'huade'uyne. Huabakuda' jakyo ee'te do'taj on'ta'huade'uyne." Do Diosen Huairi huada'kopen huae'eritaj ijmana'apoy.

³⁷ "Menok kenpa' kahue' o'uy ontaj. Q'na aypota' e'kusitokte aypo yokhue' o'uyne. Maymaya' ea'te hue'ey yokhue' o'uy.

³⁸ Q'na nogbayo e'huae'te oro'en jakyo kataye'po kudahue' o'uy. Yudtaj toehue' ee'te menok yokhue' o'uyne.

³⁹ Dakhue' ee'te kenpa'ti huabakuda' jakyo ee'te on'taj ta'huadehue' o'uyne, Huairi." Huadak huaka'eria do'taj kenpa' boa'apone.

⁴⁰ "Kenoka' inomey do'hued huama'buytaj bo'ka'uyate kenda do'taj hueretda bo'ka'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

⁴¹ Aratbut ope'topen Diosen huabaktie'ea'eri ehue' e'huae'taj "Menokbahua'. Opu dtaj Diosa diga' castiga magka'dik mo'ea'apone. Bakpak batikhue'da e'ika'yo yanhuati'. Ken ta'akyo castiga a'magkaya'po toto'taj kenpa'ti toto'en huata'moneritaj Diosa o'nigka'de.

⁴² Aypota' ee'tada yokhue' o'ne'uyne. Maymaya' ea'tada yokhue' o'ne'uyne.

⁴³ Nogbayo e'huae'te huatay' yokhue' o'ne'uyne. Yudtaj toehue' ee'te yokhue' o'ne'uyne. Dakhue' ee'te kenpa'ti huabakuda' jakyo ee'te do'taj ta'huadehue' o'ne'uyne." Do Diosen Huairia ijmana'apoy.

⁴⁴ "Ehue' ontaj e'kusitokte tiahuayhue'da maymaya' ea'te tiahuayhue'da o'na nogbayo e'huae'te kenpa'ti yudtaj toehue' ee'te kenpa'ti dakhue'da ee'te huabakuda' jakyo

ee'te tiahuahue' o'e'uayne. Konigepo ontaj tihuapokhue' o'e'uy, Huairi." Ope'topen huakupopakeria do'taj mona'apone.

⁴⁵ "Inomey do'hued huama'buy do'hued huaknopoe'eri huairihue'da kenpa'ti konig pai'da e'ne'tada batihuapokhue'da mo'ika'uynok konigepo do'tada konig tihuapokhue' o'nuyne. Buttida ijjay." Ijmana'apoy.

⁴⁶ Kenomey ope'topen huakupobo'eri Diosen castigayo kenpa'da o'nokbahua'apo. Kenpa'da pai'da on'nopo'unhuahuika'apo. Diosen 'uruda huakika'eri kenpa'da Diosere on'noeonhuahuika'apo. —Jesúsa oro'taj mona'uayne.

26

Jesústaj a'arakya'po monig o'totiakapo judío huairiomey on'batia'pakuyate.

(Mr. 14.1-2; Lc. 22.1-2; Jn. 11.45-53)

¹ Kenpa' aya'da Jesúsa oro'taj mona'depo nogdakon mona'po:

² —Eme'tekenta' judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta o'e'apo, mo'nopoene. Do'taj cruzte kan'arake'po judío huairitaj nogbokereka'tida me'bahuaya'apone —Jesúsa mona'uayne.

³ Jesúsa kenpa' ea'te sacerdote, Moisésenba' huanmadika'eri, judío huairitone', Caifás sacerdote huairien jak kurute on'kupopakuyate.

⁴ Keya' monig Jesústaj iregireg o'totiakapet kenpa'ti monig o'arakapet on'batia'pakuyate.

5 —Fiesta ee'te arakhue'dik o'ene. Kenoka' e'arakhayo aratbut mo'huadiaypo 'utta'da boy'dik mo'eapone. —Judío huairia on'batia'pakuyate.

Ettone' 'uru'huięada huasihua'a Jesústaj o'kutioy'uy.

(Mr. 14.3-9; Jn. 12.1-8)

6 E'si'dakseta' Simóntaj on'dikka'uyate. O'si'dakyare'uyate. Betania huakka' jakyo Simónen jakyo Jesús ee'te

7 ettone'a Jesústaj o'huahua'po huid yerepu'te 'uru'huięada huasihuj huakka'teda ee'tada o'tohua'uy. Jesús huabape' kutopate e'huadte 'uru'huięada huasihuj o'kutioy'uy.

8 Sue'ada Jesús en huanigpeika'eria e'kutioy on'tiahuaydepo on'huadiayonpo,

—Mena'po huakka'teda ee'tada nama'da injoy.

9 Onjoyhued ee'nayo huakka'teda bahuaya'dik huakupe pai'da aratbuttaj bayokdik o'eay'nig'a. —Huanigpeika'eria nopoehue' o'nepo on'da'uy.

10 —In ettone'taj nama'da i'ka'ne onahue' yane'. Urua'da megka'ne.

11 Opuđere pai'da aratbut o'nika'apo. Donayo opuđere ehue' ijika'apoy.

12 In huasihuj be'tioyne do'hued huaso' e'kubarakka' ikkenda be'sihuaka'ne.

13 Do aratbuttaj a'manopo'koreaya'po mo'nigbuey'uy. Meyapi' aya'da huadaribaya' kenpa' on'manbatia'pakika'apo kenda in ettone' megka'nigkon on'manbatia'pakika'apo. Ken ettone'taj okkahuehue' o'nika'apo. —Jesúsa mona'uyne.

Huakupete Judasa Jesústaj o'huatitotia kapo judío huairitaj.

(Mr. 14.10-11; Lc. 22.3-6)

¹⁴ Doce Jesús en huata' moneri o' nepo noqtida Judas Iscariote e' e'ada o' bakhua' uy. Judío sacerdote huairitaj a' batia' pakya' po o' bahuahua' uyate.

¹⁵ —¿Jesús opudtaj e'yoknayo meniga' huakupe do'taj yokdik o'ne? —Judasa sacerdote huairitaj o'mana' uy. Ken Judastaj treinta plata huakupe on'yokuyate.

¹⁶ Huaboa'da Jesústaj sacerdote huairitaj monig ijbayokapet Judasa o' nopoe' uyate.

Kene'huaya' Jesúsere on'bape'uyate.

(Mr. 14.12-25; Lc. 22.7-23; Jn. 13.21-30; 1 Co. 11.23-26)

¹⁷ Ken huame'noe judío huakkurueri isi'po mabueyhue' ee' okkahuehue' fiesta huakkuru huame'noe o'uy. Oro' Jesústaj o'huahua'po,

—¿Meya' fiesta aypo manhuada'dik o'eapo? — Jesústaj ona'uy.

¹⁸ —Jerusalényo yanhua'. Huabokerektaj bo'huahuayapet, "A'ti ijbueyapoy. O'nen jakyo do'hued huanigpeika'eriere fiesta aypo o'bape'apoy. Huamanmadika'eria oa'." Ken huabokerektaj ya'nonati'. —Jesúsa mona'uayne.

¹⁹ Kenda Jesús a mona'nig oro'a o'ka'po fiesta aypo o'manhuada'uy.

²⁰ Esikde'te Jesús doce huanigpeika'eriere kutopate o'epo

²¹ o'bape'po,

—Judío huairia do'taj kadarake'po opud nogti-ada do'taj mo'bayokapone. Buttida ijjay. —Oro'taj Jesúsa mona'uyne.

22 Ken huaboa'da suhue'nada o'uy oro'. Noga noga Jesústaj ona'po:

—Doapi' o'yokapetpi', Huairi. —Oro'a noga noga ona'uy.

23 —Ke'na doere ayppo huabape'te o'bape'denig'a ke'nada judío huairitaj me'bahuaya'apone.

24 Konig Apagba'te oa'ika' do'taj ogka'aponiga ke'na me'bahuaya'apone. Kentaj ke'ponada o'eapo. Pai'nada o'nopo'unhuahuika'apo. Ke'na a'nen si'poehue' e'uyayyo huadakda o'eaynig'a. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

25 —Do'huapi' o'bahuaya'apetpi'. —Jesústaj Judasa nama'da ona'nig'a ke'na judío huairitaj o'yokapo.

—Ee' o'na o'bahuaya'apone. —Jesúsa Judastaj ona'uy.

26 O'bape'po Jesúsa pan o'bapadpo, “dakiti Dios” oa'depo o'posakea'po oro'taj bo'yoke'po,

—Yan'bape'. In pan do'hued huaso' o'e. —Oro'taj mona'uyne.

27 A'timon vino huamai'pu' o'toepo “dakiti Dios” ona'depo oro'taj bo'yokpo,

—Opud aya'ada yan'mai'

28 Do'hued mimi o'e. Aratbuten dakhuea' e'ka' ijbakkahuea'apoy. Huaboa'da ijjay. Opudtaj a'nopoeyaya'po ijbueydepo do'hued mimi o'hua'apo. Aratbuten dakhuea' e'ka' akkahueaya'po do'hued mimi o'manighua'apo.

29 A'ti in vino mayhue' ijika'apoy. Nogok do'hued Apag Dios Huairitaj aya'da

huaknopoe'eria huaboa'da en'nigpeikade'te onte'ti vino ijmayapoy. —Jesúsa mona'uyne.

“Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Ia'apone Pedro. Jesúsa ona'uy.

(Mr. 14.26-31; Lc. 22.31-34; Jn. 13.36-38)

³⁰ Diostaj e'batadi'kea'de' huakka' jak Jerusalénya' o'norokdepo ote' Olivosyo sikyo o'hua'uy.

³¹ —In sikyo opud aya'da do'taj o'nokmabiradapone. Do'taj o'nokmamonapone. “Oveja huamatoe'eritaj ekarakte oveja o'nokmamonapo.” Apagba'te kenpa'oa'.

³² Nogok huakudaka'da e'eada ijnoyhuad-deapoy Galileayo huakkuruda ijhua'apoy. Opud ta'pota'bo'tiakapone. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

³³ —Nogomey bokbiradpo ekmamonpi' donayo okbiradhue' ijjeapoy. —Pedroa Jesústaj ona'uy.

³⁴ —Oyda in sikyo huatahuaj sipoghued “Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Bapa'a' ia'apone. Buttida ijjay. —Jesúsa Pedrotaj ona'uy.

³⁵ —Ehue' onere bueydik ee'pi' “Jesústaj jokiahue'ya ijjej,” ahue' ijjeapoy. —Pedroa ona'uy. Oro' Jesús en huanigpeika'eria konigti aya'ada ona'uy.

Getsemaní ta'baya' Jesúsa Diostaj o'tiona'pakuy.

(Mr. 14.32-42; Lc. 22.39-46)

³⁶ Ken sikyoda Getsemaní ta'bayo Jesús oro' ke'nen huanigpeika'eriere okye'uy.

—Inteda yan'bahuadi'. Ayo a'tiona'pakya'po ijhua'apoy. —Jesúsa oro'taj mona'uyne.

³⁷ Pedrotaj kenpa'ti Zebedeoen botta' huasi'po Juan Jacobotaj o'batohua'depo Jesús huaboa'da

suhue'nanada o'epo kenpa'ti pai'nanada
o'nopo'epo,

³⁸ —Konig ijbueyapopo pai'nanada ijnopo'ey.
Iyoda men'nige'. Doere yanokpoehue'. —Jesúsa
o'mana'uyate.

³⁹ Ken Jesús nogiti adyonda o'hua'depo
okkubuka' o'huedpo o'tiona'pakpo:

—Do pai'da nopo'ehue' ka'e'po tihuapokdik
ee'nayo konig do ijpaknig kahue' ya'e'. Konig
kenda on i'pakpo megka', do'hued pag. —Jesúsa
o'tiona'pakuyate.

⁴⁰ Ken Pedromeytaj o'bahuahua'po en'batayte
o'bahuahuay'uy.

—Nogoratipi' mena'po doere okpoehuehue'dik
mo'ene.

⁴¹ Nama'da kahue' a'eya'po yanokpoehue'
yan'tiona'pak. Huadak e'kika'ta' bo'eretpaknig'a
kahue'dik mo'ene. —Jesúsa o'mana'uyate.

⁴² Onte'ti a'tiona'pakya'po adyonda
o'bakhua'uy.

—Do'huada pai'da e'nopo'eta' pakhue' ijje'y.
Kenpa'ti e'bueyta' pakhue' ijjenok konig kenda
on ipaknok bueydik a'ey', do'hued pag. —Jesúsa
o'tiona'pakondepo

⁴³ onte'ti huanigpeika'eritaj o'bahuatiakuy. En-
tayte o'bahuahuayato'uy. Taytaya' ijjay. Huakka'
o'da'nok.

⁴⁴ O'bakhua'depo bapa'a' o'tiona'pakuyate.
Konigiti o'tiona'pakuyate.

⁴⁵ Ken o'tiona'pakondepo huanigpeika'eritaj
o'bahuatiakpo,

—Oyitieyo yan'huedti', yan'tayti'. Oy dakhuea'
huaka'eritaj do'taj men'bahuaya'ne.

46 Yan'mabo' monhua'. Ke'na
men'bahuaya'dene o'tiakde. —Jesúsa
o'mana'uyate.

Jesústaj on'tohua'uyate.

(Mr. 14.43-50; Lc. 22.47-53; Jn. 18.2-11)

47 Jesúsa kenpa' e'mana'ted Judas o'tiakde'uy.
Jesúsen doce huanigpeika'eri Judas nogtida
o'uy. Judasere huakka'da on'batiakbeduyate.
Sorotataen siroenpa noga hueypa on'totiakpo
on'batiakbeduyate. Sacerdote huairi judío huairi-
tone'a on'mata'mona'nok on'batiakbeduyate.

48 —Kentaj bo'paknigtaj ijbuyukapoy
yan'tohuati'. —Kenpa' Judas huabahuaya'eri
tiakhued o'epo o'mana'uyate. Jesústaj ka'nokie'po
kenpa' o'mana'uyate.

49 Ken Judas Jesústaj o'huahuato'po,
—Ijtiaki, Huamanmadika'eri, —ona'depo
o'buyukuy.

50 —¿Katete i'tiak huadi'? —Jesúsa ona'uy.

Nogomeya Jesústaj on'ta'koyato' on'tohua'uy.

51 Ken nogtiada huanigpeika'eria siroenpa
o'toepo sacerdote huairien huanaba'taj
o'pesodokteguy.

52 —Siro yakuda'. Kenomey kenpa'ti siroa
ogka'po siroa mabueydik o'epo.

53-54 Setenta mil Diosen huata'moneri sorotataj
menigta'mona', pag. Oyedda do'hued Apag
Diostaj tiona'paktik ijjeayetnig'a, kenda
e'tiona'pknayo idada menigta'monayetnig'a
inomey do'taj tohua'dik o'ne. Apagba'te
oa'ika'nok kenpa' tiona'pakhue'dik ijjey. —Jesúsa
Pedrotaj ona'uy.

55 Kenoka' huakka' aratbuttaj:

—Konig huiyokda huabere'eritaj a'tohuaya'po mo'bahuahuika'. Konigti do'taj on'huatiakbedne. Siroenpa mo'toepo hueypa mo'toepo do'taj on'huatiakbedne. ¿Mena'po? Diosen jakyo aya'da huame'noe ijhuadpo ijmanmadika'ikay. Kenoka' do'taj tohuahue' o'nika'ne.

56 Konig Diosen huamanbatia'pakeria Apagba'te mentimadoya'uyate. Konigda opud do'taj ka'dik o'nene. —Jesúsa o'mana'uy. Eade'te oro' Jesús en huanigpeika'eria Jesústaj okmamon'uy.

Judío huairi egkupopakyo Jesústaj on'boa'uyate.

(Mr. 14.53-65; Lc. 22.54-55, 63-71; Jn. 18.12-14, 19-24)

57 Caifáste on'tohua'uyate. Caifás sacerdote huairitone' o'ika'uy. Caifásen jakyo aya' judío huairi on'kupopakbeduy.

58 Pedronayo adteda Jesústaj o'ta'hua'uyate. Sacerdote huairien kurute o'tiakdepo e'tiokpaka'yo o'kudpo sorotataere o'huadonhua'po, Jesústaj menpa' yanogka'apet o'nopoepo a'tiahuaya'po o'huadonhua'uyate.

59 Sacerdote huairiere huatone' huairiere kenpa'ti aya'da nog judío huairi ogkupopakpo, "Jesúsa dakhuea'da o'ka'." "Jesúsa nama'da oa'." Be'api' kenpa' a'huaaya'po o'dikuk. Nogpa' nogpa' nama'da a'huaaya'po kenpa'ti on'dikukpo Jesús kabueye', ea'ta' o'deretpakuy.

60 Huakka'da nama'da huaa'eria da on'huaa'nig'a "Dakhuea' o'kika', bueydik o'e." Ahue'dik o'nuy. Ta'pote botta' nama'da huaa'eria on'huaa'po,

61 —“Diosen huid jaktone'taj sakdik ijje_y. Bapa' huame'noe onte'ti ka'dik ijje_y.” Jesúsa oa'uy. — Kenpa' nama'da huaa'eria on'huaa'uyate.

62 Kenoka' sacerdote huairi o'bodpo Jesústaj

—¿Q'na menpa' baa'tokhue' i'e? ¿Kenda inomey ontaj bo'huaa'ne buttida menpa' yada'? — Sacerdote huairia Jesústaj ona'uyate.

63 Jesúsna_y sohuata' a'tokhue'da o'uyate.

—Diosna_y o'noeonhuahuika'. Diosa mepeika'ne do'taj buttida ona'dik mo'ene. ¿Q'na menpa' Cristo i'e? ¿Menpa' Diosen Huasi'po i'e? Mena'. —Sacerdote huairia ona'uyate.

64 —Ee', Cristo ijje_y. Diosen Huasi'po ijje_y. Do'taj Diosa me'ta mona'uyne. Kurudy_o do'taj on'tiahuayapone. Dios teyda o'e. Ke'nen huada'kopen ijje_ypo kurudya' e'sihuiya' e'tiakte on'tiahuayapone. —Jesúsa huairitaj o'mana'uyate.

65 Konig judío aratbuta ogkika'uyate on'diaypo yudtaj on'huisika'. Ke'na sacerdote huairi Jesústaj o'peedepo o'huadiayonpo yudtaj o'huis'uyate.

—In huabokereka Dios ijje_y nama'da o'nopoepo dakhuea'da oa'. Nogiti dakhuea' huaa'eritaj e'peeta'pakhue' o'ey. Diostaj dakhuea'da oa'nigtaj opuda mo'peene.

66 ¿Menpa' mo'nopo_e? —Sacerdote huairia nog judío huairitaj o'mana'uyate.

—Dakhuea'da oa'. Bueydik ka_e'. —O'nona'uyate.

67 Jesús_en huakoktaj on'tisupue'uy kenpa'ti Jesústaj on'tuktukuy kenpa'ti Jesús_en huakoktaj on'pebas'uy.

68 —¿Ontaj Diosa e'ta'monuy'nayo be'a huaboa'da betuktuk ke'na yaa'? —Jesústaj o'nona'uyate.

“Jesústaj jokiahue'ya ijjej.” Pedroa bapa'a' oa'uyate.

(Mr. 14.66-72; Lc. 22.56-62; Jn. 18.15-18, 25-27)

69 Kenoka' jak kurute Pedro e'huadte mune'yo huanaba'a o'huahua'depo,

—Jesús Galileayo huae'eriere i'huae'ika'uyate. —Pedrotaj mune'yoa ona'uyate.

70 Aya'ada enpee'te,

—Ehue'. Katea' i'et nopohue' ijjej. —Pedroa oa'uyate.

71 E'tiokpaka' akbogpeyo e'huade'te noga et-tone'a o'tiahuaydepo,

—Jesús Nazareteriere ken kenpa'ti o'huae'ika'uyate. —Pedrotaj o'huaa'uyate.

72 —Ehue'. Kenbokerektaj jokiahue'ya ijjej. Buttida ijjay Diosapi' o'nopoē. —Onte'ti Pedroa oa'uyate.

73 A'timon nogomey meyo hue'da o'nepo Pedrotaj on'huatiakpo,

—O'na Jesús en huanigpeika'eri i'epo konig Galilea huae'erien hua'a ia'ne. —Pedrotaj o'nona'uyate.

74 —Kentaj jokiahue'ya ijjej. Buttida ijjay. Buttida ahue' ee'nayo dakhuea'da do'taj kagke'. —Pedroa o'mana'uyate.

Kenpa' ea'te huatahuaa o'sipogde'uyate.

75 E'sipogde'te “Oyda in sikyo huatahuaa sipoghued, ‘Jesústaj jokiahue'ya ijjej,’ bapa'a' ia'apo.” Jesús a mename'nig. Pedro huaboa'da

okkahuehue'da onte'ti o'noPONPO o'oroKDEPO
pai'nanada o'huikuyate.

27

Jesústaj Pilato gobierno huairitaj on'yokuyate.

(Mr. 15.1; Lc. 23.1-2; Jn. 18.28-32)

¹ Emede'te monig Jesús bueydik o'eapo aya' sacerdote huairia aya' judío huatone' huairia on'batia'pakdepo on'noPOE'uyate.

² Jesústaj on'tinukupo on'tohua'po Poncio Pilato Romano gobierno huairitaj on'yokuyate.

Judas o'buey'uyate.

³ Judas huakupete Jesústaj judío huairitaj o'bahuayame'te. Jesús bueydik o'eapo Judas huaboada o'noPOEDEPO huaboada o'nopo'korea'uyate. Treinta plata huakupe sacerdote huairitaj kenpa'ti huatone' huairitaj onte'ti a'batahuaya'po o'tohua'po,

⁴ —In huabokerek dakhuea' kahue' o'uy. Kenpa'da huadak o'kika'uy. Opuda kan'arake'po on'yokme'ne. Kenpa' ijka'po dakhuea'da ijka'mey. —Judasa huairitaj o'mana'uyate.

—Kenda e'peeta' pakhue' o'ey oro'nayo. —Huairia Judastaj o'nona'uyate.

⁵ Diosen jakyo Judas plata huakupe barakte o'endepo o'oroKUYATE. O'hua'depo e'bia o'huerenpitinukupo huata' o'oroa'po o'buey'uy.

⁶ Sacerdote huairi huakupe on'edepo,

—Huabokerektaj e'arak huakupe o'enok Diosen huakupe huantoe'yo in huakupe kudahue'dik o'ene. —Huairia oda'uyate.

⁷ Nogok huayahuaya on'batia'pakpo,

—Mamasot huadari in huakupete mon'bake. Keyoda esoeritayo'da bakubarakka'dik o'nika'apo. —Huayahuaya on'batia'pakuyate.

⁸ Ken huakupe Jesústaj kan'arake'po o'bahuaya'uynig ken huadari on'bake'uy. Mimi huadari o'e. Aratbuta on'batia'pakika'apo.

⁹⁻¹⁰ Konig Jeremías Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyate. Judío Huairia konigda ogka'de'uy. “Ken treinta plata e'huatitotiak huakupe konig Dios Huairia oa'uynig mamasot huadari yan'bakeapet.” Jeremías o'madoya'uyate. Kenda judío huairi ogka'uyate.

Pilato gobierno huairitaj Jesúsa huakpote o'nigbo'uyate.

(Mr. 15.2-5; Lc. 23.3-5; Jn. 18.33-38)

¹¹ Kenoka' Pilato gobierno huairite Jesústaj on'tohua'depo,

—¿Judío en gobierno huairi menpa' i'e? —Pilatoa ona'uy Jesústaj.

—E'e' kenda ia' kenda ijje'y. —Jesúsa ona'uy.

¹² —Jesús dakhue'da o'e. Nogda nogda dakhuea' o'ka'. —Judío huairia Pilatotaj on'huaa'uynig'a. Jesúsanayo baa'tokhue' o'uy.

¹³ —Ontaj dakhuea'da bo'huaa'ne. O'na soata' i'ene. ¿Menpa' i'pee? —Pilatoa Jesústaj ona'uy.

¹⁴ Jesúsanayo sigpi' a'tokhue' o'uy. Pilato kenpihuay Jesústaj huakka' oknopoen'uy.

Jesústaj yan'arakti' Pilatoa ta'pota'da o'mana'uy.

(Mr. 15.6-20; Lc. 23.13-25; Jn. 18.38-19.16)

¹⁵ Ken fiestate gobierno huairia nogtatida huabakuda' jakyo huaje'eritaj o'maoroka'ika'.

Kentaj aratbuta o'noktie'ea' gobierno huairia o'oroka'ika'.

¹⁶ Kenoka' Barrabás huabakuda' jakyo o'uyate. Dakhuea'da huaka'eri o'e aya'ada on'nope'uy.

¹⁷ Huakka'da en'bakupopakde'te,
—¿Huabakuda' jakya' e'orokata' be'taj bo'pak Barrabástaj Jesústapi'? Jesús opuden Cristo o'e.
—Pilatoa o'mana'uy.

¹⁸ Judío huairi Jesústaj digda on'huahuaypo menigtotiakne. Pilatoa kenpa' o'nopondepo o'mana'uy.

¹⁹ Kenoka' Pilato huairi apon huahuadte o'huadde “Jesús huadakda o'e. Bueydik o'e. Ahue' ya'e'. E'bayorokte kentaj pai'da yoknopo'unhuahuay.” Pilatotaj behuaati' Pilatoen huatoe'a o'mana'uyate.

²⁰ —“Barrabástaj ya'oroka'. Jesústaj ya'darak.” Pilatotaj ya'nona'. —Sacerdote huairia kenpa'ti huatone' huairia huakka' aratbut egkupopakte on'eretpakpo on'mana'uy.

²¹ —Botta' o'nenok. ¿Be'tataj ijjo'roka'apo? — Pilatoa onte'ti o'mana'uy.

—Barrabástaj. —O'nona'uy.

²² —¿Jesús opuden Cristotaj monig ijka'apo? — Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Aya'ada o'nona'uy.

²³ —¿Mena'po? ¿Kate dakhuea' yaka'? —Pilatoa o'mana'uy.

—Hueypa cruzte yaarak. —Nogiti nogiti 'utta'da o'nona'uy.

²⁴ Do'taj peehue' o'nepo kenpa'ti aratbut diga'da o'nokoynok. Pilato o'nopondepo, “Hue'ey yatotiak,” ona'po aya'ada en'tiahuayte o'ba'koyopo,

—In huadak huabokerektaj e'arakta' pakhue' ijjēy. Donayo dakhuea' kahue' ijjēy. Opud bo'paknok ijjarakapoy. —Pilatoa o'mana'uy.

²⁵ —Kentaj ya'darak nama'da ea'nayo oro' kenpa'ti oro'ensi'po pai'da o'nopo'eapo. —Aya'ada o'nona'uy.

²⁶ Kenoka' Pilato Barrabástaj o'orōka'uy. Jesústaj huiyokda huasi'dakbi'a en'bitbitde'te Pilatoa sorotata'taj o'bayokuy. Hueypa cruzte kan'arake'po o'bayokuy.

²⁷ Gobierno huairien huaboro' jakyo on'tohua'depo aya'da sorotataj Jesústaj on'tikupopakuyate.

²⁸ Ken Jesús en huaok o'nokkiroka'po ayagdakon huaok on'ota'po. (Ken konig gobierno huairi-ayo'da on'otika'nig.)

²⁹ Kenpa'ti e'pid huakiok ōgkuotta'po kenpa'ti hueypa huada'kopen on'ba'pada'uyate. Kenpa' o'nogka'depo huikudate on'tihuadpo,

—I'tiak judío en gobierno huairi. —Nama'da sorotata'a on'tierikpo o'nona'uyate.

³⁰ Kenpa'ti on'tisupu'uyate. Hueypa on'tōepo ōgkubitbituyate.

³¹ Ken konig on'tierikdepo okayagda o'nokkiroka'po ke'nenokkon onte'ti on'ota'depo hueypa cruzte a'arakya'po Jesústaj on'tohua'uyate.

Hueypa cruzte on'arakuyate.

(Mr. 15.21-32; Lc. 23.26-43; Jn. 19.17-27)

³² Jerusalén huakka' jakya' on'tōorōkdepo Cirene huakka' jak huaje'eri Simóntaj on'de'uyate.

Sorotataa o'nona'nok Jesúsén hueypa cruz Simóna o'tohua'uyate.

³³ Ken Gólgota ote' onokyé'uyate. Gólgota arat-butenjate huakuai' ote'.

³⁴ Keyo sorotataj Jesústaj vino pai' on'yokuyate. Monigti ya'etapo suhuigda o'maypo nogiti may-hue' o'uyate.

³⁵ Sorotataj Jesústaj hueypa cruzte on'betandepo be'a ke'nen yudtaj ya'deyapet a'nopoeya'po huid okmo o'nene'uy. Kenda Diosen huamanbatia'pakeria oa'uyatenig kenda ogka'uy.

³⁶ Kenoka' Jesúsén huaso' a'tiokaya'po on'huad'uyate.

³⁷ Huaku kutapen hueymeyente "In Jesús o'e. Judío aratbuten gobierno Huairi o'e." On'madoya'uyate. Konigepo bueydik o'e on'nopo'e'uyate.

³⁸ Kenoka' botta' huabere'eritakon hueypa cruzte on'mabeta'uyate. Jesús huada'kopen nogtaj ope'topen on'mabeta'uyate.

³⁹ Judío aratbut on'pokpo Jesústaj dakhuea'da on'tidi'keonhua'uy. Kenpa'ti on'huadiaypo huakua on'pekore'epo,

⁴⁰ —"Diosen huaboro' jak ijsakapoy, bapa' huame'noe onte'ti ijka'apoy." Iame'ne. O'na bueyhue' a'eya'po huata' yatihuapok. O'na Diosen Huasi'po ee'nayo cruzya' yahuarak. — Judío aratbuta on'bapokpo Jesústaj o'nona'uyate.

⁴¹ Sacerdote huairia Apagba' huaman-madika'eria fariseo huamanmadika'eria huatone' huairierea kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da o'nona'po:

42 –Nogomeytaj o'bayarea'ika'uyatenig'a huata'nayo bueyhue' a'eya'po tihuapokhue'dik o'e. Israel aratbuten huairi ee'nayo hueypa cruzya' kahuarake'. E'huaraknayo kentaj oknopoika'dik o'eapoy.

43 Diostaj oknopo_{en}ok kenpa'ti “Diosen Huasi'po ijje_y.” Jesúsa oa'wynok Diosa daka' Jesústaj e'paknayo bueyhue'dik ka_e'po katihuapoke'. –Judío huairia Jesústaj on'huaa'uyate.

44 Huabere'eriere Jesús onteteyo' hueypa cruzte on'betpo kenpa'ti Jesústaj dakhuea'da ona'uyate.

Konig Jesús o'buey'uyate.

(Mr. 15.33-41; Lc. 23.44-49; Jn. 19.28-30)

45 Tokhuada' e'huadte huadari huabada o'sikon'uy. Sikkiregda o'uyate. Terea' e'huadde'te onte'ti o'ta'tuduyate.

46 Kenteda niokpo e'huadted,

–Elí, Elí, ¿lama sabactani? –Jesúsa 'utta'da o'okoyon'uyate. Ken aratbuten hua'ate:

–¿Mena'po do'taj me'enonne, do'hued Dios? – Jesúsa 'utta'da o'okoyon'uyate.

47 Sue'da huakka'mona on'tikupobopo on'pe_edepo,

–In huabokerek Elíaskudaktaj o'nokoy. – On'mana'uyate.

48 Nogbokerektida ida o'ketpo apon esponja o'totiakdepo vino pai'yo o'ta'buta'po hueypate o'beta'po kenpa'ti huakitta'te o'nigoktea'uyate. Kabuyuke'po o'nigoktea'uyate.

49 —A'ti, Elías a'tihuapokya'po yatiakapetpi' a'tiahuaya'po mon'nige. —Nogomeya on'mana'uyate.

50 Onte'ti Jesús 'utta'da o'okoyondepo o'notitikon'uyate.

51 E'bueyonde'te Diosen huid jakyo konig tela pegtone' e'oroya'da kutapen nopote o'huison'uyate. Huadari o'iyig'uy. Huidtone' o'sakuy.

52 Huakka' kubarak o'bakhuikhead'uy. Huakka' Diosen huaknopoe'erikudak on'manoyhuadon'uyate.

53 Bapa'me'noe e'pokonde' Jesús e'noyhuadde'te huaknopoe'erikudakkon kubarakya' on'maorokon'uyate. Diosen huakka' jakyo Jerusalényo on'kudon'uyate. Keyoda huakka'da on'batiahuay'uyate.

54 Kenta' sorotataj sorotataj capitánere Jesússtaj huatioka'eri huadari e'iyeg kenpa'ti nogpa' nogpa' ee'te on'tiahuaydepo huakka'da on'me'pukpo,

—In huabokerek buttida Diosen Huasi'po o'e. — On'batia'pakuy.

55 Kenpa'ti keyoda huakka' ettone' on'nepo bidta'da on'tiahuayanhua'uyate. Ettone' Galilea huadaribaya' Jesússtaj on'ta'hua'ika'po kenpa'ti on'tihuapokika'uy.

56 María Magdalena kenpa'ti María Jacoboen Joséereen huaye kenpa'ti Zebedeoen huasi'poed huaye keyoda o'ne'uyate.

Jesústaj on'kubarakka'uyate.

(Mr. 15.42-47; Lc. 23.50-56; Jn. 19.38-42)

57 Ken e'sikonyakte José huakka'da huamatōe'eri huairi o'tiakuyate. José huakka' jak Arimatea huae'eri kenpa'ti Jesústaj huanigpeika'eri o'epo

58 Pilatotaj o'huahua'depo, "Jesúsensō' beyok." Ona'nok "Jesúsensō' Josétaj yan'yok." Pilatoa o'mana'uyate.

59 José o'sō'tōepo yereda telaa o'sō'tihuiyigdepo

60 Joséen huabo sipana'kogyo o'sō'huedan'uyate. Ken kubarak akbogpete huaboro' huid o'tinokbetandepo o'hua'uyate.

61 Joséen kubarak meyo hue'da María Magdalena nog Maríaere on'huadpo on'tiahuay'uyate.

Jesús kubaraktaj sorotataj on'tioka'uyate.

62 Eme'te sábadote sacerdote huairi kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere Pilatotaj on'huahua'po,

63 —"Bapa' huame'noe e'pokte onte'ti ijnoy-huadapoy." Ke'na da huaa'eria bueyhued o'epo oame', okkahuehue' o'ey, huairi.

64 Ke'nen huanigpeika'eri yan'huahua'po yan'sō'bereapetdapi' "E'bueytada Jesús o'noyhuadde." Aratbuttaj yan'mana'apet. Kenpa' egka'nayo dakhue'da e'dik o'eapo. Diga'da aratbut nama'da yanoknopoeapetpi'. Konigepo bapa'a' huame'noea' kubaraktaj daka' yan'tioka'yamana'. —Judío huairia Pilatotaj o'nona'uyate.

65 —Inomey sorotataj yan'batohuati'. Daka'nada kubaraktaj yan'tioka' yan'manati'. —Pilatoa o'mana'uyate.

66 Ken on'bahua'uyate. Kubaraktaj a'tiokaya'po, huaboro' huid teyda o'nokbettinuku'uyate.

Kenpa'ti sorotataj kan'tioke'po sacerdote huairi kenpa'ti fariseo huamanmadika'eriere on'maenonpo on'bakhua'uyate.

28

*Jesúsa huakudaka'da, e'eada o'noyhuaduyate.
(Mr. 16.1-8; Lc. 24.1-12; Jn. 20.1-10)*

¹ Judío aratbuten okmapiē'ahuaddik huame'noe e'pokonde'te domingo emede'te María Magdalena nog Maríaere kubarakyo a'tiahuaya'po on'hua'uyate.

² Kenoka' diga'da huadari o'iyeg. Diosen huata'moneri kurudya' o'huarakonpo kubarakyo o'hua'po boro' huid huanokbet okpokorea'depo huaboro' huidte o'huaduyate.

³ Ke'na jeynada konig ojbéd. Ke'nen yudtaj keregnanada o'uy.

⁴ Sorotataj on'tiahuaypo diga'da on'me'pukuyate. Konig e'buëyonig on'bahued'uyate.

⁵ Ettone'taj:

—Okme'pukhue' mene'. Jesústaj bo'ukne ijnopoey kentaj hueypa cruzte o'darakme'te.

⁶ Iyo ehue' o'e. O'noyhuadonde. Ken konig mona'uyne. Yan'tiak. Kente on'huedame'te yan'tiahuay'.

⁷ En'tiahuayde'te ida yanhuati'. Jesúsén huaknopō'eritaj yan'bahuahuati', "Huabueya'da o'eme'nig'a o'noyhuadonde. Huakkuruda Galileayo o'hua'apo opud huahued. Keya' bo'tiahuayapone." Kenpa' huaknopō'eritaj

yan'manati'. Kenpa'da ijjay. —Diosen huata'moneria ettone'taj o'mana'uyate.

⁸ Ken ettone' kubarakya' idada on'hua'po on'durugpakonpo kenpa'ti on'me'pukudpo on'bahua'uyate. Huaknopoe'eritaj a'mana'toya'po on'baketonhua'uyate.

⁹ Ida Jesúsa o'madejpakuyate. “Ijtiaki.” Oa'uyate. Ettone' Jesústaj on'huahua'depo Jesús en hua'itaj di'da o'nepo on'bapaduyate kenpa'ti

—Urua'nanada Diosen Huasi'po i'ika'. — O'nona'uyate.

¹⁰ —Me'pukhue' yane'. Do'hued huama'buyte yanhua'. “Galileayo yanhuati'. Keyoda Jesústaj bo'tiahuayapone.” Yan'manati'. —Jesúsa ettone'taj o'mana'uyate.

Kenda sorotataj on'batia'pakato'uyate.

¹¹ Ettone' en'huade'te sue'da sorotataj kubarak huatioka'eria Jerusalén huakka' jakyo on'hua'uyate. Ayoda judío sacerdote huairitaj aya'da kenda on'tiahuaydepo on'manbatia'pakato'uyate.

¹² Kate o'kapoy e'nopoe'ta' on'pakpo huatone' huairitere on'batia'pakuyate. On'nopodepo huakka' huakupe sorotataj on'bayokpo,

¹³ —Sikyo e'tayte Jesús en huaknopoe'eria on'tiakpo Jesús en huaso' on'berepo on'tohuate. Nama'da yan'batia'pakti'.

¹⁴ Kenda gobiernó huairi e'peenayo oro' opudtaj o'tihuapokpo huairitaj o'batia'pakapoy. Opudtaj menpa' ogkahue'dik mo'eapone. —Judío huairia sorotata'taj on'mana'uyate.

15 Ken sorotataj huakupe on'baedepo on'hua'uyate. Kenpa' huairia on'mana'nig on'batia'pakonhua'uyate. Konigepo oy kenpa'ti Jesúsensojtaj Jesús en huaknopoe'eria on'bere'uyate. Judío nama'da on'batia'pakika'.

*Once huaknopoe'eritaj Jesús a o'mana'uy.
(Mr. 16.14-18; Lc. 24.36-49; Jn. 20.19-23)*

16 Ken ote' Galileayo Jesús a o'dikkame' oro'a Jesús en once huaknopoe'eri o'hua'uy.

17 Jesús taj o'tiahuaydepo "Urua'da i'e. Diosen Huasi'po i'e." Jesús taj o'nona'uynig'a nogte Jesús taj okiogkahue' o'nuy.

18 Jesús a oro'taj o'huatiakdepo,
—Diosa mena'nok aya'tada kurudyopi' huadarieretapi' mata'mona'dik ijje. Aya'ada do'taj nigpeedik me'nika'apone.

19 Yanhuati'. Aya' aratbuten huadaribayo yanhuati'. Do'taj kanoknopoe'po daka' yan'manmadikikati' kenpa'ti Apag Diosa o'paknok do'ijpaknok Diosen Nokireg o'paknok bautiza yan'magkikati'.

20 Aya'da ijmana'nig nigpeika'dik mo'ene yan'manikati'. Kenpa'da opudere aya'da huame'noe ijjeonhuahuika'apoy. Kene'huaya' huame'noete onte'ti opudere ijjeonhuahuika'apoy. —Jesús a mona'uayne, ken.

**Jesucristo oy oa'pak: Kenda Jesucristoa;
monigka'uyatenok; Diostaj
mo'manopo'yarea'ika'ne**

New Testament in Amarakaeri (PE:amr:Amarakaeri)

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Amarakaeri

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Amarakaeri [amr], Peru

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Amarakaeri

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

[clix](#)

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-02-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

86e43144-8403-5994-a826-4a127b2f67da